

**T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANA BİLİM DALI
İSL-YL-2014-0007**

**SEÇİLMİŞ ÜLKE ÖRNEKLERİYLE FİNANSAL
OKURYAZARLIĞIN ÖNEMİ VE TASARRUFLAR
ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ**

**HAZIRLAYAN
Yasin ESKİCİ**

**TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. Yusuf KADERLİ**

AYDIN-2014

**T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANA BİLİM DALI
İSL-YL-2014-0007**

**SEÇİLMİŞ ÜLKE ÖRNEKLERİYLE FİNANSAL
OKURYAZARLIĞIN ÖNEMİ VE TASARRUFLAR
ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ**

**HAZIRLAYAN
Yasin ESKİCİ**

**TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. Yusuf KADERLİ**

AYDIN-2014

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

İşletme Ana Bilim Dalı İşletme Yüksek Lisans Programı öğrencisi Yasin ESKİCİ tarafından hazırlanan “Seçilmiş Ülke Örnekleriyle Finansal Okuryazarlığın Önemi ve Tasarruflar Üzerindeki Etkileri” başlıklı tez, 02 Ekim 2014 tarihinde yapılan savunma sonucunda aşağıda isimleri bulunan jüri üyelerince kabul edilmiştir.

Unvanı, Adı ve Soyadı:

Kurumu :

İmzası:

Doç Dr. Yusuf KADERLİ(Danışman)

Adnan Menderes Üniversitesi.....

Yrd. Doç. Dr. Abdullah ÖZDEMİR

Adnan Menderes Üniversitesi.....

Yrd. Doç. Dr. Umut Tolga GÜMÜŞ

Adnan Menderes Üniversitesi.....

Jüri üyeleri tarafından kabul edilen bu Yüksek Lisans Tezi, Enstitü Yönetim Kurulununsayılı kararıyla tarihinde onaylanmıştır.

Doç. Dr. Fatma Neval Genç
Enstitü Müdürü

Bu tezde görsel, işitsel ve yazılı biçimde sunulan tüm bilgi ve sonuçların akademik ve etik kurallara uyularak tarafımdan elde edildiğini, tez içinde yer alan ancak bu çalışmaya özgü olmayan tüm sonuç ve bilgileri tezde kaynak göstererek belirttiğimi beyan ederim.

Adı Soyadı :Yasin ESKİCİ

İmza :

ADI SOYADI: YASİN ESKİCİ

**BAŞLIK: SEÇİLMİŞ ÜLKE ÖRNEKLERİYLE FİNANSAL OKURYAZARLIĞIN
ÖNEMİ VE TASARRUFLAR ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ**

ÖZET

Bir ülkede tasarruf oranlarının yüksek olması o ülke ekonomisi için önemli unsurlardan biridir. Çünkü yüksek tasarruf oranları ülkenin büyümesine ciddi katkılar sağlar. Tasarruf oranlarının yüksek olmasını etkileyen önemli faktörlerden biri de o ülkedeki finansal okuryazarlık seviyesinin yüksek olmasıdır. Bu çalışmanın amacı, başta Türkiye olmak üzere ülkelerdeki finansal okuryazarlık seviyesi ile tasarruf eğilimi arasında bir ilişkinin olup olmadığını ortaya koyabilmektir. Bu amaçla, tasarruf ve finansal okuryazarlık kavramlarının önemi anlatılmış ve seçilmiş bazı ülkelerin finansal okuryazarlık düzeyi ile tasarruf eğilimleri tek tek karşılaştırılarak yorumlanmıştır. Elde edilen bulgular değerlendirilmiş ve öneriler sunulmuştur.

ANAHTAR SÖZCÜKLER:

Finansal Okuryazarlık, Tasarruf Oranları, Finansal Sistem, Tasarruf Eğilimi.

NAME: YASİN ESKİCİ

TITLE: THE IMPORTANCE OF FINANCIAL LITERACY WITH SELECTED COUNTRY SAMPLES AND ITS EFFECTS OVER SAVINGS

ABSTRACT

Saving rate is high in a country, that country is one of the important factors for the economy. Because of the high saving rates, significant contribution to the country's growth. The high rate of saving one of the important elements to ensure that it is a high level of financial literacy in the country. The purpose of this study, the level of financial literacy in the country, including Turkey and whether there is a relationship between the propensity to save is to uncover. For his purpose, the importance of savings and financial literacy concepts are explained and with the level of financial literacy of the selected countries tend to save individual were compared. Evaluated the findings and recommendations are presented.

KEYWORDS:

Financial literacy, saving rates, financial system, propensity to save.

ÖNSÖZ

İnsanın sahip olduğu kaynakları verimli kullanma mücadelesi var oluş serüveni kadar eskidir. Var olduğu ilk günden itibaren daha iyi bir yaşamı elde etmenin mücadelesine girişmiş ve elde ettiği kaynaklardan en yüksek düzeyde verimlilik elde etmenin arayışı içerisinde olmuştur.

Zamanla yeni kaynaklar keşfetmeyi, kullanmayı öğrenmiş olsa da artan nüfusun kişi başına düşen payı azaltmasının sonucu olarak, bu kaynakları verimli kullanmak gittikçe önem kazanan bir arayış halini almıştır.

Günümüzde yedi milyarı aşkın nüfusuyla Dünya, bu kıt kaynakların verimli paylaşılmasına en çok ihtiyaç duyulan bir dönemi yaşamaktadır. Birçok ülke tüketimi kısımaya, tüketileni yeniden kazanmaya yönelik çalışmalar yapmakta; kaynakların, tasarrufların etkin ve verimli kullanımı konusunda kitleleri bilinçlendirmek ve eğitmek için çalışmalar yapmaktadır.

Az gelişmiş ve gelişmekte olan birçok ülkenin başlıca sorunu, tasarrufların, birikimlerin, kaynakların etkin kullanımı konusunda tasarruf sahiplerinin finansal bilgi düzeyinin yetersiz kalması ve bu yetersizliğin olumsuz etkilerinin ekonomiye, yansımalarıdır. Bireylerin büyük bir kısmı tasarruflarını, birikimlerini nasıl değerlendirmesi gerektiği konusunda yeterli bilgi düzeyine sahip değildir. Bu durumun farkına varılmasının ve bu bilgi yetersizliğine bağlı olumsuz yansımaların ekonomi üzerinden kaldırılması gerektiğinin anlaşılmasının bir sonucu olarak son yıllarda yeni bir kavram önem kazanmaya başlamıştır. “Finansal okuryazarlık” dediğimiz bu kavram, son birkaç yıldır üzerinde çok konuşulan kavramlardan birisi haline gelmiştir.

Bu tez çalışması Türkiye gibi milli geliri sınırlı ve tasarruf sahiplerinin finansal bilgi düzeyinin yetersiz olduğu, birikimlerin önemli bir kısmının ekonomiye kazandırılmadan gömüldüğü bir ülkede finansal okuryazarlık düzeyinin artırılmasının taşıdığı öneme vurgu yapma amacı taşımaktadır.

Çalışmam esnasında bir tez danışmanı standartının çok üzerinde bir gayret, hoşgörü ve sıcaklıkla beni destekleyen, tez danışmanım Sayın Doç. Dr. Yusuf KADERLİ Hocama sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Ve yanımdan hiç eksik olmayan anneme de sonsuz teşekkürler.

YASİN ESKİCİ

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	iv
TABLolar LİSTESİ	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ	viii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

FİNANSAL OKURYAZARLIK KAVRAMI VE FİNANSAL OKURYAZARLIĞIN ÖNEMİ

1.1. FİNANSAL OKURYAZARLIK KAVRAMI	2
1.1.1. Finansal Okuryazarlıkla İlgili Tanımlar	3
1.1.2. Finansal Eğitim ve Okuryazarlık	4
1.1.3. Finansal Okuryazarlığın Özellikleri	7
1.1.3.1. Finansal Sistemi İyi Anlayabilmek	8
1.1.3.2. İyi Finansal Planlar Yapabilmek	10
1.1.3.3. Parayı İyi Yönetebilmek	13
1.2. FİNANSAL OKURYAZARLIĞIN ÖNEMİ.....	14
1.2.1. Finansal Okuryazarlığın Gerekli Olma Nedenleri	16
1.2.2. Finansal Okuryazarlığın Birey ve Aile İçin Önemi	19
1.2.3. Finansal Okuryazarlığın Ekonomi ve Finansal Sistem Açısından Önemi	23

İKİNCİ BÖLÜM

TASARRUF KAVRAMI VE TASARRUFLARIN ÜLKE EKONOMİSİ AÇISINDAN ÖNEMİ

2.1. TASARRUF KAVRAMI.....	25
2.1.1. Gönüllü Tasarruf.....	26
2.1.2. Zorunlu Tasarruf.....	27
2.1.3. Dış Tasarruf.....	28
2.2. TASARRUFLARI BELİRLEYEN FAKTÖRLER.....	28

2.2.1. Gelir Dağılımı ve Tasarruf İlişkisi.....	29
2.2.2. Enflasyonun Tasarruflar Üzerindeki Etkisi.....	30
2.2.3. Hükümet Politikalarının Tasarruflar Üzerindeki Etkisi.....	31
2.2.4. Finansal Sistemin Tasarruflar Üzerindeki Etkisi.....	33
2.2.5. Demografik Değişkenlerin Tasarruflar Üzerindeki Etkisi.....	34
2.2.6. Tasarruflarda Servet Etkisi.....	35
2.2.7. Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Tasarruflar Üzerindeki Etkisi.....	35
2.3. TASARRUFLARIN ÜLKE EKONOMİSİ AÇISINDAN ÖNEMİ.....	36
2.3.1. Türkiye'de Tasarruf Oranlarındaki Azalışın Nedenleri.....	37
2.3.2. Sürdürülebilir Büyüme İçin Tasarrufların Önemi.....	40
2.3.3. Türkiye'de Tasarruf Eğiliminde Eğitimin Rolü.....	42

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SEÇİLMİŞ ÜLKELERİN FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYİ İLE TASARRUF ORANLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

3.1. KONUYA YÖNELİK LİTERATÜR TARAMASI.....	45
3.2. SEÇİLMİŞ BAZI ÜLKELERİN FİNANSAL OKURYAZARLIK DURUMU İLE İLGİLİ YAPILAN ARAŞTIRMALARIN ÖZET SONUÇLARI.....	49
3.3. SEÇİLMİŞ BAZI ÜLKELERİN YILLARA GÖRE TASARRUF ORANLARININ DURUMU.....	51
3.4. SEÇİLMİŞ BAZI ÜLKELERİN İNSANİ GELİŞME DÜZEYLERİ.....	52
3.5. SEÇİLMİŞ BAZI ÜLKELERİN FİNANSAL OKURYAZARLIK VE İNSANİ GELİŞME DÜZEYİ İLE TASARRUF ORANLARI DURUMUNUN İNCELENMESİ.....	54
3.5.1. Avustralya'nın Finansal Okuryazarlık ve İnsani Gelişme Düzeyi İle Tasarruf Oranları Durumunun İncelenmesi.....	55
3.5.2. ABD'nin Finansal Okuryazarlık ve İnsani Gelişme Düzeyi İle Tasarruf Oranları Durumunun İncelenmesi.....	55
3.5.3. Türkiye'nin Finansal Okuryazarlık ve İnsani Gelişme Düzeyi İle Tasarruf Oranları Durumunun İncelenmesi.....	56
3.5.4. Avusturya'nın Finansal Okuryazarlık ve İnsani Gelişme Düzeyi İle Tasarruf Oranları Durumunun İncelenmesi.....	57

3.5.5. Kanada'nın Finansal Okuryazarlık ve İnsani Gelişme Düzeyi İle Tasarruf Oranları Durumunun İncelenmesi	58
3.5.6. İngiltere'nin Finansal Okuryazarlık ve İnsani Gelişme Düzeyi İle Tasarruf Oranları Durumunun İncelenmesi	59
3.5.7. Hollanda'nın Finansal Okuryazarlık ve İnsani Gelişme Düzeyi İle Tasarruf Oranları Durumunun İncelenmesi	60
3.5.8. Yeni Zelanda'nın Finansal Okuryazarlık ve İnsani Gelişme Düzeyi İle Tasarruf Oranları Durumunun İncelenmesi	61
3.5.9. Malezya'nın Finansal Okuryazarlık ve İnsani Gelişme Düzeyi İle Tasarruf Oranları Durumunun İncelenmesi	62
3.5.10.İtalya'nın Finansal Okuryazarlık ve İnsani Gelişme Düzeyi İle Tasarruf Oranları Durumunun İncelenmesi	63
3.5.11.Rusya'nın Finansal Okuryazarlık ve İnsani Gelişme Düzeyi İle Tasarruf Oranları Durumunun İncelenmesi	64
3.5.12.İrlanda'nın Finansal Okuryazarlık ve İnsani Gelişme Düzeyi İle Tasarruf Oranları Durumunun İncelenmesi	65
3.5.13.Almanya'nın Finansal Okuryazarlık ve İnsani Gelişme Düzeyi İle Tasarruf Oranları Durumunun İncelenmesi	66
3.5.14.Çek Cumhuriyeti'nin Finansal Okuryazarlık ve İnsani Gelişme Düzeyi İle Tasarruf Oranları Durumunun İncelenmesi	67
3.5.15.Japonya'nın Finansal Okuryazarlık ve İnsani Gelişme Düzeyi İle Tasarruf Oranları Durumunun İncelenmesi	68
3.5.16.Singapur'un Finansal Okuryazarlık ve İnsani Gelişme Düzeyi İle Tasarruf Oranları Durumunun İncelenmesi	69
SONUÇ ve ÖNERİLER	71
KAYNAKÇA	74
ÖZGEÇMİŞ	82

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1.1. Kişisel Bilanço Şablonu.....	11
Tablo 1.2. Finansal Planla İlgili Örnek Sorular.....	13
Tablo 3.1. Seçilmiş Ülkelerle İlgili Yapılan Çalışmaların Özet Sonuçları.....	50
Tablo 3.2. Seçilmiş Bazı Ülkelerin Yıllara Göre Tasarruf Oranları.....	51
Tablo 3.3. Seçilen Ülkelerin 2002-2012 Yılları Arası Tasarruf Oranları Ortalaması.....	52
Tablo 3.4. Seçilen Ülkelerin 2002-2012 Yılları Arası İGE Değerleri.....	53
Tablo 3.5. Seçilen Ülkelerin 2002-2012 Yılları Arası İGE Değerleri Ortalaması.....	54

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 3.1. Avustralya'nın Tasarruf Oranlarının 2002-2012 Yılları Arasındaki Gelişimi..	50
Şekil 3.2. ABD'nin Tasarruf Oranlarının 2002-2012 Yılları Arasındaki Gelişimi	56
Şekil 3.3. Türkiye'nin Tasarruf Oranlarının 2002-2012 Yılları Arasındaki Gelişimi	57
Şekil 3.4. Avusturya'nın Tasarruf Oranlarının 2002-2012 Yılları Arasındaki Gelişimi...	58
Şekil 3.5. Kanada'nın Tasarruf Oranlarının 2002-2012 Yılları Arasındaki Gelişimi.....	59
Şekil 3.6. İngiltere'nin Tasarruf Oranlarının 2002-2012 Yılları Arasındaki Gelişimi	60
Şekil 3.7. Hollanda'nın Tasarruf Oranlarının 2002-2012 Yılları Arasındaki Gelişimi ...	61
Şekil 3.8. Yeni Zelanda'nın Tasarruf Oranlarının 2002-2012 Yılları Arasındaki Gelişimi.....	62
Şekil 3.9. Malezya'nın Tasarruf Oranlarının 2002-2012 Yılları Arasındaki Gelişimi	63
Şekil 3.10. İtalya'nın Tasarruf Oranlarının 2002-2012 Yılları Arasındaki Gelişimi	64
Şekil 3.11. Rusya'nın Tasarruf Oranlarının 2002-2012 Yılları Arasındaki Gelişimi.....	65
Şekil 3.12. İrlanda'nın Tasarruf Oranlarının 2002-2012 Yılları Arasındaki Gelişimi	66
Şekil 3.13. Almanya'nın Tasarruf Oranlarının 2002-2012 Yılları Arasındaki Gelişimi ..	67
Şekil 3.14. Çek Cumh.'nin Tasarruf Oranlarının 2002-2012 Yılları Arasındaki Gelişim.	68
Şekil 3.15. Japonya'nın Tasarruf Oranlarının 2002-2012 Yılları Arasındaki Gelişimi.....	69
Şekil 3.16. Singapur'un Tasarruf Oranlarının 2002-2012 Yılları Arasındaki Gelişimi.....	70

GİRİŞ

Bir ülkenin finansal okuryazarlık düzeyi, o ülke ekonomisi için büyük önem taşımaktadır. Toplumun finansal okuryazarlık düzeyinin yüksek olması, o ülkedeki insanların finansal konularda daha bilinçli davranmasını sağlamaktadır. Böyle bir toplumdaki insanlarda tasarruf eğiliminin de yükseleceği beklenmektedir. Tasarrufların yüksek olması ülke ekonomisinin iyiye gitmesinde ve büyümesinde önemli rol oynamaktadır.

Bu çalışmanın amacı, başta Türkiye olmak üzere ülkelerdeki finansal okuryazarlık seviyesi ile tasarruf eğilimi arasında bir ilişkinin olup olmadığını ortaya koyabilmektir.

Bu amaçla çalışmanın birinci bölümünde, finansal okuryazarlık kavramı açıklanmaya çalışılmış ve finansal okuryazarlığın gerek ülke ekonomisi açısından gerekse aile ve birey açısından önemi vurgulanmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde tasarruf kavramı açıklanmış ve bir ülkede tasarruf düzeyinin artmasının o ülke ekonomisi açısından ne denli önem arz ettiği anlatılmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ise, seçilmiş bazı ülkelerin finansal okuryazarlık düzeyi ile o ülkelerin tasarruf eğilimleri tek tek karşılaştırılmış ve her ülke için ayrı ayrı yorumlar yapılmıştır. Bu iki değişken arasındaki ilişki ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Sonuç bölümünde ise, elde edilen bulgular genel bir değerlendirmeye tabi tutulmuş ve ülkede finansal okuryazarlık seviyesinin yükseltilebilmesi için neler yapılabileceği hakkında öneriler sunulmuştur.

Türkiye'nin finansal okuryazarlıkla ilgili en az çalışmanın yapıldığı ülkelerden biri olması sebebiyle bu çalışma bu konuda eksikliğin giderilmesine katkı sağlayacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

FİNANSAL OKURYAZARLIK KAVRAMI VE FİNANSAL OKURYAZARLIĞIN ÖNEMİ

1.1. FİNANSAL OKURYAZARLIK KAVRAMI

Finansal piyasaların tüketiciler için yeni fırsatlar sunduğu ama aynı zamanda seçenekleri değerlendirmede ya da daha sunulan finansal ürünlerin şartlarını anlamakta güçlük çeken finansal tüketiciye yüksek riskler de yüklediği bir gerçektir. Bu gerçeği gelişmiş ve gelişmekte olan tüm ekonomilerde ortaya konulan finansal okuryazarlık araştırmalarında görebilmek mümkündür (Temizel ve Bayram, 2011). Bu tür araştırmalardan elde edilen ortak çıkarımlar şöyle sıralanabilir (OECD, 2009):

- Genellikle tüketicilerin finansal okuryazarlık seviyeleri düşüktür.
- Finansal ürünler iyi anlaşılmamaktadır.
- Tüketicilerin finansal beceri düzeyleri olduğundan yüksek varsayılmaktadır.
- Özellikle konut mortgage kredileri söz konusu olduğunda, kötü ya da bilgisizce verilen kredi kararlarının sonuçları yıkıcı olmaktadır.
- Kredi kullanımı konusunda daha fazla tüketici bilincinin; tüketicinin finansal hizmetlere erişimini artırabileceği belirtilmektedir. Bu durumun kişisel refahı arttıracığı, sosyal ve ekonomik entegrasyonu teşvik edeceği ve sağlam, etkili, rekabetçi kredi piyasaları oluşumuna katkıda bulunacağı öngörülmektedir.
- Tüketicinin korunması, finansal piyasaların düzenlenmesi ve denetlenmesi için sağlam bir yapının gerekli bir parçası olan finansal okuryazarlık oldukça önemli bir kavramdır.

Finans literatüründe yeni ve gelişme aşamasında bir kavram olan finansal okuryazarlık kavramı henüz bilimsel çevrelerin fikir birliğine vardığı bir tanıma sahip değildir. Hatta terim olarak kullanımı dahi ülkeden ülkeye, araştırmacıdan araştırmacıya değişiklik gösterebilmektedir. İngiltere ve Kanada’da “finansal yeterlilik” (financial capability) terimi kullanılırken, ABD, Avustralya ve diğer bazı ülkelerde “finansal okuryazarlık” (financial literacy) kavramı kullanılmaktadır. Bazı

yazar ve kurumlar “finansal farkındalık” (financial awareness) kavramını kullanmayı tercih ederken, “finansal eğitim” (financial education) kavramı da finansal okuryazarlık kavramı yerine kullanılabilir (Gökmen, 2012).

Türkçe’de “finansal okuryazarlık” terimi, İngilizce’deki “financial literacy” kavramının karşılığı olarak çevrilmiş ve akademik çevrelerce kabul görmüştür. Bununla birlikte, Türk Dil Kurumu “finansal okuryazarlık” terimi yerine “mali okuryazarlık” teriminin kullanılması tavsiye etmektedir (TDK, 2013). Bazı araştırmacı ve ekonomistler bu terimi kullanmayı tercih etmektedir.

1.1.1. Finansal Okuryazarlıkla İlgili Tanımlar

Bu bölümde yazara, araştırmacıya, kuruma değişiklik gösteren finansal okuryazarlık kavramının tanımları ele alınmaktadır.

En basit tanımıyla finansal okuryazarlık, insanların paralarının en iyi şekilde kullanımı ve yönetimini sağlayacak bilgiye ve yeteneğe sahip olmalarıdır.

Bodie (2006) finansal okuryazarlık kavramını, bütçeleme, tasarruf, yatırım, gelir-gider muhasebesi gibi finansal faaliyetler hakkında bilgi sahibi olarak tavrı geliştirme kabiliyeti olarak ifade etmektedir.

ABD’de yürütülen bir finansal okuryazarlık programı olan “Jump Start” ise finansal okuryazarlığı “Bireyin yaşamı boyunca finansal güvenliği için, finansal kaynaklarını etkin bir biçimde kullanabilmesi ve bunu sağlayabilecek bilgiyi elde edebilme yeteneği” şeklinde tanımlamaktadır (PACFL, 2008).

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü’ nün ayrıntılı tanımına göre ise finansal okuryazarlık, tüketicilerin finansal kavramlar konusunda bilgilendirilmesini, risk ve seçenekler arasından tercihte bulunabilecek bilgi ve birikime sahip olmasını temin ederek, finansal refahını artırma sürecidir (Lusardi, 2006).

Finansal okuryazarlığın, bireyin bilinçli finansal kararlar verebilmesi için parayı ve nasıl yönetileceğini anlayabilme yeteneği olduğu da söylenebilir. Daha ayrıntılı bir şekilde, bireyin finansal sonuçları olabilecek kararları sağlıklı bir şekilde alabilmek amacıyla ihtiyaç duyulan bilgiyi ve birikimi elde etme, anlama ve değerlendirebilme yeteneği olarak açıklanabilir. Bir başka tanıma göre ise finansal

okuryazarlık, kişilerin finans kaynaklarını yaşam boyu finansal güvencelerini sağlayabilecek şekilde yönetebilmek için ihtiyaç duyacakları bilgiyi kullanma yeteneği olarak dile getirilmektedir (Yılmaz, 2012).

Finansal okuryazarlıkla ilgili tanımların önemli bir kısmında şu beş nitelik yer almaktadır (Remund, 2010):

- Finansal kavramlar hakkında bilgi,
- Finansal kavramlarla ilgili iletişim kurabilme yeteneği,
- Finans yönetimi konusunda kişisel beceri,
- İsbetli, sağlıklı finansal kararlar verebilme becerisi,
- Gelecekteki finansal ihtiyaçlar için planlama yapabilme yeteneği,

Bu maddelerden de anlaşılabilirliği gibi Remund finansal okuryazarlığı, bir kimsenin tasarruf, yatırım, borçlanma gibi anahtar finansal kavramları anlama derecesi ve bununla beraber uygun kısa vadeli kararlar alabilme, sağlıklı uzun vadeli planlar yapabilme yeteneği ve bu süreçte güvenini gösterdiği durum olarak tanımlamaktadır. (A.g.e., 2010). Mason ve Wilson (2000) ise, finansal okuryazarlığı daha sade bir dille tanımlamış, finansal okuryazarlığın bireyin finansal kavramların bilincinde olarak, karar vermek için gerekli olan bilgileri derleme, anlama, değerlendirmesi olarak tanımlamışlardır.

Tüm bu tanımlar her ne kadar birbirinden farklı görünseler de bazı ortak noktalara sahiptirler. Örneğin, finansal okuryazarlıkta sadece bilginin değil, beceri, tutum ve davranışların da önemli olduğu tüm tanımlarda dile getirilmiştir. Dolayısıyla tüm bu tanımları da dikkate alarak finansal okuryazarlık kavramı için şöyle bir tanım ortaya konulabilir: “Kişisel finans sağlığı sağlamak ve korumak için gereken finansal bilgi, beceri, tutum ve davranışlardan oluşan bileşene finansal okuryazarlık denilir” (Gökmen, 2012).

1.1.2. Finansal Eğitim ve Okuryazarlık

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD)'nin yayımladığı “Improving Financial Literacy: Analysis of Issues and Policies” adlı çalışmada finansal eğitim şöyle tanımlanmıştır (OECD, 2005):

"Finansal eğitim, finans tüketicilerinin finansal ürünler ve kavramlara dair anlayışlarını ilerlettikleri; risk ve fırsatların farkına varmak, bilgiye dayalı kararlar vermek, yardım almak üzere nereye başvurabileceklerini öğrenmek ve finansal refah ve korunmalarını artırabilmek amacıyla diğer etkili davranışları gösterebilmek için öğretim ve objektif tavsiyeler sayesinde yetenek ve özgüvenlerini arttırdıkları bir süreçtir."

OECD'nin tanımından anlaşılacağı gibi finansal okuryazarlık ve finansal eğitim birbirleriyle doğrudan ilişkili kavramlardır. Finansal eğitim alınmadan finansal okuryazar olabilmek mümkün değildir. Finansal eğitim finansal okuryazarlıkla sonuçlanan bir süreçtir.

Finansal eğitim tanımlarında değinildiği gibi sadece bilgi ile doğru kararlar vermek mümkün değildir. Aynı zamanda beceri, tutum, davranış ve güven gibi unsurlar da önemlidir. Finansal eğitim bilginin yanı sıra becerinin de verilmesini ve bu bilgi ve becerinin tutum ve davranışlara yansımaları amaçlamaktadır. Başka bir ifadeyle, finansal eğitim sadece bilgi vermekle kalmayıp davranışları da olumlu yönde etkilemelidir. Bireye doğru ve uygun finansal davranışları, finansal eğitim kazandırmalıdır. Eğer bir kimsenin hatalı finansal davranışları varsa, bunlar finansal eğitim sayesinde değişmelidir. Bu konuyla ilgili şu örnekler verilebilir (Gökmen, 2012):

- Birey finansal konularda günlük düşünüp ani kararlar veriyorsa, bu tavrının uzun vadeli planlar yapma davranışıyla değişmesi gerekir.
- Birey geri ödemesini ve koşullarını düşünmeden kolayca kredi kullanan biriye bu tavrını da değiştirmesi gerekir.
- Birey kazancının tümünü harcayan biriye bu tavrı tasarruf etme alışkanlığıyla değiştirilmelidir.

Finansal eğitim sürecinde finansal okuryazarlığın geliştirilmesi için temel düzeyde bazı özelliklerin kazanılması ya da kazandırılması gerekmektedir (A.g.e., 2012):

- Sayısal değerlerle iç içe olma,
- Bilişim teknolojilerini etkin kullanabilme,

- Kredi kartlarını etkin kullanabilme,
- Finansal veri ve önerileri anlayabilme, sorgulayabilme ve değerlendirebilme,
- Tüketici hak ve sorumlulukları hakkında bilgi sahibi olma,
- Finansal ihtiyaçların çözümünde alternatif çözüm yollarının risk ve getirilerini hesaplayabilme.

Finansal okuryazar olmama sadece bireysel değil aynı zamanda ulusal finans sorunudur. Bireylerin finansal konularda alacağı yanlış kararlar bireyin yanında finansal piyasaları da olumsuz yönde etkileyecektir. Bu nedenle finansal okuryazarlığın tüm toplumu kapsaması amacıyla finansal eğitim programları geliştirmek ve bunların tüm eğitim kurumlarına yayılmasını teşvik etmek gerekmektedir.

Finansal eğitim bireylerin finansal sistemden nasıl yararlanması gerektiği hususunda yol gösterici olarak, bankacılık sistemi dışında olan bireylerin sisteme katılımını sağlar. Bireylerin kredi, mevduat, sigorta, ödeme işlemleri gibi finansal ürün ve hizmetlere yeterli düzeyde ve uygun şartlarda ulaşabilmesi için finansal okuryazarlık gereklidir. Bireylerin finansal okuryazar olarak finansal piyasalara katılması ve olanaklardan yararlanması, finansal sistemin iyi işlemesine ve bireylerin finansal riskleri görecelik doğru ve zamanında kararlar verebilmesine yardımcı olur.

Türkiye’de finansal okuryazarlık eğitimi ile sağlanabilecek en önemli adımlardan biri yastık altı paraların bankacılık sistemine katılması olabilir. Bankada mevduat hesabı açtırıp parasını bankaya yatıran birey, bunun yanında bankanın sunduğu tüketici kredisi ve kredi kartı gibi finansal uygulamalardan da yararlanabilecektir. Böylece finansal sistemin gelişmesi ve kayıt altına alınması mümkün olacaktır.

Finansal okuryazarlığı geliştirecek eğitim programlarının hazırlanmasında, uluslara ve kültürlere göre farklılık gösteren koşullara dikkat edilmesi, ihtiyaçların iyi değerlendirilmesi, açık ve gerçekçi politikalar uygulanması, hedef kitlenin öncelik sırasına göre belirlenmesi, verimlilik ve yararlılık esaslarını gözetmek önem taşımaktadır. Bunun yanında hükümetin ve finansal kurumların, bilgi akışı konusunda titizlik göstermesi, finansal eğitim konusunda sivil toplum örgütleri v.b.

özel ve yerel kurum ve kuruluşlardan yararlanma yoluna gitmesi gerekmektedir (Hayta, 2011).

1.1.3. Finansal Okuryazarlığın Özellikleri

Finansal eğitim bireyi finansal okuryazar yapmayı hedefler ancak bu finans alanında bir uzman olmak anlamına gelmemektedir. Finansal okuryazar kendisine ve ailesine yetecek kadar finansal bilgiye ve beceriye sahip olan biridir. Örneğin, hisse senedi değerlemesini bilmesine gerek yoktur, ama en azından hisse senedinin ne olduğunu ve tahville, bonoyla arasındaki farkı bilmesi gerekir.

Finansal okuryazarlık sadece finans hakkında genel kültür bilgisi edinmek değildir. Edinilen bilgiler uygulamaya da dökülebilmelidir. Finansal okuryazarlık eğitimini tamamlamış bir kişi, bütçe yapabilmeli, ileri düzey bilgi gerektiren konularda nereden ve nasıl yardım alabileceğini bilmeli, finansal hizmet satıcılarıyla fikir alışverişinde bulunabilmeli ve pazarlık yapabilmelidir.

Finansal okuryazar bir kimse finans piyasasında kendini tedirgin hissetmeksizin alışveriş yapabilecek kadar finansal bilgi ve birikim düzeyine erişmiş olmalıdır. Finansal okuryazar, satın alacağı finansal ürünler ve hizmetler hakkında fikir ve bilgi sahibi olabilmek için önceden araştırma yapmış ve bilgi edinmiş olmalıdır.

Finansal okuryazar, parasını ve varlıklarını kullanırken kısa vadeli hareket etmek yerine, geleceği de düşünerek uzun vadeli planlar yapmalıdır. Finansal okuryazar, iktisadi ve finansal sistemdeki değişime uyumlu olarak bilgi ve tecrübe edinmeyi, kendisini geliştirmeyi ve güncellemeyi asla bırakmamalıdır (Gökmen, 2012).

İdeal bir finansal okuryazarın şu özelliklere sahip olması beklenir (Hilgert ve Hogart, 2002):

- Bilgilidir, eğitilidir, para ve varlık yönetimi konularında, bankacılık, yatırım, kredi, sigorta ve vergi konularında bilgiye sahiptir,
- Para ve varlık yönetiminin temel kavramlarını anlar,

- Bilgisini ve kavrayışını kullanarak plan yapar ve finansal kararlarını uygular, Buna bağlı olarak, finansal okuryazar bir birey şu bilgi, beceri, tutum ve davranışlara sahip olmalıdır (Gökmen, 2012):
- Parayı iyi yönetebilme,
- Finansal sistemi anlayabilme,
- Finansal planlar yapabilme,
- İyi iletişim kurabilme.

1.1.3.1. Finansal Sistemi İyi Anlayabilmek

Finansal sistem, fon fazlası olanlarla fon ihtiyacı bulunanları bir arada buluşturan ve fon akışını sağlayan mekanizmadır. Finansal sistemi oluşturan bileşenler şunlardır (A.g.e., 2012):

- Fon fazlası olanlar (tasarruf sahipleri),
- Fon ihtiyacı olanlar,
- Finansal kurumlar,
- Finansal piyasalar,
- Finansal araçlar,
- Düzenleyici kurumlar.

Finansal sistemin ana işlevi, tasarrufları yatırımcılara olabilecek en verimli şekilde aktarmaktır. Bunun için de iki yol vardır: Fon aktarımında finansal kurumların aracılık yaptığı yöntemle dolaylı finansman adı verilir. Diğer bir yol ise, finansal piyasaların aracısız kullanılmasıdır ki, buna da doğrudan finansman denir.

Finansal kurumların başlıca grubu bankalardır. 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'na göre banka kavramı, mevduat bankaları ve katılım bankalarını içerecek şekilde tanımlanmıştır. Banka, tasarruf sahiplerinden elde ettiği fonları, fona ihtiyaç duyan kişi ve kuruluşlara kredi olarak tahsis eden, sermaye, para ve kredi ile ilgili her türlü işlemi yapan kuruluştur. Mevduat bankaları belli bir faiz oranı karşılığında mevduat toplayan ve bu kaynakla üretimin ve yatırımların finansmanını sağlayan kurumlardır. Katılım bankaları ise faaliyet bakımından mevduat bankalarına benzemekle birlikte faizsiz bankacılık anlayışıyla kâr ve zarara katılım esasıyla fon

toplayan ve finansal kiralama, murabaha ve mudaraba gibi değişik araçlar ile kredi kullandıran kuruluşlardır (Yavuzarslan, 2011).

Finansal kurumların başka önemli bir grubu da sigorta şirketleridir. Sigorta şirketleri, karşılaşacakları zarara yol açan olayların ekonomik sonuçlarından bireyleri korumak amacıyla belli bir prim karşılığında risklerini devralan kuruluşlardır (A.g.e., 2011). Türkiye'de sigortacılık sektörü, Hazine Müsteşarlığı'na bağlı faaliyet gösteren Sigorta Denetleme Kurulu tarafından denetlenmekte, Sigortacılık Genel Müdürlüğü tarafından düzenlenmektedir.

Fon aktarımında aracı bir kurum kullanılmazsa finansal piyasalar kullanılır. Özelliklerine göre çeşitli finans piyasaları vardır. Vadesine göre para piyasası ve sermaye piyasası olarak ikiye ayrılır. Para piyasasında yani bir yıldan kısa süreli fon almak veya satmak isteyenler bulunur. Sermaye piyasasında ise, uzun vadeli yani bir yıldan daha uzun süreli fonlar alınıp satılır. Finansal piyasalar işlemin yapılış şekline göre spot ve vadeli işlemler piyasası olarak adlandırılırlar. Spot piyasada teslimat ve ödeme en geç iki gün içinde yapılabilirken vadeli işlem piyasasında ise teslimat ve ödeme daha ileri bir tarihte yapılabilir. En önemli finansal piyasalardan birisi döviz piyasasıdır. Bu piyasada paralar başka para birimleriyle değiştirilir. Değiştirme oranına döviz kuru adı verilir ve eğer serbestse, bu oran sürekli dalgalanır.

Finansal sistemin bileşenlerinden biri de, fon aktarımına yarayan finansal araçlardır. Çok sayıda ve çeşitte finansal araç bulunmakla birlikte, bunlar temel olarak dört gruba ayrılır (A.g.e., 2012):

- Ortaklık sağlayan araçlar (hisse senedi),
- Alacaklılık sağlayan araçlar (tahvil),
- Riskten korunma amaçlı araçlar (opsiyon),
- Diğerleri.
- Finansal araçların özellikleri şu şekilde sıralanabilir (Notoku, 2014):
- Paraya çevrilebilirlik: Finansal araçlar para gibi kullanılabilir ya da paraya kolayca çevrilebilir.
- Bölünebilirlik: Bir finansal varlığın en az hangi miktarda paraya çevrilebileceğini gösterir.

- Geri dönülebilirlik: Bir finansal varlığın alınıp tekrar satılması durumunda paraya çevrilebilme maliyetidir.
- Getiri: Bir finansal varlığın getirisi, belirli bir zaman diliminde sağlanacak nakit girişleriyle ölçülür. Bir tahvilin getirisi faiz olurken, hisse senedinin getirisi kâr payı ve hisse senedinin satılması halinde sağlanacak sermaye olacaktır.
- Vade: Finansal varlığın ihraç edildiği tarihle son ödemenin yapılacağı tarih ya da yatırımcının o finansal varlığı paraya dönüştürmeyi düşündüğü tarih arasında kalan süredir.

Finansal araçlarda değerlendirme konusu da önemli bir yer tutar. Genellikle yatırım amaçlı olarak kullanılan finansal araçlarda riski ve getiriye iyi hesaplamak gerekir.

Finansal sistemdeki düzenleyici ve denetleyici kurumlar, sistemin sağlıklı ve düzgün işlenmesini sağlamaya çalışırlar. Sistemde faaliyet gösteren diğer bileşenlerin kurallara uymasını sağlamak üzere gözetim ve denetim görevini yerine getirirler. Türkiye’de düzenleyici ve denetleyici kurumların başlıcaları Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası (TCMB), Hazine Müsteşarlığı, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK), Sermaye Piyasası Kurulu (SPK), Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF) ve Türkiye Bankalar Birliği (TBB)’dir.

1.1.3.2. İyi Finansal Planlar Yapabilmek

Finansal plan hem kısa hem de orta ve uzun dönemler için yapılabilir. Planlar kişiye belirsizlik durumunda yol gösterici olur. Finansal bir planın bileşenleri şunlardır (Madura, 2004):

- Bütçeleme ve vergi planlaması,
- Likidite yönetimi,
- Büyük tutarlı satın almalar (konut, taşıt v.b.),
- Gelirin ve varlıkların korunması,
- Yatırım,
- Emeklilik ve miras planlaması.

Finansal plan oluşturmanın aşamaları ise şöyle sıralanabilir (A.g.e., 2004):

Finansal hedefler belirlemek: Finansal hedeflerin gerçekçi olması şarttır ve hedefin ne zaman gerçekleştirileceği de belirtilmelidir. Örnek olarak satın almak istenilen bir ev veya araba verilebilir. Borcu kapatmak da finansal bir hedef sayılabilir.

Mevcut finansal durumun belirlenmesi: Bunun için bir kişisel bilanço oluşturmak gerekir. Örnek bir kişisel bilanço şablonu aşağıda yer almaktadır.

Tablo 1.1. Kişisel bilanço şablonu

Varlıklar	Yükümlülükler ve Net Değer
Likit varlıklar (TL, döviz, vadesiz mevduat)	Kısa vadeli borçlar
Eşyalar	Uzun vadeli borçlar
Araba	Diğer yükümlülükler
Ev	
Finansal Yatırımlar	Net değer= Varlıklar-Yükümlülükler
- Tahvil	
- Hisse senedi	
- Vadeli mevduat	
- Diğer	

Kaynak: Gökmen, H. (2012), Finansal Okuryazarlık, Hiperlink Yayınları, İstanbul.

Tablo 1.1. incelendiğinde, bu bilançonun bir bireyin finansal durumunu ortaya koymak için kullanılabileceği örnek bir şablon niteliği taşıdığı görülmektedir.

Hedeflere ulaşmak için alternatiflerin değerlendirilmesi: Üçüncü adımda alternatifler ortaya konulur. Örneğin, bir ev almak için tasarruf ederek para biriktirebilir ya da kredi kullanılabilir. Tasarruf yoluna gidilirse yeterli birikimin oluşması için çok uzun bir süre gerekebilir. Kredi kullanılırsa evin maliyeti daha fazla olacaktır.

En iyi alternatifin seçilmesi ve uygulanması: Bu aşamada alternatiflerden biri seçilerek uygulanmaya başlanır.

Planın gözden geçirilmesi ve gerekiyorsa değiştirilmesi: Son aşamada planın işleyişi izlenir ve herhangi bir aksama söz konusuysa düzeltilir veya aksayan kısım değiştirilir.

Bütçeleme yapmak da, finansal planlamanın önemli bir bileşenidir. Bütçeler haftalık, aylık veya yıllık vadeler olarak yapılabilir. Bütçe hazırlanırken, gerçeğe uygun bir şekilde nakit giriş ve çıkış beklentilerini, zamanlarıyla birlikte yazmak gerekir. Bunun yanında, beklenmedik nakit çıkışları için de bir pay ayrılmalıdır. Hazırlanan bütçe sayesinde, olası nakit fazlalıkları ve eksiklikleri önceden tespit edilerek gerekli tedbirler alınabilir. Örneğin, nakit ihtiyacı olacaksa kredi için gecikmeksizin başvuru yapılabilir.

Finansal planlamanın en önemli bileşenlerinden biri de emeklilik planlaması yapmaktır. Emeklilik yıllarının maddi olarak rahat geçirilebilmesi için, iyi bir planlamayı mümkün olduğunca erken yapmak şarttır. Genç bir çalışana emeklilik çok uzakta görünebilir. Ancak, bir plan yaptığında hazırlığı şimdiden yapmasının avantajlı olacağını görecektir.

Finansal sistemde doğru yapılan yatırımlar, bireye ek kazançlar sağlayabilir. Ancak, bunu başarmak için yatırım bilinçli bir şekilde yapılmalıdır. Bu nedenle, bireyin bazı önemli finansal kavramları bilmesi yararlı olacaktır. Bunların belli başlıları, aşağıda kısa açıklamalarıyla birlikte sıralanmaktadır (Gökmen, 2012):

Paranın zaman değeri: Gelecekte elde edilecek paranın bugünkü değeri daha azdır. Bu değer kullanılacak iskonto oranına göre değişir.

Basit ve bileşik faiz: Borç veren açısından faiz bir getiri, borç alan açısından maliyet anlamına gelir. Bileşik faizde, basit faizden farklı olarak anaparanın elde edilen faiz üzerinden de faiz yürütülür. Özellikle uzun vadede, bileşik faizle işleyen paranın getirişi, basit faizle işleyene göre daha güçlü hissedilir.

Risk ve getiri: Bir yatırımın riski ile getirisi doğru orantılıdır. Yani daha fazla kazanç için, daha fazla riske girmek gereklidir. Kredi riski, faiz riski, piyasa riski, likidite riski gibi çeşitli riskler vardır. Riski azaltmak için en iyi yol, çeşitlendirme yapmaktır. Yani yatırımlar tek bir varlığa değil, birbirinden farklı

varlıklara yapılmalıdır. Böylelikle, bir varlığın değerinde düşme olursa diğer varlığın değerindeki artışla zarar azaltılmış olur.

Para: Ödemelerde yasal olarak kabul gören herhangi bir şey para yerine geçebilir. Günümüzde en fazla kullanılan türü madeni, kâğıt ve elektronik paradır. Paranın başlıca üç fonksiyonu vardır. Bunlar şu şekilde sıralanabilir: Değişim aracı, değer saklama aracı, ölçü birimi.

Enflasyon: Mal ve hizmet fiyatlarının genel seviyesindeki artış anlamına gelir. Enflasyon paranın değerinin ve alım gücünün düşmesi anlamına geldiği için, finansal kararlarda önemli bir etkiye sahiptir.

Aşağıdaki tabloda finansal planın bileşenleriyle ilgili bazı örnek sorular görülmektedir.

Tablo 1.2. Finansal Planla İlgili Örnek Sorular

Plan Çeşidi	Örnek Sorular
Bütçenin idaresi	Ayda ne kadar tasarruf etmek gerekir?
Likiditenin idaresi	Kredi kartlarınızı borç alma aracı olarak kullanılmalı mı?
Finansman	Konut veya taşıt satın almak için ne kadar borç alınmalı?
Varlıkların ve gelirin korunması	Ne tür sigortalara ihtiyaç var?
Yatırım	Yatırım için ne kadar para ayrılmalı?
Emeklilik	Emeklilik için ne kadar nakite ihtiyaç var?

Kaynak: Madura, J. (2004), Personal Finance, Second Edition, Pearson-Addison Wesley: Boston

1.1.3.3. Parayı İyi Yönetebilmek

Tasarruf iki şekilde yapılabilir: Bunlardan birincisi önce harcamaları yapıp geriye kalanı tasarruf etmektir. İkincisi ise önce tasarruf ederek geriye kalan miktarı harcamaktır. Birinci yolda harcamalardan sonra geriye bir şey kalmama ihtimali yüksektir. Dolayısıyla, olması gereken tasarruf yöntemi ikinci yoldur. Yani önce tasarruf etmek, bireyin gelirinden ilk ödemeyi kendisine yapması demektir. Bu ödemeler kendisinin birikimi olacaktır (Turgut, 2006).

Paranın idaresi ile ilgili ikinci konu likiditedir. Likidite paranın nakit veya nakit niteliğinde olması demektir. Parayı nakit olarak tutmanın hem avantajı hem de

dezavantajı bulunur. Nakit olarak tutulan para ihtiyaçlar ve acil durumlar için derhal kullanılabilir. Dezavantajı ise, bir getirisi olmamasıdır.

Para yönetiminde ödemelerin zamanında yapılması önemlidir. Taksitler, faturalar, kredi kartı borçları ve vergiler zamanında ödenmelidir. Zamanında ödenmezlerse, gecikme cezası v.b. ek ücretlerle birlikte toplam maliyet artacaktır. Bu nedenle, birey ödemelerini kontrol altında tutabilmeli, vaktini geçirmemelidir. Dolayısıyla buna bağlı olarak para yönetiminde kayıt tutmanın önemi oldukça büyüktür. Bütün nakit giriş ve çıkışları kayıt altına alınırsa, harcama ve gelir grupları çok daha net görülebilir. Böylelikle yanlışlıkların giderilmesi daha kolay olur (Gökmen, 2012).

1.2. FİNANSAL OKURYAZARLIĞIN ÖNEMİ

Serbest piyasa ekonomisinin küresel çapta yaygınlık kazanması ile birlikte giderek karmaşıklaşan finansal araçlar ve onların getirdiği riskler bireylerin omuzlarına ağır sorumluluklar yüklemektedir. Farklı finansal araçlar arasından doğru tercihi yapmak konusunda yetersiz olan birey, uygunsuz finansal tercihlerde bulunabilmekte, bu da finansal krize neden olmaktadır.

Bilgilenmiş tüketicinin daha iyi tüketici olacağı literatürde kabul görmektedir. Tüketim konusu mal ve hizmetlerin karmaşıklık derecesi arttığında tüketicinin bilgilenmesi daha da önemli olmaktadır. Finansal hizmetler de bu kapsamda yer almaktadır. Bu nedenle tüketicinin farklı finansal ürünler arasında doğru seçim yapabilmesinin ön koşulu finansal okuryazarlık düzeyinin yükseltilmesidir (Hathaway ve Khatiwada, 2008).

Finansal okuryazarlık, bireyin parasını yönetebilmesini, orta ve uzun vadeli plan yapabilmesini, paranın yönetimindeki risk ve yararları algılayabilmesini, finansal araçları tanımasını, finansal araç ve hizmetlere ilişkin doğru bilgiyi nereden ve nasıl temin edeceğini öğrenmesini, finansal araçları verimli ve etkin olarak kullanabilmesini hedefler (Hayta, 2011).

Finansal okuryazarlığın geliştirilmesi, finansal araçlara olan güvenin artmasına katkı sağlar. Birey ve ailelerin bilgilenmiş olarak finansal işlemlerini

serbest piyasa koşullarında güvenle yürütmelerinde ve finansal kurumların etkin çalışabilmesinde finansal okuryazarlığın önemli oranda payı bulunmaktadır. Temel bankacılık işlemleri olan mevduat hesabı açtırma, kredi kartı kullanma, bireysel emeklilik hesabı açtırma, tüketici kredisi kullanma, hayat sigortası yaptırma gibi işlemler bile günlük yaşamda sıradan bireyler için sorun olabilmektedir. Kredi alternatiflerini karşılaştırmaktan, ödeme yöntemleri arasında tercih geliştirmeye, ne miktarda tasarruf yapılacağından bunun nereye yatırılacağına ve en iyi koşullarda kredinin nereden temin edileceğine kadar pek çok finansal kararı etkin bir biçimde alabilmek için finansal okuryazar olabilmek ihtiyacı artan bir biçimde görölmektedir. Bu nedenle finansal okuryazarlık hem iyi çalışan bir piyasa için hem de bireylerin doğru finansal kararlar verebilmelerini sağlamak açısından yaşamsal önem taşımaktadır.

Finansal okuryazarlığın önemi son yıllarda finansal piyasalardaki gelişim, toplumun yapısındaki sosyo-ekonomik ve politik değişiklikler nedeni ile giderek artmaktadır. Birey ve aileler bankalardan ve aracı kurumlardan kamu kuruluşlarına kadar birçok yolla çok geniş bir yelpazeden oluşan yatırım araçlarına ve kredi çeşitlerine online olarak ulaşabilmektedir. Ortalama yaşam süresinin artışı ile birlikte bireyler emeklilikte daha uzun süreler için yeterli olacak birikimlere de sahip olmak istemektedirler. Tüm bu gelişmeler tasarruf ya da yatırım yapan, kredi kullanan veya bankacılık sistemine dâhil olan insanlar için çok önemli sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. Bu gelişmelerin bir etkisi olarak OECD ölkelerinde gittikçe artan sayıda tüketici finansal piyasalara katılmaktadır. Bu bireylerin birçoğu karşı karşıya kaldıkları finansal sorumluluklara da çok az hazırlıklıdır (Temizel, 2010).

OECD ölkelerinde ve OECD dışındaki bazı ekonomilerde yapılan araştırmalar, tüketicilerin sadece doğru ve bilgiye dayalı finansal kararlar vermelerini engelleyen düşük finansal okuryazarlık seviyelerine sahip olmalarının yanında kendi yetersiz finansal beceri, bilgi ve farkındalıklarını abarttıklarını göstermektedir (OECD, 2009).

Finansal okuryazarlığın, sosyo-ekonomik statü, yaş ve cinsiyet gibi ayrımlar olmadan tüm toplumu kapsaması ve bunun geleceği de düşünerek eğitim kurumlarına yayılması gerekmektedir. Finansal piyasaların giderek gelişmesi ve

karmaşıklaşması, bireylerin alacağı finansal kararlarda daha fazla bilgiye gereksinim duymasına neden olmaktadır. Bireylerin finansal konularda alacağı yanlış kararlar hem bireyi hem de finansal piyasaları olumsuz etkileyebilir (Reyes, 2006).

OECD'nin üye ülkelerde yaptığı finansal okuryazarlık araştırmalarında ortaya çıkan ortak sorunlar şunlardır (OECD, 2005):

- Bireylerin düşük finansal okuryazarlık düzeyine sahip olmaları,
- Bireylerin finansal konularda gerçekte olduğundan daha fazla bilgili olduklarını düşünmeleri,
- Finansal bilgiye ulaşma ve bunu anlayıp yorumlayabilme yeteneklerinin sınırlı olması şeklinde sıralanmaktadır.

İngiltere'de Finansal Hizmetler Otoritesi iki temel stratejiyi dikkate alarak politika üretmektedir. Bunlardan ilki, finansal okuryazarlık için eğitim, diğeri ise bilgi ve tavsiyedir. Finansal okuryazarlık için eğitim, bireylerin finansal durumlarını başarılı bir biçimde yönetebilmesi, finansal piyasalar konusunda ileri düzeyde bilgi sahibi olma amaçlarını gözetirken, bilgi ve tavsiye ise, finansal planlar yapmada tüketicilere yardımcı olmayı amaçlamaktadır. Finansal okuryazarlıkla bireylerin finansal bilgileri anlayabilmesi ve kullanabilmesi amaçlanırken, tüketici bilgi ve tavsiyesi ile kaliteli ve verimli bilgiyi geliştirmek hedeflenmektedir (Mason ve Wilson, 2000).

1.2.1. Finansal Okuryazarlığın Gerekli Olma Nedenleri

Finansal okuryazarlığın gerekliliği üzerine yapılan araştırmaların belirlediği ortak sonuçlar; finansal dağıtım kanallarındaki artış, finansal piyasalarda yaşanan serbestleşme, yeni finansal ürünlerin gelişmesi ve son olarak da finansal piyasalardaki bilginin giderek artması şeklinde ortaya çıkmaktadır (Habschick vd, 2007). Bu gelişmeler finansal okuryazarlığın gerekliliğini ortaya koyan faktörler olarak şöyle sıralanabilir (OECD, 2005):

Finansal Ürünlerin Karmaşıklığı: Faiz oranlarından, hisse senedi, tahvil, bonoya kadar değişik finansal araçların finansal piyasa içinde değerlendirilmesi, finansal tüketicilerin karar vermelerini zorlaştırmaktadır. Bir nesil önce çoğu

tüketicinin en fazla iki çeşit hesabı bulunmaktaydı. Bu hesapların açılması ve kontrolü çok kolaydı. Şimdi tüketiciler birçok değişik çeşit çek ve banka hesapları kullanmaktadır. Yatırımcılar aynı şekilde uluslararası fonları, büyüme fonları, gelir fonları ve vergisiz fonlar gibi birçok yatırım olanağını tercih etme imkânına sahiptir.

Finansal Ürünlerin Giderek Artan Sayısı: Bilişim teknolojilerinin gelişimiyle finansal ürünlerin ve ürünlere ulaşımın oldukça kolaylaşması, yatırım tercihlerinde karasızlıklar, zorluklar oluşturmaktadır. Finansal piyasalardaki devlet kontrolünün kalkması ve maliyetlerin düşmesi, piyasa ihtiyaçlarını karşılamak üzere hazırlanmış ürün sayısının aşırı artışı ile sonuçlanmıştır. Finansal ürünlerde artan çeşitlilik tüketicilere seçenek sağlamakla beraber yanında sorunlar da getirmiştir.

Doğum Patlaması ve Yaşam Sürelerinin Uzunluğu: Yaşanan gelişmeler bireylerin yaşam sürelerinin daha uzun ve kaliteli olmasını sağlamaktadır. Ayrıca OECD ülkelerinin çoğu II. Dünya Savaşı'ndan sonra doğum oranında büyük bir artışla karşılaşmışlardır. Bu artışta doğanlar emekli olmaya başlamışlardır. Bu kişilerin çok az ya da hiç çocuk yapmaması ile bu patlamadan sonraki yaş grupları azalmaya başlamıştır. Bu yüzden, doğum patlamasında doğan çok sayıda kişinin emeklilik maaşını ödeyecek az sayıda çalışan insan mevcuttur. Yani çalışan nüfus, bu programlarda değişiklikler olmadan büyüyen emekli insan sayısını destekleyecek büyüklükte değildir. Buna bağlı olarak birçok hükümet gelir kaybı, vergi düşüşü, yüksek borçlanma, hayat pahalılığı ayarlamaları veya bu sıkıntılardan birkaçı ile mücadele etmek zorunda kalmaktadır. Bireylerin yaşam süresi uzadıkça varlık yönetimi, vergi ve mülk planlaması, vadesi uzatılmış sigorta ürünleri vb. diğer finansal stratejilere daha büyük ihtiyaç duyulması söz konusudur.

Emeklilik Düzenlemelerinde Değişiklikler: Emekliliği etkileyen yatırım kararları, çalışanların alması gereken uzun vadeli kararlardır. Birçok yatırım esaslı emeklilik planı çalışanın plana katılmasını, katılırsa katkı payı ödemesini, bu katkıların hangi yatırım alternatiflerinde değerlendirileceği gibi kararlar vermesini gerektirmektedir. Çalışanlar yatırım ve emeklilik hizmeti sağlayıcıların komisyonlarını da göz önüne almak zorundadır. Bu gibi durumlarda finansal okuryazarlık programları, doğru tercihin seçilmesi konusunda çalışanlara yardımcı olmaktadır.

Düşük Finansal Okuryazarlık Düzeyi: Özellikle düşük eğitilmiş, düşük gelirli sınıfların finansal okuryazarlık düzeyinin düşük olması, finansal piyasalar için önemli bir sorun olmaktadır. Finansal bilgi düzeyi yetersiz olan eğitimsiz kitleler, birikimlerini altın, gayrimenkul gibi geleneksel yatırım tercihlerine harcamayı yeğlemekte, finansal piyasalara doğrudan katkı sağlayacak finansal ürünleri tercih etmekten kaçınmaktadırlar. .

Gelirdeki Değişimler: Bireysel yatırımcıların artışını açıklayan önemli bir etken son 10-15 yılda gerçekleşen ve daha çok kişinin fonlara yatırım yapması ile sonuçlanan kişi başı gelirdeki artıştır. 1990'lardan itibaren hisse senedine doğrudan ya da dolaylı olarak yatırım yapan aile oranı belirgin şekilde artmıştır. Dikkat çekici olan, yatırım fonları ve emeklilik hesapları gibi finansal araçlarla yatırım yapılmasıdır.

Sermaye Piyasalarındaki Değişimler: Sermaye piyasalarındaki gelişmeyle birlikte daha çok tüketici finansal piyasalara girmektedir. Bu tüketicilerin sermaye piyasaları ile ilgili sınırlı tecrübesi bulunmaktadır ve finansal okuryazarlık genel olarak düşük seviyededir. Tüketiciler finansal problem ve finansal yatırım riskleri konusunda yetersiz bilgileri olduğu için kayıplar yaşama riskiyle karşı karşıyadır. Finansal okuryazarlık programları, finansal piyasalardaki işleyiş ve değişik yatırım tipleri ve yol açacağı riskler hakkında bilgi ihtiyacı olan bu tüketicilerin ihtiyaçlarını gidermeyi amaçlamalıdır.

Günümüzde paranın elektronik hale gelerek yönetilmesi de farklı etkiler ortaya çıkarmaktadır. Bireylerin paraya ilişkin pratik tutumlar geliştirmeleri yerine daha duygusal davrandığı; soyut paranın yani elde tutulmayan ve gözle görülmeyen paranın yönetiminin daha zor olduğu dile getirilmektedir (Reyes, 2006).

Bireylerin temel finansal davranışlarını ortaya koymak finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesi anlamına da gelmektedir. Finansal okuryazarlık kavramı, bireylerin tutumlu olması ya da böyle davranması demek değildir. Finansal okuryazarlık bir tutum ya da tavrı değil, bilgi düzeyini vurgulamaktadır. Finansal okuryazarlığın finansal bilgi düzeyinde artış sağlamaktan çok, finansal davranışları etkilemesi beklenmektedir (Kieschnick, 2006).

Gelişmekte olan ülkelerde finansal piyasaların gelişme sürecinin başlarında olması ve halkın finansal okuryazarlık düzeyinin düşüklüğü, finansal okuryazarlık düzeyinin yükseltilmesinden sağlanacak fayda potansiyelini artırmaktadır. Söz konusu faydalar sadece yatırımcılar lehine değil kaynakların finansal kesime aktarılarak verimli yatırımların finansmanı yoluyla toplumun tümüne yönelik olacaktır (Özçam, 2006).

1.2.2. Finansal Okuryazarlığın Birey ve Aile İçin Önemi

Finansal okuryazarlığın bireylerin gereksinim duyduğu bir alan olmasında çeşitli unsurlar etkilidir. Finansal ihtiyaçlara ilişkin genel bilincin yetersiz olması, farklı finansal ürünlerin performansı ve varlığı konusunda bilginin az olması, finansal ürünler ve hizmetlere ilişkin bilginin nereden ve nasıl temin edileceği konusunda yetersiz bilgi sahibi olunması bu unsurlardan başlıcalarıdır (Mason ve Wilson, 2000).

Aileler için finansal planlama, gelecek kaygılarının azaltılması bakımından önemli bir adımdır. Bu nedenle, yeterli sigorta sözleşmelerine sahip olmak, uygun bir emeklilik planı oluşturmak ve düzenli bir biçimde birikim yapmak gerekmektedir. Bireye ve aileye uzun vadeli olarak katkı sağlayan temel finansal planlamalar; risk yönetimi planlaması, bütçe planlaması, vergi ödemeleri planlaması, yatırım planlaması, emeklilik ve emlak planlaması olarak ifade edilebilir. Belirtilen finansal planlamalar, doğru finansal uygulamalara dönüşmezse, bazı risk ve zararlar ortaya çıkabilir. Bu nedenle finansal okuryazarlık düzeyi yükseltilerek önlem alınmalıdır.

Türkiye’de özellikle 1990-2005 yılları arasında yaşanan ekonomik krizlerde çok sayıda aile finansal kriz içerisine sürüklenmiş ya da hayatlarını finansal açıdan oldukça zor durumda devam ettirmek zorunda kalmışlardır. Özellikle alt ve orta gelir grubuna dâhil aileler zorlaşan yaşam şartları ve pahalılık karşısında çaresiz kalmışlardır. Bireyin ve ailenin yaşam düzeyinde meydana gelen düşüşlerin temel nedenini makroekonomik dalgalanmalar oluştururken, hatalı yatırım tercihleri ve kararları da refah kaybının ortaya çıkmasındaki bir diğer önemli etkidir. Finansal okuryazarlığın artırılması sayesinde bireylerin yatırım kayıpları minimize edilerek toplumun geneline yayılan yoksullukla mücadele mümkün olacaktır (Hayta, 2011).

Bunun yanında para ve sermaye piyasalarında işlem yapan bireysel yatırımcı sayısının artması çeşitli manipülasyonları ve finansal dolandırıcılık gibi illegal yapılanmaların oluşumunu beraberinde getirmiştir. Bu durumun oluşturduğu kayıpların telafisi ciddi boyutlarda toplumsal maliyetlerin oluşmasına neden olmuştur. Bundan dolayı bireysel yatırımcıları illegal yapılanmalardan korumak için hukuki düzenlemelerin ve yatırımların yanı sıra bankacılık, sigortacılık, menkul kıymet alım-satımı ve kredilendirme süreci gibi konularda temel finansal eğitimin sistematik bir şekilde sunulmasının aile ve toplum açısından çok yararlı olacağı açıktır (A.g.e., 2011).

Finansal eğitimin aile ve toplum açısından önemi şu başlıklar altında değerlendirilebilir (A.g.e., 2011):

Finansal araçların giderek daha karmaşık bir yapıya dönüşmesi:

Yatırım araçlarının zamanla artış ve çeşitlilik göstermesi, bireysel yatırımcıların vereceği yatırım kararlarının daha karmaşık bir hale dönüşmesine sebep olmuştur. Birçok farklı özelliğe sahip yatırım araçları profesyonel yatırım uzmanlarının dâhi yorum yapabilmelerini zorlaştırmaktadır. Bu nedenle bireysel yatırımcıların daha rasyonel ve bilinçli bir şekilde yatırım yapabilmeleri için asgari finans kültürüne sahip olmaları gerekmektedir.

Belirlenmiş katkı esaslı emeklilik planları: Kamu emeklilik sistemleri (Belirlenmiş Fayda Esaslı Emeklilik Sistemleri), 20. yüzyılın son çeyreğine kadar herhangi bir finansal sorun yaşanmadan uygulana gelmiştir. Ancak, özellikle gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde teknolojik gelişmeler eşliğinde yaşanan sosyal, kültürel ve ekonomik dönüşümler sonucu, emekliliğin finansmanı konusunun yeniden yapılandırılması kaçınılmaz hâle gelmiştir. Ortaya çıkan yapısal sorunların emekli olma yaşının yükseltilmesi, sosyal sigorta sisteminin sağladığı imkânların azaltılması veya sigorta primlerinin yükseltilmesi gibi geçici çözümler ile ortadan kaldırılamayacağına anlaşılmasının ardından birçok ülkede emekliliğin finansmanı konusunda radikal kararlar yürürlüğe konmuştur. Kamu emeklilik sistemlerinden kademeli olarak vazgeçilmiş ve her çalışanın kendi birikimleri oranında emeklilik geliri elde ettiği, kamunun gözetim ve denetiminde olan ancak özel statüdeki emeklilik şirketleri tarafından yürütülen yeni bir sistem (Belirlenmiş Katkı Esaslı

Emeklilik Sistemi) 1970'li yılların başından itibaren önem kazanmaya başlamıştır (Altıntaş, 2009).

Belirlenmiş katkı esaslı emeklilik planlarında katılımcılar, finansal yatırım kararlarını, emeklilik şirketleri ile düzenleyici ve denetleyici otoritelerin tavsiyeleri doğrultusunda kendileri vermek, yani yatırım riskini tamamen kendisi üstlenmek durumundadır. Finans bilgisi yetersiz bir bireyin ya da ailenin finansal yatırımlarının performansına ilişkin tüm riski üstlenmesi hem çelişki oluşturmakta hem de birey, aile ve toplumun refah açısından olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir. Bu durum karşısında bireylerin refah kaybı yaşamamaları için emeklilik finansmanına yönelik yatırım eğitimi almasının büyük faydası olacağı açıktır.

Bireylerin ekonomik refah düzeyinin artması: Kişi başına düşen milli gelir özellikle son yarım yüzyıllık zaman dilimi içerisinde dikkate değer bir artış göstermiştir. Buna bağlı olarak bireylerin gelirlerindeki artışla doğru orantılı bir şekilde yatırım için ayırdıkları paylar da yükselmiştir. Bu ayrılan payların büyük bir kısmı menkul kıymet yatırımları şeklinde değerlendirilmiştir. Ayrıca gayrimenkul satın alma ve kredi kullanım oranlarında da kayda değer artışlar gözlenmiştir. Dolayısıyla bireylerin ve ailelerin yatırım araçlarının analizi ve performansının ölçülmesi gibi konularda gerekli finansal kavramlara ilişkin temel bilgi düzeyine sahip olmalarının gerekli olacağı düşünülmektedir.

Finansal piyasaların ve işlemlerin gelişmesi: Son yıllarda finans piyasalarında kendi adına işlem yapan yatırımcıların sayısında ciddi artışlar gözlemlenmesine rağmen bilinçli bir şekilde finansal varlık alımı ya da satımı yapan bireysel yatırımcı sayısının oldukça az sayıda olduğu görülmektedir. Bunun başlıca nedeni finansal piyasaların ve işlemlerin daha gelişmiş ve karmaşık bir yapıya dönüşmüş olmasıdır. Bireysel yatırımcıların finansal okuryazarlık oranının istenilen düzeyde olmaması, finansal işlemlerdeki yatırım risklerinin algılanmasını güçleştirmektedir. Bu sorunun aşılabilmesi için bireylere, finansal piyasa araçlarıyla ilgili temel bilgilerin verildiği finans eğitim programlarının sunulması gerekmektedir. Finansal eğitim almış bilinçli yatırımcıların yapacakları finansal yatırımlar, bireylere ciddi bir rekabet avantajı sağlayacaktır. Bunun yanı sıra finansal eğitim programları piyasada kişiye özel ve daha nitelikli araçların çoğalmasına sebep olacaktır.

Finansal eğitim alan, finansal okuryazar olan tüketici, daha yerinde finansal kararlar verebilecek ve daha doğru finansal davranışlara sahip olabilecektir. Finansal okuryazar tüketici, kendisine faydası olmayan ürünleri almaz ve aynı zamanda, dolandırıcıların tuzağına düşme olasılığı da azalır. Finansal okuryazar tüketiciler, daha fazla tasarruf eder ve finansal ürünleri karşılaştırarak satın alır (World Bank, 2009). Finansal okuryazarlık daha fazla tasarruf edeceği gibi, yatırımlarında daha fazla çeşitlendirme yapması gerektiğini bilecektir. Ayrıca, finansal okuryazar olan kişi hem sigorta ürünlerini kullanmayı bilir hem de aşırı borçlanmaktan kaçınması gerektiğinin farkındadır (A.g.e., 2009).

Finansal okuryazarlık sayesinde, tüketici finansal anlamda kendini daha hazır ve güçlü hissedecektir. Dolayısıyla tüketicinin kendine güveni ve sosyal hayata katılımı artacaktır. Araştırmalara göre, finansal okuryazar bireylerin şu davranış biçimlerini gösterme eğilimleri, diğer insanlara göre daha fazla olmaktadır (Capuano ve Ramsay, 2011):

- Daha fazla gelire sahip olmak,
- Daha fazla tasarruf etmek,
- Emeklilik için daha fazla birikim yapmak,
- Borçları iyi yönetmek,
- Akıllıca borç almak,
- Finansal hedefler hususunda daha gerçekçi olmak,
- Yeteneklerini abartmamak,
- Finansal piyasalarda daha aktif olmak,
- Finansal olarak kendine güven duymak,
- İhtiyacına uygun ürünleri daha doğru seçmek,
- Tüketici haklarını bilmek,
- Finansal planlama ve bütçeleme yapmak.

Finansal eğitim aynı zamanda tüketici hakları ile birbirini tamamlamaktadır. Finansal eğitim ve tüketici hakları kavramlarının her ikisi de finansal konularda bilgi sağlamaktadır. Bu açıdan bakıldığında finansal eğitim ve tüketici hakları birbirini tamamlayan ancak birbirinin yerine kullanılmayan kavramlardır. Başka bir deyişle,

tüketici hakları finansal eğitim alamayan veya almak istemeyen bireyler için hukuki yönden bir koruma sağlamaktadır.

Finansal okuryazarlık, bireyin ve ailenin finansal sağlığını koruması açısından oldukça önemlidir. Finansal refahı ve sağlığı korumak için bilinçli ve doğru finansal kararların yanında doğru tutum ve davranışlar da önemlidir. Sonuç olarak tüketicinin finansal eğitim alması ve kendisinde bu yaşam becerisini geliştirmesi kendisinin ve ailesinin finansal sağlığı ve refahı için gereklidir.

1.2.3. Finansal Okuryazarlığın Ekonomi ve Finansal Sistem Açısından Önemi

Bazı tüketiciler yaptıkları finansal hataların sonucunda zarar gördükleri için, finansal sistemden tamamen uzak durmaya çalışmaktadır. Bu durumda, finansal sektörün hacmi daralmakta ve bu durumdan reel sektör de olumsuz etkilenmekte, ekonomik büyüme azalmakta ve işsizlik artmaktadır. Bu durumun tam aksine, finansal okuryazarlığı olan tüketicilerde ise durum tam tersi olarak gerçekleşmekte, böylece hem finansal sektör hem de ekonomi büyüme göstermektedir (World Bank, 2009).

Finansal okuryazarlığı olan tüketiciler daha fazla tasarruf edecekleri ve kaynaklarını daha etkin kullanacakları için ekonomik büyümeye destek olurlar. Örneğin, bireysel emeklilik sistemine katılım artabilir ve böylece ekonominin ihtiyaç duyduğu uzun vadeli fonlar birikebilir. Ayrıca, tasarruf ve mevduatlar artacağı için finansal kurumların kaynak maliyeti azalacaktır.

Finansal okuryazarlığın başka bir olumlu etkisi ise finansal işlemlerdeki kayıt dışılığı azaltmasıdır. Finansal okuryazar olan tüketiciler, kayıt dışı finansal sisteme girmenin zararlı ve yıkıcı etkilerini bilecekleri için ondan uzak duracaklardır.

Finansal okuryazarlık, finansal sistemin istikrarı açısından bir kontrol mekanizması olarak da yarar sağlayacaktır. Son küresel finansal krizde yaşandığı gibi, bankalar ve diğer finansal kurumların aşırı riske girdikleri durumlar olabilmektedir. Oysa tüketicilerin finansal bilgileri yeterli olsaydı, alacakları riskin farkına varabilir ve büyük riske girmeyebilirlerdi. Sonuç itibarıyla, bankaların girdiği

risk de azalmış olurdu. Dolayısıyla, toplumun finansal okuryazarlığı finansal kurumları daha düzgün çalışmaya itecektir.

Finansal eğitim almış olan bireyler daha fazla tasarruf yapma eğiliminde oldukları için yatırım düzeyine de olumlu katkıları olmaktadır. Özellikle bu bireylerin tasarrufları küçük ve orta ölçekli işletmelere finansman sağlanmasında, ekonomik büyüme ve istihdam artışında önemli bir rol oynamaktadır. Bireylerin bu ve benzeri çeşitli katkılarının olumlu yansımaları hem ekonomide hem de toplumsal refahta artış olarak kendini hissettirecektir.

Finansal okuryazarlık istikrarlı ve sağlıklı bir ekonomi için önemlidir. Bilgili tüketiciler, finansal ürün satın almadan önce iyi bir araştırma yapacakları için piyasanın etkinliği artar. Eğitimli ve bilinçli tüketiciler sayesinde uygun olmayan veya çok pahalı finansal ürünler piyasada barınmaz (Gökmen, 2012).

İnsanların finansal ürün ve hizmetleri değerlendirebilmeleri ve karşılaştırabilmeleri için belli bir seviyede finans bilgisine ihtiyaçları bulunmaktadır. Eğer finansal ürün satıcılarının bilgi avantajı aşırı derecede fazlaysa, finansal piyasalar bundan daha da önemlisi tüketiciler bundan zarar görebilir. Finansal okuryazar tüketiciler rekabetin daha düzgün yürümesini sağlar. Daha iyi müzakere eder ve devleti standart koyma ve denetim konusunda zorlarlar. Sonuç itibarıyla, finansal okuryazarlık ekonomideki ve finansal sistemdeki kıt kaynakların daha etkin bir şekilde kullanılmasını sağlar.

İKİNCİ BÖLÜM

TASARRUF KAVRAMI VE TASARRUFLARIN ÜLKE EKONOMİSİ AÇISINDAN ÖNEMİ

2.1. TASARRUF KAVRAMI

Tasarruf kavramı, İngiliz iktisatçılarca paranın verimli bir yere yatırılması olarak tanımlanırken, Fransız iktisatçılarca "yedeğe koyma" olarak tanımlanmaktadır. Tasarruf geciktirilmiş ve yönü değiştirilmiş bir tüketim olarak da tanımlanabilir. Tüketim boyutu göz önüne alınarak bir tanımlama yapılırsa, tasarrufu gelirden yapılan bir masraf olarak ifade etmek mümkündür (Rist, 2010).

Birçok değişik tanımı olmasına rağmen, iktisadi açıdan tasarruf; gelirin tüketilmeyen ve çeşitli amaçlar için ayrılan kısmı veya ertelenmiş tüketimdir. Adam Smith de tasarrufu, geciktirilmiş bir tüketim olarak dile getirmektedir (Karakaş, 1986). Birey yaptığı tercih sonucunda, tüketimi ertelemekte ve tasarruf tercihini kullanarak, sonraki dönemler için bir birikim oluşturmaktadır. Fakat bireyin birikiminden gelir elde etme planı yoksa biriktirdiği fonlar bankalar ve borsalar gibi finansal kurumlar aracılığıyla ekonomik faaliyetler için kullanılamamakta ve yastık altında saklanması durumu meydana gelmektedir. Tasarruf ekonomide yatırıma dönüşerek gelir ortaya çıkarmakta, bu gelir de yeniden tasarruf imkânı sağlamaktadır. Fakat yastık altında kalan; ekonomiye kazandırılmayan birikim, bu dönüşümü aksatmaktadır (Peterson, 1994). Mikro ekonomik açıdan tasarruf fonksiyonu bireysel gelirin bir işleviyken, makroekonomik açıdan ulusal gelirin bir işlevidir. Toplam tasarruf fonksiyonu bireysel tasarruf fonksiyonlarından oluşmaktadır ve bireylerin gelir düzeyleri yükseldikçe tasarruflar da artış göstermektedir. Cari açığı artışı veya eksilişi, uluslararası yatırımcıların açığı finanse etmeye devam etme konusundaki isteklerine bağlıdır. Bundan dolayı bu durum ekonomide önemli bir kırılma kaynağı ortaya çıkarmaktadır. Dış kaynaklı sermayeye bağımlılığın yüksek olması herhangi bir sebepten sermaye girişleri azaldığında veya sermaye çıkışları sırasında, iç talepte büyük bir düşme ve büyümede daralma yaratarak ekonomik sistemi etkileyebilmektedir (Rijckeghem ve Üçer, 2008).

Ayrıca, Türkiye'nin demografik özelliklerinde beklenen iyileşmenin tasarruf oranına etkisi oldukça önemlidir. Türkiye'nin nüfus şekillenmesi, 10-35 yaş aralığında birikmektedir ve genç bağımlılık oranı da halen % 30'larda seyretmektedir. Bu bağımlılık oranı tasarruf oranını aşağıya çekebilir. Çünkü genç çocuklu aileler çocukları evden ayrılmadan daha az tasarruf yapmaya meyillidirler, çok çocuklu aileler ise yaşamları boyunca daha az tasarruf yaparlar. Bu nedenle 10-35 yaş aralığı ileriki zamanlarda tasarrufta artış meydana getirebilir. Genç çocuklu aileler de ileriki yıllarda yaşlarının ilerlemesinden ve çocuklarının büyüüp iş sahibi olmalarından sonra kendi gelirlerini tasarrufa yönlendirebilirler (Çelik, 2009).

2.1.1. Gönüllü Tasarruf

Bireyin tüketiminde yaptığı gönüllü azaltmalardan ortaya çıkan tasarrufa gönüllü tasarruf denir. Gönüllü tasarrufların kaynağını hane halkı ve işletmeler oluşturmaktadırlar. Yatırımların ve sermaye birikiminin kaynağını gönüllü tasarruflar oluşturmaktadır. Gelişmiş ülkelerde milli gelirin yaklaşık %15-20'si yatırımlar için kullanılırken, az gelişmiş ülkelerde bu oran çok daha düşüktür. Bunun nedeni halkın sadece zorunlu ihtiyaçlarını karşılama çabası içerisinde olması ve para biriktirebilecek gelir seviyesine ulaşamamasıdır. Az gelişmiş ülkelerde çiftçiler büyük servet sahiplerinden daha yüksek bir gönüllü tasarruf oranına sahipken, işçi ve memurlardan oluşan orta sınıfın gönüllü tasarruf oranı düşüktür. Bu sınıflar tasarruf etseler bile bu, tüketimin ertelenmesi niteliğini taşımakta ve bu kesimin tasarruflarının kalıcı yatırımlar için çok önemli olmadığı sonucunu ortaya çıkarmaktadır (Han ve Kaya, 2008).

Az gelişmiş ülkelerde kalkınmanın finansmanında gönüllü tasarruflar büyük önem arz etmektedir. Bu nedenle gönüllü tasarrufları teşvik edecek finansal kurumların gelişmesi ve tasarrufların verimli yatırımlara yönelmesini teşvik edecek sermaye piyasası düzenlemelerinin gerçekleştirilmesi oldukça önemlidir. Gelişmekte olan ülkelerde gönüllü tasarrufların yanı sıra zorunlu tasarruflar da büyük önem arz etmektedir (Tapşın, 2011).

2.1.2. Zorunlu Tasarruf

Tüketimde yapılan zorunlu azaltmalar yoluyla sağlanan tasarrufa zorunlu tasarruf denir. Vergilendirmeler ve hükümetçe zorlamayla ödünç alımlar da zorunlu tasarruf kapsamında ele alınmaktadır (Parasız, 2005). Az gelişmiş ülkelerde hane halkı tarafından gerçekleştirilen gönüllü tasarruflardan ziyade kamu tasarruflarının sermaye birikiminin en önemli kaynağını oluşturduğu yönündeki anlayış öne çıkmaktadır. Gerçekten de birçok ülkede zorunlu tasarruf kapsamında yer alan vergilendirmeler aracılığıyla devletin elde ettiği sermaye birikimi oldukça yüksek olmaktadır. Bu çerçeveden bakılırsa gönüllü tasarrufları azaltmadan, yüksek gelir gruplarının lüks tüketim harcamalarını kısıacak bir vergi politikasının benimsenmesi politikaların etkinliğini arttıracaktır (Han ve Kaya, 2008). Vergi artışının kamu tasarruflarını arttırdığı, buna bağlı olarak vergi yükünün, kamu borcu üzerinde olumlu sonuçları olduğu söylenebilir. Ancak yapılan çalışmalar Türkiye gibi birçok gelişmekte olan ülkede kamu tasarruflarının özel tasarrufları dışlayıcı bir özelliğe sahip olduğunu ortaya koymaktadır (Tapşın, 2011). Bununla birlikte, enflasyon da bir zorunlu tasarruf kaynağı olarak kabul edilmektedir. Buna bağlı olarak zorunlu tasarruf, para arzındaki artışın sermaye üzerinde artırıcı etkisi olacağını ileri sürmektedir. Bu teori ilk olarak Malthus tarafından ortaya koyulmuş olup, daha sonra 19. yüzyıl başlarında J. S. Mill, Walras, Wicksel ve Hayek tarafından geliştirilmiştir. Kredi artışı şeklinde gerçekleşen para stoğu artışının, sermaye malları üretimini arttırıp, tüketim malları üretimini azaltacağını, tüketim malları yetersizliği nedeniyle de fiyatların yükseleceğini öne süren bir teoridir (Yay, 2011).

Az gelişmiş ülkelerde, tasarrufları arttırmak için güvenilir bir kaynak olmamakla birlikte enflasyon sıkça başvurulan bir yöntemdir (Han ve Kaya, 2008). Fiyatların yükselmesi sonucunda insanlar olarak daha az harcayarak ellerindeki paranın değerini sabit tutmak isteyebilir ve böylece daha fazla biriktirebilirler. Enflasyonist ortam, elde edilen tasarrufu, tasarruf oranı yüksek olan gelir grupları lehine yeniden dağıtmaktadır (Parasız, 2005).

Kalkınmada gönüllü tasarruflar, vergi ve fiyat artışlarıyla yeterli kaynağı elde edemeyen ülkeler gerekli tasarrufları yurt dışından da sağlayabilmekte diğer bir ifadeyle dış tasarruf elde etmeye yönelmektedir (Tapşın, 2011).

2.1.3. Dış Tasarruf

Ekonomiye yatırım, borçlanma v.b. yollarla aktarılan yabancı paraya, diğer bir deyişle dövize, dış tasarruf denir. Dış tasarrufların, iç tasarrufların yatırımlara dönüşmesini kolaylaştırdığı ve ölçek ekonomileriyle teknolojinin gelişimine destek olduğu ifade edilebilir. Bu durum özellikle doğrudan gerçekleşen yabancı sermaye yatırımlarıyla meydana gelmektedir (Han ve Kaya, 2008).

Ancak dış tasarrufların önemli bir bölümünü dış borçlar oluşturur. Az gelişmiş ülkeler hem iç tasarruf yetersizliğini aşmak hem de kalkınmaları için zorunlu olan ithal malların döviz cinsinden bedellerini ödeyebilmek amacıyla dış kaynaklara başvurma ihtiyacı duyarlar. Yabancı özel sermaye, dış krediler, sıcak para hareketleri ve hibe v.b. şeklinde gerçekleşen dış tasarruflar üretim kapasitesinde hızlı bir artış sağlaması, tasarruf eğiliminin hızla artması ve büyüme hızını sürdürecektir miktarda yatırımların yapılması sonuçlarını ortaya çıkarır. Bununla birlikte dış borçlanma açısından dikkatle değerlendirilmesi gerekir (Tapşın, 2011).

1980’li yıllarda yaygınlaşan finansal liberalleşme süreciyle birlikte, iç yatırımların finansman sağlamakta zorluk yaşayan gelişmekte olan ülkeler, giderek daha fazla dış kaynağa başvurmuşlar; bu durum, gelişmekte olan ülkelerin dış borç miktarını arttırmıştır. Borçlanma, sanayileşmede ihtiyaç duyulan ithal sermaye mallarında yoğunluk göstermektedir. Gelişmekte olan ülkelerde dış kaynakla desteklenen sanayi üretimi beraberinde büyüme ve istihdam artışını getirebilir ancak bu durum tüketim malları miktarının da artışına neden olmaktadır. Dış tasarrufla artan gelirin tüketime yerine iç tasarrufları arttırması halinde sürdürülebilir bir büyüme süreci söz konusu olabilir (A.g.e., 2011).

2.2. TASARRUFLARI BELİRLEYEN FAKTÖRLER

Türkiye’de tasarruf oranlarının yetersizliği her zaman ciddi şekilde tartışılan konulardan biri olagelmıştır. Bu konu hakkında her hükümet çalışma yapmaya gayret etmiş ve çeşitli yöntemler ile tasarruf alışkanlığının oluşturulması ve böylece ülke içinde sermaye oluşumunun sağlanmasına özen gösterilmiştir. Fakat tüm bu çalışmalara rağmen tasarruf alışkanlıklarının yeterince geliştiği söylenemez.

Bireylerin tasarruf eğilimini doğrudan ve/veya dolaylı olarak etkileyen birçok faktör söz konusudur. Bu faktörlerden başlıcaları şu başlıklar altında incelenmektedir.

2.2.1. Gelir Dağılımı ve Tasarruf İlişkisi

Tasarruf davranışını belirleyen en önemli unsurlardan biri gelir düzeyidir. Gelirle tasarruf arasındaki ilişki mutlak, nisbi ve sürekli gelir hipotezleri tarafından açıklanmaya çalışılmıştır. Mutlak gelir hipotezine göre, tasarruf gelir düzeyinin düzenli bir fonksiyonudur. Reel gelirle tasarruf oranı arasında doğru orantılı bir ilişki söz konusudur. Yani reel gelir arttıkça, gelirin daha yüksek bir oranı tasarruf edilmekte veya reel gelir azaldıkça gelirin daha düşük bir oranı tasarrufa ayrılmaktadır. Mutlak gelir hipotezinin gelişmiş ülkelerin tasarruf davranışını daha iyi açıkladığı görülmüştür. Nisbi gelir hipotezi ise tasarrufun, bireylerin mutlak gelirleri kadar, geçmişte ulaştıkları en yüksek gelir seviyesinin bir fonksiyonu olduğu fikrini öne sürmüştür. Ancak gelişmekte olan ülkelerde bu hipotez fazla dikkate alınmamış, çalışmalar daha çok sürekli gelir hipotezine odaklanmıştır. Sürekli gelir hipotezi, gelir unsurlarını sürekli ve geçici şeklinde iki farklı gruba ayırarak incelemiş ve bireyin elde ettiği gelir kadar, gelirin türünün de, yani gelir dağılımının ya da gelir dağılımında ortaya çıkabilecek değişmelerin de tasarruflar üzerinde etkili olabileceği görüşünü vurgulamıştır (Uzay, 1997).

Gelir dağılımı ve tasarruf ilişkisini ele alan modellerin birçoğu değişik sosyal grupların ve sınıfların tasarruf davranışının farklı olduğunu varsaymış ve özellikle fonksiyonel gelir dağılımının tasarruflar üzerindeki etkisini araştırmıştır. Fonksiyonel gelir dağılımı ve büyüme arasındaki ilişkiyi inceleyen klasik teori, gelir dağılımındaki adaletsizliğin tasarrufları artırarak, sermaye birikimi ve büyümeyi hızlandırdığını öne sürmektedir. Ancak gelir dağılımına ilişkin verilerin karşılaştırma için yetersiz olması ve uzun dönemli olmaması nedeniyle fonksiyonel gelir dağılımının tasarruflar üzerindeki etkisini araştıran uygulamalı çalışmalar sınırlı kalmıştır. Bu nedenle yapılan yeni teorik ve uygulamalı çalışmalar, kişisel gelir dağılımındaki adaletsizliğin tasarruf oranları üzerindeki etkisi üzerine yoğunlaşmış olarak devam etmektedir (A.g.e., 1997).

Kişisel gelir dağılımı da tasarruf oranlarını etkileyebilir. Kişisel gelir dağılımı bireysel tasarruflar üzerinde olumlu, ancak işletme ve kamu tasarrufları

üzerinde olumsuz etki meydana getirebilir. Gelir dağılımında eşitsizlik durumunda hükümetlerin gelirin yeniden dağılımı ile uğraşmaları gerekebilir ve bu durum kamu tasarruflarını da azaltabilir. Eğer söz konusu eşitsizlik yatırımları azaltırsa, firma tasarrufları da azalacaktır (Loayza vd, 2000).

Toplumda tasarruf yapabilen bireyler yalnızca üst gelir grubundakiler değildir. Hatta orta gelir grubunun tasarruf eğiliminin üst gelir grubundan daha yüksek olduğunu ortaya koyan çalışmalar vardır. Düşük ve orta gelir grubuna dâhil bireyler borçlanma kısıtı altında olduklarından, ihtiyat amacı ile tasarrufta bulunabilmektedirler. Bununla birlikte gelir dağılımının zengin grup lehine bozuk olması, borçlanma kısıtını ve ihtiyat amacı ile yapılan tasarrufların önemini azaltıp ortalama tasarruf oranını aşağı çekebilir (Furman ve Stiglitz, 1998).

Tasarruf-gelir dağılımı arasındaki ilişki, dolaylı yollardan da ortaya çıkabilir. Gelir dağılımı, yatırımları, dolayısıyla büyümeyi artırarak, tasarruf oranlarının yükselmesine yol açabilir. Bunun yanında gelir dağılımı adaletsizliği, belirsizliği artırarak tasarruf oranlarını azaltabilir. Gelir ve servet dağılımındaki büyük adaletsizlik, toplumsal gerginlikler ve politik istikrarsızlıklar ortaya çıkartabilir. Buna bağlı olarak yatırımlar, verimlilik ve büyüme olumsuz yönde etkilenebilir (Schmidt-Hebbel ve Serven, 1996).

Gelir dağılımı tasarruflar üzerinde vergileme ve kamu harcamaları aracılığı ile de etki oluşturabilir. Gelir dağılımının adaletsiz olduğu bir toplumda gelirin yeniden dağılımı için büyük bir talep söz konusudur, vergiler yüksektir, sermaye yatırımlarının getirisi düşüktür, dolayısıyla tasarruflar ve büyüme düşüktür (Uzay, 1997).

2.2.2. Enflasyonun Tasarruflar Üzerindeki Etkisi

Türkiye yüksek enflasyon olgusu ile ilk olarak 1970’li yıllarda tanışmıştır. 1980’li yılların sonuna gelindiğinde ekonomide gerekli alt yapı hazırlıkları yapılmadan sermaye hareketlerinin serbest bırakılması, kısa vadeli sermaye girişi ile desteklenen tüketime dayalı bir büyümeyi teşvik ederken, kamu kesimi finansman dengesindeki bozulma büyümenin sürdürülebilir olmasını güçleştirmiş ve enflasyonun kendi kendini besleyen bir yapı şeklini almasına neden olmuştur. 1990’lı

yıllarda görülen yüksek enflasyon ve yüksek büyüme hızları ise enflasyonun ekonomik büyüme için gerekli olduğu şeklindeki görüşün güçlenmesine, buna bağlı olarak enflasyonla mücadelenin ikinci plana atılmasına yol açmıştır. Bu dönemde enflasyonu düşürmek için birçok istikrar paketi yürürlüğe konulmuş ancak ekonomideki enflasyonun büyümeyi pozitif yönde etkilediği şeklindeki hâkim görüş ve bu programların hiç birinin tam olarak uygulanamaması nedeniyle enflasyonla mücadelede kalıcı bir başarı elde edilememiştir (Berber ve Artan, 2004).

Oysa yapılan çalışmalar göstermiştir ki; enflasyonun ekonomik büyümeyi ne yönde etkilediği ele alınan döneme, ülkeye, dikkate alınan enflasyon oranı ve yapılan ekonometrik yöntemlere göre farklılıklar göstermektedir. Türkiye’de uzun yıllardır devam eden yüksek kronik enflasyonun ekonomik büyümeyi ne yönde etkilediği yapılan araştırmalar sonucunda ortaya çıkmıştır. Çıkan sonuçlar; Türkiye’de enflasyon ile ekonomik büyüme arasında negatif yönlü bir ilişkinin varlığına işaret etmektedir. Berber ve Artan’a (2004) göre enflasyon oranındaki %10’luk bir artış ekonomik büyümeyi %1.9 oranında azaltmaktadır.

Bu sonuç, Türkiye’de enflasyon ile tasarruflar arasında ters yönlü, dolaylı ilişkinin olduğunu ortaya koymaktadır. Şöyle ki, enflasyondaki artış ekonomik büyümede azalmaya, ekonomik büyümedeki azalış ise tasarruf oranlarında azalışa neden olmaktadır.

2.2.3. Hükümet Politikalarının Tasarruflar Üzerindeki Etkisi

Bir ekonominin gelecekteki gelirlerini oluşturan ilişki üç temele dayanmaktadır: tüketim, tasarruf ve yatırım. İster iç tüketime dayalı olsun, ister ihracata dayalı bir büyüme modeli tercih edilsin bu üç temele dayanan ilişkiler ağında finansman ana sorun olarak kendini göstermektedir. Kaynakların etkin dağılımı açısından değerlendirildiğinde bu üç temelden hangisi politik anlamda ön planda tutulursa tutulsun temel sorun gerçekleştirilecek olan ekonomik yatırımların ne ile finanse edileceğidir. Dolayısıyla tasarruf her koşulda bir politika aracı olarak ön plana çıkmaktadır (Gaberli, 2013).

Hükümetlerin politikalarının, tasarruflar üzerindeki etkisi hakkında farklı kuramsal görüşler öne sürülmüştür. Bu konuda öne sürülen görüşlerden biri olan

yaşam süresi modeli, kamu tasarruflarındaki azalışın bir taraftan tüketimi arttırdığını gösterirken diğer taraftan vergi yükünü gelecek nesillere aktararak tasarruf eğilimini azalttığını ortaya koymaktadır. Bu durumda, kamu tasarruflarındaki düşüş ulusal tasarrufu da azaltacaktır. Bu alanda gerçekleştirilen uygulamalı çalışmalar kamu harcamalarının özel harcamaları kısmen kovduğunu (crowd out) göstermektedir. Dolayısıyla kamu tasarruflarındaki artış, ulusal tasarrufun artmasına yardımcı olmaktadır (Dayal-Gulati ve Thimann, 1997).

Keynezyen model özel tasarruflardaki artışın kamu tasarrufundaki geçici azalıştan ortaya çıktığını ifade eder. Ricardocu kuram ise kamu tasarruflarındaki artışın ulusal tasarruflar üzerinde hiç etkisi olmadığını, çünkü aynı miktarda özel tasarruflarda azalış olacağını dile getirir. “Ricardocu denklik” kuramı, kamu harcamalarındaki pozitif veya negatif değişimin özel tasarruflar üzerinde eşit miktarda ama zıt yönde bir etki ortaya çıkaracağını söyler. Daha önce yapılan uygulamalı çalışmaların çoğunluğunda “Ricardocu denklik” hipotezi doğrulanamamakla birlikte, kuramsal olarak bu hipotezin varlığı kabul edilmiştir (Özcan ve Günay, 2012).

1990’lı yıllara kadar gelişmekte olan ülkelerde yapılan yatırımlar büyük bir oranda kendi kendini finanse etmekteydi. 1990’lı yıllardan itibaren ise, tüm dünyada finansal küreselleşmenin etkisi ile kendi kendini finanse etme oranları değişmeye başladı. Ancak bu değişimin etkileri 2000’li yıllarda daha açık bir şekilde gözlenmeye başlandı. Artan finansal iletişim dış tasarrufların ülke içinde kullanılmasına imkân sağlarken, yurtiçi tasarrufların da yurtdışına çıkışına kolaylık sağlamıştır. Diğer yandan finansal serbestleşmenin giderek kontrolü zor bir hale gelmesi küresel dengesizlikleri çok daha belirgin hale getirmiştir. Yapılan yatırımları finanse etmede yurtiçi tasarrufları yetersiz kalan ülkeler en genel anlamıyla dış tasarrufları kullanma yoluna giderler. Gelişmekte olan çoğu ülkenin karşı karşıya olduğu cari işlemler açığının en önemli nedenlerinden biri yatırım-tasarruf açığıdır. Bunların yanında, tasarruflar tüketim üzerinden de açıklanabileceği için kredi genişlemeleri, likidite sınırlamaları gibi toplam tüketimi etkileyen müdahaleler de politika aracı olarak ele alınabilir (Gaberli, 2013).

Finansal küreselleşme 1990'lı yıllardan itibaren kendini göstermeye başlamış ve gelişmekte olan ülkelerin dış kaynaklara ulaşımını kolaylaştırmıştır. Bunun olumlu olduğu kadar olumsuz etkileri de ortaya çıkmıştır. Birçok az gelişmiş ve gelişmekte olan ülke bu finansal küreselleşme sürecinde ekonomileri üzerindeki kontrolünü yitirmiş, bunun sonucunda krizler yaşanmıştır. Günümüz dünya ekonomisinde krizler yaşanmaya devam ediyor olsa da, ekonomik yapılar çok daha farklı koşullar taşımaktadır. Örneğin, 2007 krizi az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerde de etkisini gösterse de ABD merkezli bir kriz olması açısından dikkate değer bir farklılık göstermektedir.

IMF ve Dünya Bankası altmışlı yılların başlarından itibaren dünya ekonomisinde belirleyici bir rol oynamaya başlamıştır. Türkiye IMF'le 1961 yılında ilk stand-by anlaşmasını imzalamıştır. 1980'li yıllarda 60'dan fazla ülke IMF'le yaptığı stand-by anlaşmasına uygun politikalar uygulamak zorunda kalmıştır. Bunun sonucunda IMF dış kaynak sağlamak için kendisine başvuran ülkelerin politikalarını inceleyen ve belirleyen bir kurum haline gelmiştir (Öztürk, 2002).

Bunlarla beraber hükümetlerin sosyal güvenlik programları da tasarruflar üzerinde belirleyici olmakta, sosyal güvenlik sisteminden alınan yardımlar arttıkça tasarruflar azalmaktadır. Çünkü emeklilik ya da ihtiyat güdüsü ile yapılan tasarruflarda bir düşüş görülmektedir (Evans, 1983). Bu durum emeklilik sisteminin özel tasarruflarda azalışa neden olduğunu göstermektedir (Özcan ve Günay, 2012).

2.2.4. Finansal Sistemin Tasarruflar Üzerindeki Etkisi

Finansal sistemin tasarrufların etkin bir biçimde yatırımlara yönlendirilmesinde oynadığı rol oldukça önemlidir. Finansal sistemdeki araçlar tasarruf sahiplerine portföy çeşitlendirmesi yapma imkanı vererek, kaynakların daha etkin dağıtılmasını kolaylaştırır. Gelişmiş bir finansal sistem borç alan ve borç veren arasındaki bilgi akışını güçlendirir, hem tasarruf sahiplerine hem de yatırım yapan girişimcilere daha çok ürün sunarak riskin çeşitlenmesini sağlar.

Finansal araçlar tasarrufların etkili ve doğru değerlendirilmesinde kaynakları daha verimli alanlara yönlendirerek, ekonomik sistem içerisinde çok önemli bir rol üstlenmektedirler. Örneğin bankalar tasarrufları bir araya getirmekte,

yatırım projelerini değerlendirmekte ve yatırım alanları hakkındaki detaylı bilgileri daha düşük maliyetle elde edebilmektedir. Yapılan araştırmalar finansal aracılarn büyümedeki durgunluğa dolayısıyla tasarruflardaki artışa olumlu etkileri olduğunu ve hükümetin finansal sisteme müdahale etmesinin de, büyüme ve tasarruf oranını negatif etkilediğini ortaya koymaktadır (Ghali, 1999).

2.2.5. Demografik Değişkenlerin Tasarruflar Üzerindeki Etkisi

Demografik değişkenleri kentleşme oranı, nüfusun yaş dağılımı ve yaşam beklentisi başlıkları altında toplayabilmek mümkündür. Bu değişkenler yaşam döngüsü değişkenleri olarak da tanımlanmakta ve yaşam döngüsü hipotezinde veya ihtiyati tasarruf kuramında oldukça önemli yer tutmaktadırlar.

Demografik değişkenlerin tasarrufları etkilediği araştırmacılar tarafından ortaya konmuştur. Dünya Bankasının raporuna göre demografik değişkenlerle birlikte özellikle nüfusun yaş dağılımı da tasarruflar üzerinde belirleyicidir. Bu yaklaşıma göre, genç nüfusun tasarruf oranı yüksek iken yaşlı nüfusun tasarruf oranı düşük olarak gerçekleşmektedir (World Bank, 1999).

Nüfusun yaş durumu tasarruflar için önemlidir. Çünkü tüketim ve refahı tüm yaşamlarına yaymak, geleceğini garantiye almak isteyen insanlar eğer gelecekteki yaşamları hakkında endişeye düşerlerse tasarruf yaparlar. Diğer yandan gelecekteki gelirleri konusunda kendilerinden emin olurlarsa, gelirlerinin yüksek olacağını düşünürlerse daha az tasarruf yaparlar. Bu durumda iş gücünün dışında kalan; gelecekteki gelirinin yeterli olacağını düşünen genç ve gençliğinde yaptığı tasarrufları harcayan yaşlı insanlar tasarruf yapmazlar. Yani gençler, gelecekteki gelirlerine bakarak tasarruf yapmazken, yaşlılar daha önceki yıllarda yaptıkları tasarruflardan dolayı tasarruf yapmazlar. Dolayısıyla buradan insanlar gençken negatif tasarrufa ve düşük düzeyde gelire sahipken, verimli yıllarında pozitif tasarrufa ve yaşlılık yıllarında ya da emeklilik yıllarında negatif tasarrufa sahip olurlar şeklinde bir sonuç çıkarmak mümkündür (Modigliani, 1970).

İş gücü dışındaki gençler ve yaşlılar düşük tasarruf oranına sahipken, kazançlarının zirvesindeki insanlar yüksek tasarruf oranına sahiptirler. Araştırmacıların birçoğu gelecekte nüfusun yaşlanması, doğum oranlarının düşmesi

ve yaşam beklentisinin artması nedeniyle tasarruf oranının düşeceğini öne sürmektedir. Kentleşme oranı da tasarrufları etkileyen diğer bir değişkendir. Şehirlerde yaşayan nüfusun toplam nüfusa oranı olarak tanımlanabilir. Bu değişkenin tasarruflar üzerinde negatif etkisinin olduğu varsayılır. Çünkü kentleşmedeki artış ihtiyati tasarruflarda azalmaya neden olacaktır. İhtiyati tasarruflar kırsal kesimde gelirden meydana gelen dalgalanmalar nedeniyle daha yüksektir (Özcan ve Günay, 2012).

2.2.6. Tasarruflarda Servet Etkisi

Servet etkisi, kamu harcamasının, vergiler yerine, borçlanmayla finanse edilmesinin, toplam talebi arttıracığı yönündeki yaklaşımdır. Diğer bir deyişle genişletici bir maliye politikasının servet etkisi oluşturarak, tüketimi arttıracığı yönündeki varsayımdır. Net servet etkisi, tüketimin harcanabilir gelir veya servet tarafından belirlendiğini ortaya sürmektedir. Buna göre, bireylerin ellerinde bulundurdukları devlet tahvilleri, servet etkisi oluşturarak toplam talebi arttırmakta, ancak bir süre sonra faiz oranlarının yükselmesine ve yatırım harcamalarının azalmasına neden olmaktadır.

Ricardocu Denklik Teoremi ise, bunun tersini savunmakta; kamu harcamalarının borçlanma yoluyla finanse edilmesinin gelecekte vergi artışı beklentisi meydana getireceği için, tüketimin gerileyerek tasarrufların artmasına neden olacağını öne sürmekte ve buna bağlı olarak maliye politikalarının da etkinliğini yitireceğini dile getirmektedir (Yay, 2014).

2.2.7. Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Tasarruflar Üzerindeki Etkisi

Eğitimin tasarruf sahibinin risk ve faydaları değerlendirme kapasitesini ve finansal riskleri üstlenme cesaretini arttırdığı bilinmektedir. (Grable ve Lytton, 1998). Eğitim ile net mal varlığı ve gelir düzeyi arasında da bunu doğrulayan yakın bir ilişki bulunmaktadır. Eğitim seviyesi arttıkça, gelir ve net mal varlığı da artmaktadır. Örneğin, bir araştırma sonucuna göre yaşlı zenginlerin yaklaşık yarısının üniversite mezunu oldukları ve düşük mal varlığına sahip kişilerin çoğunluğunun ise lise mezunu oldukları ortaya çıkmıştır (Hallahan vd. 2004). Finansal bilgi ve eğitim, yatırımcıların risk algılamalarını ve buna bağlı olarak tasarruf kararlarını etkileyen

bir faktördür. Örneğin finansal piyasalar ve finansal yatırım araçları hakkında bilgi sahibi olan, riskli yatırımların risksiz veya düşük riskli yatırımlara göre daha yüksek getiriyle sonuçlanabileceğini bilen bir yatırımcı, riskli varlıklara yatırım yapmak konusunda daha cesur ve daha bilinçli olacaktır. Kişinin tasarruf tercihinin, yatırım yapacağı ortama ilişkin korku, şüphe veya bilgi sahibi olmama faktörleriyle ilişkili olduğu varsayılmaktadır. Dolayısıyla, bir kişinin yatırım alternatifleri ve getiri oranları gibi alanlardaki finansal bilgi eksikliği, kişinin tasarrufları değerlendirmek konusunda çekingen davranmasına ve dolayısıyla tasarruf araçlarını doğru ve isabetli kullanmamasına yol açabilir. Finansal bilgi seviyesi, bireyin, kendi amaçlarına uygun tasarruf kararları almasına yardımcı olacaktır. Bunun yanında bir yatırımcının finansal bilgi düzeyi arttıkça, portföy yöneticilerine ve yatırım danışmanlarına duyacağı ihtiyaç da azalacaktır. Ayrıca, finansal bilgi, tasarruf sahiplerinin panik hareketlerden ve sürü psikolojisinden korunabilmesine, buna bağlı olarak diğer yatırımcılara göre daha fazla getiri elde etmelerine yol açabilecektir (Anbar ve Eker, 2009).

Ekonomik büyümenin sürdürülebilmesi için yatırımlardaki artışın süreklilik arz etmesi gerekir. Yapılan yatırımların ana kaynağı ise tasarruflardan elde edilir. Düşük tasarruf oranları ise büyüme için gerekli yatırımların finansını sağlamakta yetersiz kalır. Ülkedeki tasarruflar üretime koşulamadığından milli gelir seviyesi artmaz. Ekonomik büyümeyi finanse etmesi için tasarrufların etkin şekilde yatırımlara aktarılması, bunun için gerekli olan mekanizmaların işlerlik kazandırılması gerekmektedir. Toplumun yani tasarruf sahiplerinin iyi seviyede bilgilendirilmesi, eğitilmesi, tasarruf bilincinin aşılması oluşturulması gereken mekanizmaların ilk ve önemli adımlarından biridir. Ülkelerin ekonomik büyümelerini sekteye uğratan nedenlerden biri eğitimsiz tasarruf sahiplerince yastık altında tutulan, ekonomiye kazandırılmayan birikimlerdir (Sancak ve Demirci, 2012).

2.3. TASARRUFLARIN ÜLKE EKONOMİSİ AÇISINDAN ÖNEMİ

Tasarruf oranında bir artış sağlamadan Türkiye'nin cari açığını azaltmak ancak büyümeden bir miktar taviz vermekle mümkün görünmektedir. Ancak, Türkiye'de sermaye hareketlerinin tamamen açık olduğu ve enflasyon hedeflemesi rejiminin uygulandığı düşünülecek olursa bu politikaların uygulanması güçlükleri de

beraberinde getirecektir. İdeal olan, ekonomiye bu tarz bir müdahalede bulunmak yerine, tasarruf oranlarının artırılmasına yönelik politikaların devreye sokulmasıdır.

Tasarrufları arttırmak için gelir vergisinden tüketim vergisine yönelmek standart bir seçenek olarak karşımıza çıkıyor. Gelir vergisinden tüketim vergisine yönelmek tasarruflar üzerindeki çifte vergilendirmeyi (birinci vergilendirme; gelir kazanıldığında gelirin bir kısmına, ikincisi ise tasarrufların faizi ve diğer kazanımları üzerine vergi koyularak yapılmaktadır) kaldırarak tasarrufları destekleyecektir. Bununla beraber alınan tedbirlerin, genel olarak ulusal tasarrufa etkisi, özel tasarrufların bu tedbirlere karşı ne kadar esnekliğe sahip olduğu ile ilgilidir. Ancak bilinen bir gerçektir ki, vergi teşviklerinin ulusal tasarrufa sadece küçük bir etkisi söz konusudur.

2008’de yasalaşan sosyal güvenlik reformu, özel tasarrufları destekleyen bir reform olması dolayısıyla olumludur. Ancak, bu tip önlemlerin gelecekte iş hayatına atılacak nesillere uygulanacak olması nedeniyle sadece orta ve uzun vadede etkileri olacak, kısa vade gözle görünür etkileri pek olmayacaktır (Rijckeghem ve Üçer, 2008).

2.3.1. Türkiye’de Tasarruf Oranlarındaki Azalışın Nedenleri

Türkiye’de özellikle son yıllarda tasarruf oranlarında kayda değer bir azalış gözlenmektedir. Bu nedenlerden başlıcaları şu şekilde sıralanabilir (Türkoğlu, 2013):

Tüketim harcamalarındaki artış: Türkiye’de tüketim harcamalarındaki artışın birçok nedeni vardır. Bunlar arasında gelir düzeyindeki artışlar, gösteriş arzusu ile harcamalarda artış, yüksek gelirli kategorilerde var olan malı yenisi ile değiştirme arzusu gibi nedenler sayılabilir. Türkiye’de tüketim harcamalarının yüksek olmasının bir diğer nedeni temel ihtiyaç ürünlerine olan talebin sürekli yüksek olmasıdır. Ayrıca kamu tarafından düşük gelirli kişilere ve işsizlere sosyal yardımlar artmış, toplumda devlete karşı güvenin oluşmasına yol açmış, bu da tüketim artışına etki etmiştir. Tüketim harcamalarının hızla artışı karşısında alınması gereken birçok önlem vardır. Bunlardan bazıları gelire orantılı olarak harcama bilincinin oluşturulması, finansal okuryazarlığın artırılması ve kredi kartı

kullanımının sınırlandırılması gibi yöntemler tasarrufların artışına olumlu etki edecektir.

Kredi faiz oranlarının düşmesi: Yapılmış olan çalışmalara göre yüksek faiz oranlarının tasarrufları artırdığı, düşük faiz oranlarının ise tasarrufları azalttığı sonuçlarına ulaşılmıştır. Türkiye’de son yıllarda faiz oranları düşmüş ve reel faiz oranları azalmıştır. Önceki yıllara oranla faiz oranlarının düşüşünü gören bireyler ve işletmeler daha fazla miktarda kredi çekmeye başlamışlardır.

Kamu tasarruflarındaki artışlar: Türkiye’de özel tasarruf oranlarının azalmasının nedenlerinin başında kamu tasarruflarındaki artışlar gelmektedir. Bilindiği gibi özel tasarruflar ile kamu tasarrufları arasında ters bir ilişki vardır. Bu kural Türkiye için de geçerlidir.

Reel gelirdede değişimler: Yapılan araştırmalarda gelir artışları ile tasarruf oranı arasında pozitif bir ilişki görülmüştür. Gelirlerin artırılması durumunda tasarruflarda artacaktır. Türkiye’de son yıllarda enflasyon oranındaki artış hızı düşmüş kişi başına düşen gelir artış söz konusu olmuştur. Kişi başına düşen gelir 2000 yılında \$4130 iken 2013 yılında bu değer \$10818 olarak hesaplanmıştır (Bakır, 2014). Ancak bu artış, bireylerin finansal piyasalar yerine altın, gayrimenkul gibi geleneksel yatırım araçlarını tercih etmeleri nedeniyle finansal sistemin iyileştirilmesine yeterince katkı sağlayamamaktadır.

Ekonomik ortam: Bir ülkenin ekonomisinin risklere açık olması veya ekonomide belirsizliklerin varlığı, o ülkede yaşayan insanların ihtiyati tasarruflarını artırma eğiliminde olduklarını ve tüketim harcamalarını azalttıklarını göstermektedir. Ekonomik ortamın iyileşmesi ise kişilerin daha fazla harcama yapmasına sebep olmakta ve daha az tasarruf etmesine yol açmaktadır.

Sosyal güvenlik sistemi: Bir ülkede sosyal güvenlik sisteminin zayıflığı o ülke vatandaşlarının geleceğini garanti altına almak için tasarrufa yöneltir. Sosyal güvenlik sistemi gelişmiş ülkelerde ise kişiler gelecek endişesi taşımadığından daha az tasarrufta bulunurlar. Araştırmalar, hükümetin uygulamış olduğu sosyal güvenlik sistemindeki ilerlemelerin, özel tasarrufları azalttığını ortaya koymuştur. Türkiye’de

son yıllarda sosyal güvenlik sistemi gelişmiş, aynı zamanda sosyal yardımlarda da kayda değer artışlar söz konusu olmuştur.

Kazanç ve harcamada denge ilkesinin sağlanamamış olması:

Günümüzde kişilerin harcama ve kazanç tutumlarında önemli sorunlar vardır. Kişiler kendileri için yaşamakta, ailelerine, çevrelerine ve topluma fayda sağlama konusunda sorumlu bir tavır içerisinde yaşamamaktadır. Oysa birey çalışarak gelirini artırmalı, malını korumalı, sorumluluğu altında bulunanları gözetmeli ve israftan kaçınmalıdır. Kredi kartı kullanımı her geçen yıl kontrolsüz bir artış göstermektedir. Bankalar şahıslara ve firmalara oldukça kontrolsüz bir şekilde kredi kartı dağıtmakta; halk kredi kartlarını bilinçsizce kullanmakta ve gelirinin üzerinde harcama yapmaktadır. Yapılan bir araştırmaya göre Türkiye 54,3 milyon kredi kartı kullanımı ile Avrupa'da ikinci sıradadır (Bloomberght, 2014). Birçok kişi puan v.b. kampanyalara kanarak ihtiyacından fazla kredi kartı edinmekte ve bir süre sonra borçlarının kontrolünü yitirerek borç batağına saplanmaktadır. Başka bir araştırmaya göre 2013 yılı itibariyle Türkiye'de 2,8 milyon kişi kredi kartı borç batağına saplanmış durumdadır (Yıldırım, 2014). Kredi kartı bilinçli ve kontrollü kullanıldığında oldukça yararlı bir araçtır ancak finansal okuryazarlık düzeyi düşük bireylerin bilinçsiz kullanımı nedeniyle adı sağladığı yarardan çok zararla anılmaktadır.

Yabancı Sermaye Akımları:

Yapılan çalışmalar sonucunda doğrudan yatırımların yurt içi tasarrufları artırdığı, kısa vadeli sermaye akımlarının ise yurtiçi tasarrufları olumsuz etkilediği gözlenmiştir. BIST'teki yabancı sermaye payı 2013 yıl sonu itibariyle % 62,6 olarak tespit edilmiştir (Bakır, 2014). Bu oldukça yüksek bir değerdir ve yukarıda belirtildiği gibi tasarrufları olumsuz etkilemektedir.

İşsizlik oranının yüksek olması:

Türkiye'de işsizlik oranı birçok gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeye göre yüksektir. TÜİK (2014) verilerine göre 2013 yılı sonu işsizlik oranı %9,7 seviyesinde gerçekleşmiştir. İşsiz kişilerin tasarruf yapması oldukça zordur. Bunun yanında Türkiye'de kadınların işgücüne katılımı oldukça düşüktür.

Kayıt dışı ekonominin varlığı:

Türkiye'de tasarrufların kayıt altına alınması için gerekli araçların kullanımı hem yetersiz hem düzensizdir. Tüketimin çok büyük bir kısmı vergilendirilememekte, bunun sonucunda vergilendirebilen

tüketim için ağır vergiler söz konusu olmaktadır. Bu da bireysel tasarrufu olumsuz yönde etkilemektedir. Ayrıca yurt dışına çeşitli yollarla döviz çıkışı gerçekleşmekte, bu da iç tasarruf oranını olumsuz etkilemektedir.

Nüfusun niteliği: Türkiye’de genç nüfusun toplam nüfusa oranı 2013 yılında %16,6 olarak hesaplanmıştır. AB ülkelerinde ise bu oran ortalama %11,5 olarak hesaplanmıştır (TÜİK, 2014). Türkiye Dünyanın pek çok ülkesine göre oldukça yüksek bir genç nüfus oranına sahiptir. Ayrıca sağlık şartlarının iyileşmesi, beslenme gibi faktörlerin etkisi ile ölüm yaşı yükselmiş, emekli kişi sayısı artmıştır. Bu durum tasarruf oranlarındaki düşüşü tetikleyen unsurlardan biridir.

Eğitim çağındaki nüfus: Bir ülkede eğitim çağındaki nüfus artıyorsa bu bireysel tasarrufları etkiler. Bu konuda farklı görüşler olmakla birlikte ebeveynlerin çocuklarının daha iyi eğitim almalarını sağlamak için tasarruf yapmaya eğilimli olduklarına dair araştırmalar vardır. Ancak Türkiye’de eğitime yapılan harcamalar ile tasarruflar arasında negatif ilişki vardır. Bunun yanında Türkiye’de eğitim seviyesinin artması ile tasarruf oranlarının artışı arasında pozitif ilişki belirlenmiştir.

2.3.2. Sürdürülebilir Büyüme İçin Tasarrufların Önemi

Türkiye sanayileşme, teknolojik yatırımlar için atılması gereken adımlar konusunda gerekli adımları atamamış, bu konuda geri kalmış bir ülke konumundadır. Bunun yanında kendi topraklarımızda bulunmayan ya da bulunamayan petrol, doğalgaz v.b. ürünlere olan ihtiyaç yönünden dışa bağımlılığımız had safhadadır. Bu çerçeveden bakıldığında özel tasarrufların, yastık altı birikimlerin ekonomiye kazandırılması büyük bir önem arz etmektedir. Bu konuda; tasarrufların etkin kullanımı, tasarruf oranlarının artırılması konusunda yapılması gerekenler şunlardır (Erkiletlioğlu vd, 2011):

- Tasarruf konusu bireyler, şirketler ve özellikle kamu tarafından sosyal sorumluluk çerçevesinde değerlendirilmeli ve toplumda tasarruf bilincinin geliştirilmesi için finansal eğitime gereken önem verilmelidir.
- Hükümet kişi başına düşen geliri artırmak için verimlilik seviyesini yükseltecek ve işsizlik oranlarını düşürecek yapısal değişiklikleri hayata

geçirmeye devam etmelidir. Gelir düzeyindeki artış tasarruf oranlarına da pozitif etkide bulunacaktır.

- Mali disiplinin sürdürülmesi büyük önem taşımaktadır. Bunun yanında, kamu tasarruflarındaki artışın toplam tasarruflara aynı ölçüde yansımadağı bilinen bir gerçektir. Ayrıca, tasarruflar açısından önem arz eden makroekonomik istikrarın sürdürülmesinde mali disiplinin rolü göz önünde bulundurulmalıdır.
- Bir diğere önerilen mali politika da vergilerin gelir vergilerinden tüketim vergilerine kaydırılmasına yönelik çalışmaların yapılmasıdır. Buna bağılı olarak harcanabilir gelirdeki artışla birlikte tasarrufların da olumlu yönde etkileneceğı bilinen bir gerçektir. Ancak, Türkiye’de kayıt dışı ekonominin yüksek olması nedeniyle toplam vergilerin yaklaşık 2/3’ü dolaylı vergilerden oluşmaktadır. Bu durum bu politikanın Türkiye’de uygulanabilirliğini zorlaştırmaktadır. Dolayısıyla kayıt dışı ekonomiyle mücadele de tasarruf oranlarının artırılması bakımından önem taşımaktadır.
- Türkiye’de hayat sigortası, yatırım fonları ve bireysel emeklilik gibi uzun vadeli yatırım perspektifine sahip kurumsal yatırımcıların portföy büyüklüğü ve katılımcı sayısı oldukça düşük seviyede bulunmaktadır. 2012 yılı itibarıyla bireysel emeklilik sistemindeki fonların GSYH’ye oranı %3,8’dir. Bu oran, %77 olan OECD ortalamasının çok altındadır. Emeklilik fon pazarının OECD’nin “olgun pazar” tanımında değerlendirilebilmesi için bu oran en az %20 olmalıdır (EGM, 2014). Dolayısıyla Türkiye’de bireysel emeklilik sistemi geliştirilmeli, kurumsal katılım özendirilmeli, katılımcılar bilinçlendirilmeli, sigorta sistemi güçlendirilmeli ve vergi avantajları sağlanarak sigorta ürünleri aracılığıyla tasarruf desteklenmelidir.
- Altın, döviz, nakit v.b. yastık altı tasarrufların finansal sisteme kazandırılması sağlanmalıdır.
- Faiz kazandıran işlemlere karşı olan kesimlerin fonlarının mali sisteme çekilmesini sağlayacak finansal ürünler, mekanizmalar geliştirilmelidir.
- Bankaların ve özel sektör firmalarının bono ve tahvil ihraçlarının yaygınlaştırılması için gerekli destekler verilmelidir.
- Vergi düzenlemelerinde yapılacak değişikliklerle nüfusun farklı katmanlarına yönelik tasarrufu destekleyen yatırım ürünleri sunulmalıdır.
- Uzun vadeli tasarruf ürünleri vergi indirimi v.b. yollarla desteklenmelidir.

Demografik yapı tasarruf oranlarını etkileyen önemli bir faktör olarak dile getirilmektedir. Doğurganlık hızlarının yüksek olduğu geçmiş dönemlerde doğan kuşakların çalışma çağına girmesinin ardından başlayan ve aynı kuşakların çalışma çağından çıkmasına kadar devam eden sürece “demografik fırsat penceresi” denilmektedir. Yapılan tahminlere göre 2020’ye kadar çalışma çağındaki nüfusun toplam nüfustan daha hızlı büyümesi beklenmektedir. Son 50 yıl içerisinde doğurganlık oranlarında yaşanan hızlı düşüşün etkisiyle çalışma çağındaki nüfus toplam nüfustan daha hızlı artmaya başlamıştır ve bu artışın 2020’ye kadar süreceği ve Türkiye için demografik fırsat penceresi döneminin 2035-2040 yıllarına kadar devam edeceği tahmin edilmektedir (Koç vd., 2010). Başka bir araştırmada ise Türkiye’nin fırsat penceresi döneminin 2041 yılında kapanacağı ileri sürülmektedir (Tansel, 2012).

Bu sürecin tasarruf oranlarının istenilen düzeye ulaşmasında tek başına yeterli olmayacağı açıktır. Uzun dönemli makroekonomik büyümenin vazgeçilmez bir ön koşul olarak kabul edildiği bir finansal ortamda, bireylere tasarruf bilincinin kazandırılmasına yönelik faaliyetler yanında, kurumsal yatırımcıların da teşvik edilerek sermaye piyasasına derinlik kazandırılması, orta ve uzun vadede tasarruf eğilimine pozitif yönde katkıda bulunacaktır.

2.3.3. Türkiye'de Tasarruf Eğiliminde Eğitimin Rolü

Bugünkü Türkiye'de gençleri okul döneminde tasarrufa yönlendirecek tedbirler hemen hemen hiç mevcut değildir. Hâlbuki üretkenlik kabiliyete ve eğitime bağlı olduğu kadar tasarruf alışkanlığına da bağlıdır.

Modern toplumları oluşturan nitelikli, yaratıcı ve üretken insandır. Modern toplumları az gelişmiş ülkelere ayıran en önemli fark ise, toplam nüfus içindeki kültürlü insanların oranının yüksek olmasıdır. Gelişmiş toplum ve yaratıcı, nitelikli, üretken insan birbirini tamamlayan iki unsurdur. İnsan, başta zihni olmak üzere bütün güçlerini kullanma imkânını gelişmiş ülkelerde bulabilmektedir. Diğer bir ifadeyle insan, doğuştan getirdiği ve sonradan kazandığı kabiliyetlerini kullanabileceği, sosyal, ekonomik bakımlardan gelişmiş toplumlar oluşturmaktadır. Demokratik, laik ve hukuk devletlerinin ayakta kalması için, kültürlü, aydın, yaratıcı insanların sayısının toplumda artması gerekmektedir. Bir ülkenin kalkınmasında

nitelikli, yaratıcı ve üretken işgücü olmazsa olmazdır. Üretkenlik ise tasarruf alışkanlığının geniş ölçüde etkisi altındadır (Ergenekon, 1996).

Tasarruf eğilimi artışı milli gelir artışına bağlı olduğuna göre milli geliri arttırıcı en önemli unsurlardan biri olan yeni teknoloji ithalinin dikkate alınmaması mümkün değildir. Uluslararası piyasada rekabet edebilmek ve milli geliri arttırabilmemiz için otomasyona geçiş bir zaruret haline gelmiştir. Bu da gelişmiş makinelerin ve robotların kullanımı şeklinde kendini göstermektedir. Ancak, bu durum, ihtiyaç duyulan elemanların niteliğini değiştirmektedir. Eski tip kas gücü ile çalışan niteliksiz, eğitimsiz işçi sınıfı yerine, beyin gücü ve teknik bilgi ile çalışan işçi sınıfı önem kazanmaktadır. Bu da teknik eğitim ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır. Türkiye son yıllarda bu ihtiyacın farkına varmış durumdadır. 2011-2012 Eğitim-öğretim yılında Türkiye`de sadece 45 özel meslek lisesi varken son üç yıl içinde okul sayısı yaklaşık 10 kat artarak 2013-2014 eğitim-öğretim yılı itibariyle 426'ya çıkmıştır. Aynı dönemde özel meslek liselerine giden öğrenci sayısı ise 4.348'den 54.153'e yükselmiştir. Özel meslek ve teknik liselerde okul sayısı yaklaşık 10 kat artarken öğrenci sayısının 12 kattan fazla artmış durumdadır. Uygulanan bu politikanın amacı özel meslek liselerinde ucuz ve nitelikli işgücü yetiştirmektir (Eğitimsen, 2014).

Milli gelir artışı, tasarruf eğilimini arttırmanın temelinde yer aldığına göre milli gelirin en önemli kaynağı olan kişisel zekâ ve yetenek potansiyelinin tam olarak değerlendirilmesi gerekir. Oysa bu potansiyel Türkiye'de büyük ölçüde ziyan edilmektedir. Öğrencilerin çok büyük bir çoğunluğu kendi kabiliyetlerine göre ve milli ekonominin ihtiyaçları doğrultusunda eğitime yönlendirilememekte, kabiliyetlerine uygun bir şekilde eğitilebilenler de aldıkları eğitim doğrultusunda istihdam edilememektedir.

Türkiye'de kızların okullaşma oranı yapılan kampanyalar sonucu artmış olmakla beraber yetişkin bir birey olduklarında iş gücüne katılım oranları oldukça düşüktür. 2013 Yılı içerisinde erkeğin iş gücüne katılım oranı %69,2 olarak gerçekleşmişken kadınların iş gücüne katılım oranı neredeyse bu değerinin 1/3'ü düzeyinde, %25,9 olarak gerçekleşmiştir (TÜİK, 2014). Oysa çağımızda ev kadınlarının yaptığı işlerin büyük çoğunluğu bu işleri piyasa için yapan ihtisaslaşmış

firmalar tarafından yapılmaktadır. Kadın istihdamının oransal artışıyla birlikte bu tür ihtisas sahibi firmalara olan talebi de arttıracak, yeni işletmeler, yeni iş alanları kendini gösterecektir (Ergenekon, 1996).

Anlaşılacağı üzere, yeterli düzeyde finansal eğitimin tasarrufların artırılması dolayısıyla da ülke ekonomisi üzerinde önemli katkıları olacaktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SEÇİLMİŞ ÜLKELERİN FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYİ İLE TASARRUF ORANLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

3.1. KONUYA YÖNELİK LİTERATÜR TARAMASI

Gün geçtikçe teknolojik gelişmelerle hızlanan küreselleşme bireylerin tüketim, yatırım, tasarruf vb. alışkanlıklarında değişikliklere yol açmıştır. Bireylerin tüketim, yatırım vb. davranışlarını klasik anlamda incelemek artık anlamını yitirmiştir. Özellikle tüketim davranışlarındaki değişimlere paralel olarak finansal kararlar kritik önem arz etmektedir. Çünkü para ve finansal ürünler, günümüz dünyasının bütünleşik bir parçasıdır ve bireylerin bunları en verimli şekilde kullanmaları hem bireyi, hem bireyin ülkesini, hem de o ülkenin ekonomisini doğrudan etkilemektedir (Tomasova vd., 2011). Bireylerin finansal karar verme yeteneği, mikro ve makro düzeyde finansal istikrar ve finansal kaynakların daha etkili kullanımında katkısı olan bireysel finansın gelişiminde kritik bir öneme sahiptir. Son yapılan çalışmalar göstermektedir ki; finansal karar verme yeteneği ve finansal davranışlar, finansal okuryazarlığın varlığını gösteren belirleyicilerdir (Klapper vd., 2013).

Mevcut durumu ile soyut ve karmaşık bir yapıda olan finansal okuryazarlık, toplumun her kesiminden insanlar için temel gereksinim haline gelen bir kavram olarak dünyaca kabul görmektedir. Bu yüzden, finansal okuryazarlık kavramı günlük hayatta kullanılabilir ve daha rahat anlaşılabilir olması açısından sadeleştirilerek anlatılmasında yarar vardır. Finansal okuryazarlık ile ilgili alanda yapılan araştırmalardan çıkarılan bazı sonuçlar şunlardır (Temizel ve Bayram, 2011):

- Finansal okuryazarlık, bankalar ve diğer finans kurumları tarafından müşterilere sunulan ürünlerin bir bileşeni olmalıdır.
- Tüketici çıkarlarını korumak için karar aşamasında finansal okuryazarlığı geliştiren müdahaleler önemlidir.
- Yetişkin bireyler somut katkılarını gözlemlemeden bu tür programlara katılmamaktadır.

- Başarılı finansal okuryazarlık programları eğlenceli, erişilebilir, zamanlı ve hedef kitleye uygun yapılandırılmalıdır.
- Finansal okuryazarlık eğitimleri küçük yaşlarda alınmaya başlanmalıdır.
- Finansal okuryazarlık programlarındaki eğitim malzemeleri yazılı olmalı ve temel düzey okuryazarlara uygun olmalıdır.

Bireylere dönük katkı sunma potansiyelinin büyüklüğü nedeniyle pek çok ülkede finansal okuryazarlık programları gündemdedir. Finansal okuryazarlık programları, bireylerin finansal konulardaki farkındalığını artırmayı, bu yolla finansal davranışları değiştirmeyi hedeflemektedir. Finansal araçların giderek karmaşıklaşması ve bireylerin gelecek planları içinde yer alan emeklilik gibi konularda kendilerini maddi kayba uğratmayacak kararlar alabilmesi, finansal okuryazarlığın gelişimine bağlı görülmektedir. Bu nedenle finansal okuryazarlık, tüm toplumu gerek bütün olarak gerekse toplumu oluşturan bireyleri tek tek yakından ilgilendiren, uzun dönemli etkileri olan ve önemi giderek artan bir alan olarak görünmektedir (Temizel ve Bayram, 2011).

Finansal okuryazarlık kavramının tanımlarına bakıldığında, literatürdeki tanımlama farklılıkları dikkati çekmektedir. Vitt vd. (2000) göre, finansal okuryazarlık, bir bireyin finansal durumunu anlama, analiz etme, yönetme ve iletişim kurma yeteneğidir. Sohn vd.'ne (2012) göre; finansal okuryazarlık mikro düzeyde, günlük hayattaki finansal kararların ve zorlukların üstesinden gelmek için gerekli bilgi ve yetenekler olarak adlandırılan; makro düzeyde ise bir ülkenin vatandaşlarının pazarda günlük finansal durumları ve finansal işlemleri ile başa çıkmaları için donanımlı olmasını sağlayan bir kavramdır (Bay vd, 2012).

OECD'nin finansal okuryazarlık tanımına göre, finansal okuryazarlık; finansal tüketicilerin finansal ürünler ve kavramlar hakkında bilgilendirilmesini veya finansal risk ve alternatifler arasında tercihte bulunabilecek farkındalığa sahip olmasını temin ederek finansal refahını artırma sürecinin sonucunda bireylerin kazandıkları yeteneklerin toplamıdır (Lusardi, 2006). Bu tanımda belirtilen finansal okuryazarlık, finansal bilgi ediniminin temelini oluşturan karar süreçlerinin sonucunda ortaya çıkan bir kavramdır. Bireyler gelecekte verecekleri doğru finansal kararların dönüşümü olarak kazandıklarına birer yatırım gözüyle bakmalıdır.

Finansal bilgilerin noksanlığı nedeniyle çeşitli zararlara uğrayan bireyler, bu yüzden finansal bilgi edinimi de birer yatırım olarak görebilmektedirler (Meier ve Sprenger, 2013). Bu açıdan finansal piyasalarda tüketicinin korunması adına, finansal eğitim kilit bir rol üstlenmektedir. Finansal eğitim, tüketicilerin aktif hale gelmesini destekler, özellikle aşırı borçlanmanın önlenmesi ile ilgili olarak toplumun sosyo-ekonomik gelişiminin sonuçları hakkındaki farkındalığa yol gösterir. Finansal okuryazarlık, bireysel finans gereksinimleri hakkındaki temel şeylerin anlaşılması ve farkına varılabilmesi için insanlara fırsat tanımaktadır. Finansal ürün ve hizmetlerin daha iyi anlaşılması ve etkili bir şekilde kendi bütçelerini ya da finansal durumlarını düzeltmek için olanak sağlayan gerekli bilgiyi bireylere sunmaktadır (Chlouba, 2011).

Ülkelerin gelişmişlik düzeyi açısından bakıldığında, gelişmekte olan ülkelerde bireylerin çoğunun sınırlı düzeyde sahip olduğu finansal okuryazarlık anlamlı bir sorundur. Bu ülkelerdeki çoğu birey, finansal ürünlerin farkında olmadıkları için, bu ürünlere yatırımda bulunmayabilirler (Bönte ve Filipiak, 2012). Ancak gelişmiş ülkelerde ise tüketiciler finansal ürünler ve finansal uygulamalar hakkında çok yetersiz bilgi düzeyine sahiptir. Bu problem kendisini en çok emeklilik dönemi mali planlamalardaki başarısızlıklar şeklinde göstermektedir. ABD’de demografik açıdan bakıldığında ise düşük gelirliler ve düşük eğitimliler ile azınlıklar ve kadınlar arasında yaygın biçimde görülmekte olan bir sorundur (Lusardi ve Mitchell, 2007).

Amerika Birleşik Devletlerinde düşük finansal okuryazarlık toplumda yaygın bir görünüm sergilemektedir. Özellikle de belirli toplumsal gruplar arasında bu konudaki eksikliğin daha belirgin olduğu gözlenmektedir. Düşük eğitim düzeyine sahip bireyler, kadınlar, azınlıklar bu konuda ilk sıralarda yer almaktadır. Finansal işlemlerin her geçen gün artan biçimde karmaşık bir hal alması da finansal okuryazarlık konusunda ne tür adımlar atılması gerektiği sorusuna önem kazandırmaktadır. Günlük yaşamda karmaşık finansal araçlar kullanarak finansal kararlar almak gereği bulunmaktadır. Kredi kartı kullanım alternatiflerini karşılaştırmaktan, ödeme yöntemleri arasında tercih geliştirmeye, ne miktarda tasarruf yapılacağından bunun nereye yatırılacağına ve en iyi koşullarda kredinin nereden temin edileceğine kadar pek çok finansal kararı etkin biçimde alabilmek için

finansal okuryazar olma ihtiyacı artan biçimde görülmektedir (Lusardi, 2008). 2008 küresel ekonomik kriz sonrası Amerika Birleşik Devletleri'nde mortgage kredisi alarak ev sahibi olanların büyük çoğunluğunun, faizlerin artması durumunda ödemelerinin de artacağı konusunda bilgisiz olduğu ortaya çıkmıştır. Bu sonuç finansal okuryazarlık düzeyi düşüklüğünün yalnızca gelişmekte olan ülkelerin değil, gelişmiş ülkelerin de sorunu olduğu görüşünü desteklemektedir (The Economist, 2008). Düşük finansal okuryazarlık sadece ülkeler arasında yaygın olmakla kalmayıp aynı zamanda belirli demografik gruplar arasında özellikle yüksek düzeylere ulaşmaktadır. Örneğin finansal okuryazarlık yaş gruplarıyla orantılı olarak düşüş göstermektedir. Bireylerin hayatlarının son dönemlerine kadar finansal kararlar vermek zorunda oluşu ve yaşlıları hedef alan dolandırıcılık olaylarıyla ilgili artan bir endişenin söz konusu olması bakımından bu önemle üzerinde durulması gereken bir olgudur. Kadınların erkeklerden, özellikle risk çeşitlendirmesi konusunda daha az bilgili olduğu finansal okuryazarlıkta, keskin cinsiyet ayrılıkları gözlenmektedir. Bu konu kadınların, özellikle de eşin ölümünden sonra finansal kararlar alma konusunda karşılaşılabileceği zorluklar bakımından önem taşımaktadır (Lusardi, 2008).

Freddie Mac firması tarafından 12 000 yetişkin üzerinde yapılan bir araştırmada, finansal bilgi birikimi ile finansal davranışlar/tercihler arasındaki ilişkiler değerlendirilmiş ve sorumlu finansal davranışların en büyük ve tek göstergesinin, bireyin sahip olduğu finansal bilgi birikimi olduğu ileri sürülmüştür (Courchane ve Zorn, 2005). Lusardi (2005) ise, finansal seminerlerin bireyin (özellikle alt gelir grubuna dâhil olan sınırlı eğitim düzeyine sahip bireyler üzerinde) tasarruf motivasyonunu artırdığını ifade etmiştir. Ayrıca, finansal eğitim seminerleri sonucunda, bireylerin emekliliğe dönük planlarında ve düşüncelerinde ciddi değişimlerin gözlemlendiğine dair önemli bulgulara erişilmiştir (Clark vd., 2006).

Türkiye'ye bakıldığında, mavi yakalı çalışanlara yönelik olarak finansal okuryazarlık düzeyini belirlemeyi hedefleyen bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın hedef kitlesini oluşturan mavi yakalı çalışanlar olaylara son derece gerçekçi yaklaşmaktadır. Günlük yaşamlarını kolaylaştıracak, yaşam kalitelerini yükseltecek bilgi ve uygulamalara duyarlıdırlar. Buna karşılık kendilerine bu konuda yardımcı olacak kurumsal düzenlemelere erişim konusunda yetersiz kalmaktadırlar. Erişimin ticari organizasyonlara bırakılması, bilgilerin tek yönlü olma riskini

gündeme getirmektedir. Bu konuda kamunun liderliğinde ve gözetiminde ancak özel sektör kuruluşları, tercihen finans endüstrisi kurumları eliyle yürütülecek finansal okuryazarlık programlarına katılanların elde edeceği başarıların, bu tür programların en önemli teşvikçisi olacağı öngörülmektedir (Temizel, 2010).

Yine Temizel ve Bayram (2011), bu konuda yaptıkları bir çalışmada Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyini ölçmeye çalışmışlardır. Elde edilen bulgular üniversite öğrencilerinde dahi finansal okuryazarlık düzeyinin iç açıcı bir düzeyde olmadığını ve mutlaka geliştirilmesi gerektiğini göstermiştir.

Görüleceği üzere, Türkiye’de finansal okuryazarlık düzeyi ile ilgili yapılan çalışma yok denecek kadar azdır. Finansal okuryazarlık düzeyi ile tasarruf oranları arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışma ise bulunmamaktadır. Bu da çalışmanın önemini daha da arttırmaktadır.

3.2. SEÇİLMİŞ BAZI ÜLKELERİN FİNANSAL OKURYAZARLIK DURUMU İLE İLGİLİ YAPILAN ARAŞTIRMALARIN ÖZET SONUÇLARI

Bu çalışmanın uygulama kısmında incelenmek üzere bazı ülkeler seçilmiştir. Bu ülkeler şunlardır: Avustralya, ABD, Türkiye, Avusturya, Kanada, İngiltere, Hollanda, Yeni Zelanda, Malezya, İtalya, Rusya, İrlanda, Almanya, Çek Cumhuriyeti, Japonya, Singapur.

Bu ülkelerin seçilmesinin nedeni, bu ülkelerin finansal okuryazarlık düzeyi ile ilgili önemli çalışmaların yapılmış olması ve bu çalışmalardan elde edilen bilgilerle o ülkelerin finansal okuryazarlık düzeyi ile ilgili bir fikre sahip olunabilmesidir.

Bu ülkelerle ilgili yapılan çalışmaların sonuçları incelenmiş ve her bir ülkeye ilişkin sonuçlar Tablo 3.1.’de özetlenmiştir.

Tablo.3.1. Seçilmiş ülkelerle ilgili yapılan çalışmaların özet sonuçları

SEÇİLMİŞ ÜLKELER	BU ÜLKELERLE İLGİLİ YAPILAN ÇALIŞMALARIN ÖZET SONUÇLARI
AVUSTRALYA	Yapılan araştırmalar ülkede finansal okuryazarlık düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir.
ABD	Yapılan araştırmalar ülkede finansal okuryazarlık düzeyinin genel olarak düşük olduğunu göstermektedir.
TÜRKİYE	Yapılan araştırmalar ülkede finansal okuryazarlık düzeyinin çok düşük olduğunu göstermektedir.
AVUSTURYA	Yapılan araştırmalar ülkede finansal okuryazarlık düzeyinin genel olarak yüksek olduğunu göstermektedir.
KANADA	Yapılan araştırmalar ülkede finansal okuryazarlık düzeyinin genel olarak yüksek olduğunu göstermektedir.
İNGİLTERE	Yapılan araştırmalar ülkede finansal okuryazarlık düzeyinin genel olarak düşük olduğunu göstermektedir.
HOLLANDA	Yapılan araştırmalar ülkede finansal okuryazarlık düzeyinin genel olarak yüksek olduğunu göstermektedir.
YENİ ZELANDA	Yapılan araştırmalar ülkede finansal okuryazarlık düzeyinin genel olarak yüksek olduğunu göstermektedir.
MALEZYA	Yapılan araştırmalar ülkede finansal okuryazarlık düzeyinin genel olarak yüksek olduğunu göstermektedir.
İTALYA	Yapılan araştırmalar ülkede finansal okuryazarlık düzeyinin genel olarak düşük olduğunu göstermektedir.
RUSYA	Yapılan araştırmalar ülkede finansal okuryazarlık düzeyinin genel olarak düşük olduğunu göstermektedir.
İRLANDA	Yapılan araştırmalar ülkede finansal okuryazarlık düzeyinin genel olarak yüksek olduğunu göstermektedir.
ALMANYA	Yapılan araştırmalar ülkede finansal okuryazarlık düzeyinin genel olarak yüksek olduğunu göstermektedir.
ÇEK CUMHURİYETİ	Yapılan araştırmalar ülkede finansal okuryazarlık düzeyinin genel olarak düşük olduğunu göstermektedir.
JAPONYA	Yapılan araştırmalar ülkede finansal okuryazarlık düzeyinin genel olarak düşük olduğunu göstermektedir.
SİNGAPUR	Yapılan araştırmalar ülkede finansal okuryazarlık düzeyinin genel olarak yüksek olduğunu göstermektedir.

Kaynak: Gökmen, H. (2012), Finansal Okuryazarlık, Hiperlink Yayınları, İstanbul.

Tablo 3.1. incelendiğinde; Avustralya, Avusturya, Kanada, Hollanda, Yeni Zelanda, Malezya, İrlanda, Almanya ve Singapur'un finansal okuryazarlık düzeyinin ortalama üstü (yüksek) olduğu; ABD, Türkiye, İngiltere, İtalya, Rusya, Çek Cumhuriyeti ve Japonya'nın finansal okuryazarlık düzeyinin ise, ortalama altı (düşük) olduğu görülmektedir.

3.3. SEÇİLMİŞ BAZI ÜLKELERİN YILLARA GÖRE TASARRUF ORANLARININ DURUMU

Seçilen ülkelerin yıllara göre tasarruf oranlarının seyri araştırılmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 3.2.'de sunulmuştur.

Tablo 3.2. Seçilmiş bazı ülkelerin yıllara göre tasarruf oranları

ÜLKELER	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
AVUSTURALYA	21,23	21,33	21,3	22,2	22,1	22,44	24,52	23,15	23,96	25,08	25,2
ABD	18,11	17,3	17,5	17,9	19,1	17,31	15,5	14,37	15,08	15,85	16,34
TÜRKİYE	17,35	15,1	15,8	15,6	16,1	15,23	16,25	12,96	13,31	13,86	14,01
AVUSTURYA	24,8	24,8	25	24,9	25,1	26,64	27,66	23,74	24,47	24,38	24,46
KANADA	21,62	21,79	23,8	24,7	25,1	24,73	24,14	18,86	19,83	21,09	21,24
İNGİLTERE	15,34	15,38	15,3	15,3	14,7	16,01	16,15	12,66	12,32	13,47	10,86
HOLLANDA	22,33	24,85	26,6	26,4	29,4	27,15	24,79	23,58	25,57	28,3	27,63
YENİ ZELANDA	19,99	19,37	18,3	16,3	14,9	15,36	14,47	16,03	16,12	14,58	14,61
MALEZYA	32,74	34,5	35,1	36,8	38,8	38,77	38,53	33,37	34,23	34,85	31,86
İTALYA	20,89	20,11	20,7	20	20,3	20,83	18,79	16,87	16,54	16,44	16,88
RUSYA	28,47	28,27	30,4	30,5	30,5	30,85	30,34	21,26	26,14	29,47	28,59
İRLANDA	21,16	23,37	24,2	23,8	24,6	20,79	16,16	12,84	12,97	12,46	15,29
ALMANYA	20,07	19,74	22,3	22,2	24,4	26,71	25,47	22,37	23,59	24,43	24,22
ÇEK CUMHURİYETİ	22,74	20,98	22,1	25,6	25,6	25,41	26,82	21,39	20,96	21,68	21,16
JAPONYA	25,29	25,57	26,2	26,1	26,6	27,75	26,27	22,58	23,54	21,98	21,61
SİNGAPUR	36,84	38,99	38,9	41,4	45,9	48,29	44,46	42,69	48,19	46,78	45,6

Kaynak: T.C. Kalkınma Bakanlığı (2013), Uluslararası Göstergeler.

Seçilen ülkelerin 2002-2012 yılları arası tasarruf oranları ortalaması hesaplanmış ve Tablo 3.3.'te sunulmuştur.

Tablo 3.3. Seçilen Ülkelerin 2002-2012 Yılları Arası Tasarruf Oranları Ortalaması

ÜLKELER	ORTALAMA TASARRUF ORANLARI
AVUSTURALYA	22,95
ABD	16,76
TÜRKİYE	15,04
AVUSTURYA	25,08
KANADA	22,45
İNGİLTERE	14,32
HOLLANDA	26,05
YENİ ZELANDA	16,37
MALEZYA	35,42
İTALYA	18,94
RUSYA	28,62
İRLANDA	18,88
ALMANYA	23,23
ÇEK CUMHURİYETİ	23,12
JAPONYA	24,86
SİNGAPUR	43,45

Tablo 3.3 incelendiğinde, 2002-2012 yılları arasındaki 11 yıllık dönemde ortalama tasarruf oranlarının en yüksek olduğu ülkelerin başında Singapur, Malezya, Rusya ve Japonya gelirken; en düşük olduğu ülkelerin başında ise, İngiltere, Türkiye, Yeni Zelanda ve İrlanda'nın geldiği görülmektedir.

3.4. SEÇİLMİŞ BAZI ÜLKELERİN İNSANİ GELİŞME DÜZEYLERİ

Ortalama tasarruf oranları ve finansal okuryazarlık düzeyi arasındaki ilişkiyi ortaya koyarken bu ülkelerin insani gelişme düzeylerini de dikkate almak gerekmektedir.

İnsani Gelişme Raporu (Human Development Report – HDR) 1990 yılından itibaren Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından her yıl yayımlanmakta olan bir rapordur. Söz konusu rapor insani gelişmeyi, sağlık ve eğitim gibi gelişmenin ekonomik olmayan göstergelerini de dikkate alarak

ölçmektedir. UNDP bu ölçümü gerçekleştirirken İnsani Gelişme Endeksi (Human Development Index – HDI) diye ifade edilen bir ölçme yöntemini kullanır.

İnsani Gelişme Endeksi üç genel verinin ortalamasını alır (UNDP, 2014):

- Yaşam Standardı: Kişi başına düşen milli gelir.
- Eğitim Standardı: Beklenen eğitim süresi, ortalama eğitim süresi.
- Uzun ve Sağlıklı Yaşam Standardı: Doğumda beklenen yaşam süresi.

UNDP'nin 2013 yılında kullandığı sınıflandırmaya göre İnsani Gelişme Endeksi değeri 0,550 altı olan ülkeler düşük insani gelişme düzeyine; 0,550-0,700 arası değere sahip olan ülkeler orta insani gelişme düzeyine; 0,700-0,800 arası değere sahip olan ülkeler yüksek insani gelişme düzeyine; 0,800 ve üzeri değere sahip olan ülkeler ise çok yüksek insani gelişme düzeyine sahiptir.

Tablo 3.4'te seçilmiş ülkelerin İnsani Gelişme Endeksi değerleri listelenmektedir. Tablo 3.5'te ise bu değerlerin ortalaması alınmış ve ülkeler en yüksek değere sahip olandan en düşük değere sahip olana doğru sıralanmaktadır.

Tablo 3.4. Seçilen Ülkelerin 2002-2012 Yılları Arası İGE Değerleri

ÜLKELER	YILLAR										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
AVUSTURALYA	0,946	0,955	0,957	0,912	0,915	0,918	0,922	0,924	0,926	0,928	0,931
ABD	0,939	0,944	0,948	0,897	0,900	0,903	0,905	0,905	0,908	0,911	0,912
TÜRKİYE	0,751	0,750	0,757	0,687	0,698	0,706	0,710	0,716	0,738	0,752	0,756
AVUSTURYA	0,934	0,936	0,944	0,851	0,857	0,861	0,868	0,870	0,877	0,879	0,880
KANADA	0,943	0,949	0,950	0,892	0,894	0,895	0,896	0,894	0,896	0,900	0,901
İNGİLTERE	0,936	0,941	0,940	0,888	0,885	0,887	0,890	0,890	0,895	0,891	0,890
HOLLANDA	0,942	0,943	0,947	0,888	0,895	0,901	0,901	0,900	0,904	0,914	0,915
YENİ ZELANDA	0,926	0,933	0,936	0,894	0,896	0,899	0,899	0,903	0,903	0,904	0,908
MALEZYA	0,793	0,796	0,805	0,747	0,752	0,757	0,760	0,761	0,766	0,768	0,770
İTALYA	0,920	0,934	0,940	0,858	0,863	0,867	0,868	0,866	0,869	0,872	0,872
RUSYA	0,795	0,795	0,797	0,750	0,757	0,765	0,770	0,770	0,773	0,775	0,777
İRLANDA	0,936	0,946	0,956	0,890	0,895	0,901	0,902	0,898	0,899	0,900	0,901
ALMANYA	0,925	0,930	0,932	0,887	0,896	0,899	0,902	0,901	0,904	0,908	0,911
ÇEK CUMHURİYETİ	0,868	0,874	0,885	0,845	0,848	0,853	0,856	0,856	0,858	0,861	0,861
JAPONYA	0,938	0,943	0,949	0,873	0,877	0,879	0,881	0,880	0,884	0,887	0,888
SİNGAPUR	0,902	0,907	0,916	0,840	0,852	0,862	0,868	0,868	0,894	0,896	0,899

Kaynak: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP), HDI Trends 1980-2013.

Tablo 3.4.'e göre seçilmiş ülkelerden Avustralya 2002-2012 yılları arasında tüm yıllarda en yüksek insani gelişme değerine sahip olan ülke olarak dikkat çekmektedir. Türkiye ise tüm yıllarda en düşük insani gelişmişlik değerine sahip olarak görülmektedir.

Tablo 3.5. Seçilen Ülkelerin 2002-2012 Yılları Arası İGE Değerleri Ortalaması

SIRALAMA	ÜLKELER	ORTALAMA (2002-2012 Yılları)
1	AVUSTURALYA	0,930
2	ABD	0,916
3	HOLLANDA	0,914
4	İRLANDA	0,911
5	KANADA	0,910
6	YENİ ZELANDA	0,909
7	ALMANYA	0,909
8	İNGİLTERE	0,903
9	JAPONYA	0,898
10	AVUSTURYA	0,887
11	İTALYA	0,884
12	SİNGAPUR	0,882
13	ÇEK CUMHURİYETİ	0,860
14	RUSYA	0,775
15	MALEZYA	0,770
16	TÜRKİYE	0,729

Tablo 3.5.'te ise 2002-2012 yılları arasındaki on bir yıllık dönemin ortalaması alınmıştır. Bu ortalamalarda da aynı şekilde Avustralya en yüksek insani gelişme değerine sahip olan ülke, Türkiye en düşük insani gelişme değerine sahip ülke olarak öne çıkmaktadır.

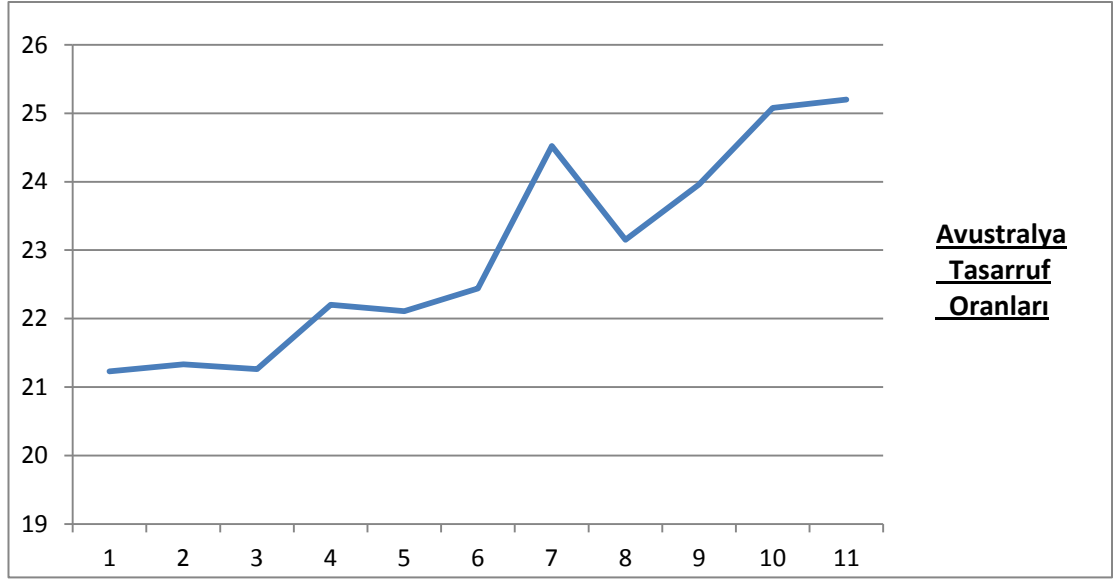
3.5. SEÇİLMİŞ BAZI ÜLKELERİN FİNANSAL OKURYAZARLIK VE İNSANİ GELİŞME DÜZEYİ İLE TASARRUF ORANLARI DURUMUNUN İNCELENMESİ

Yukarıdaki tablolarda tasarruf oranları listelenen ülkelerin yıllara göre tasarruf oranları, finansal okuryazarlık ve insani gelişme düzeyleri de dikkate alınarak aşağıda grafikler eşliğinde incelenmiştir.

3.5.1. Avustralya'nın Finansal Okuryazarlık ve İnsani Gelişme Düzeyi İle Tasarruf Oranları Durumunun İncelenmesi

Avustralya'nın tasarruf oranlarının 2002-2012 yılları arasındaki durumu Şekil 3.1.'de sunulmaktadır.

Şekil 3.1. Avustralya'nın Tasarruf Oranlarının 2002-2012 Yılları Arasındaki Durumu

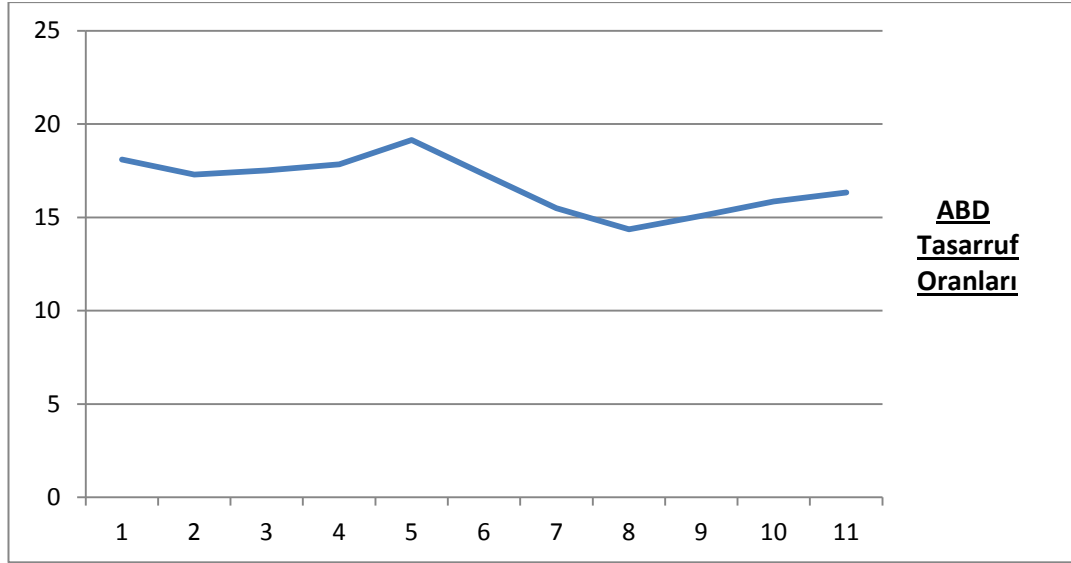
Avustralya finansal okuryazarlık düzeyi yüksek olan bir ülkedir. Ayrıca Avustralya 2002-2012 yılları arası insani gelişme değerleri ortalamasına göre çok yüksek insani gelişmişlik düzeyine sahiptir.

Şekil 3.1. incelendiğinde, bu ülkenin finansal okuryazarlık düzeyi ile yıllara göre tasarruf oranları eğiliminin paralel (yukarı yönde) olduğu görülmektedir. İnsani gelişmişlik ve finansal okuryazarlık düzeyi yüksek olan bu ülkenin tasarruf konusunda bilinçli olduğu ve bu eğilimi artırmak yönünde hareket ettiği gözle çarpmaktadır.

3.5.2. ABD'nin Finansal Okuryazarlık Ve İnsani Gelişme Düzeyi İle Tasarruf Oranları Durumunun İncelenmesi

ABD'nin tasarruf oranlarının 2002-2012 yılları arasındaki durumu Şekil 3.2.'de sunulmaktadır.

Şekil 3.2. ABD'nin Tasarruf Oranlarının 2002-2012 Yılları Arasındaki Durumu

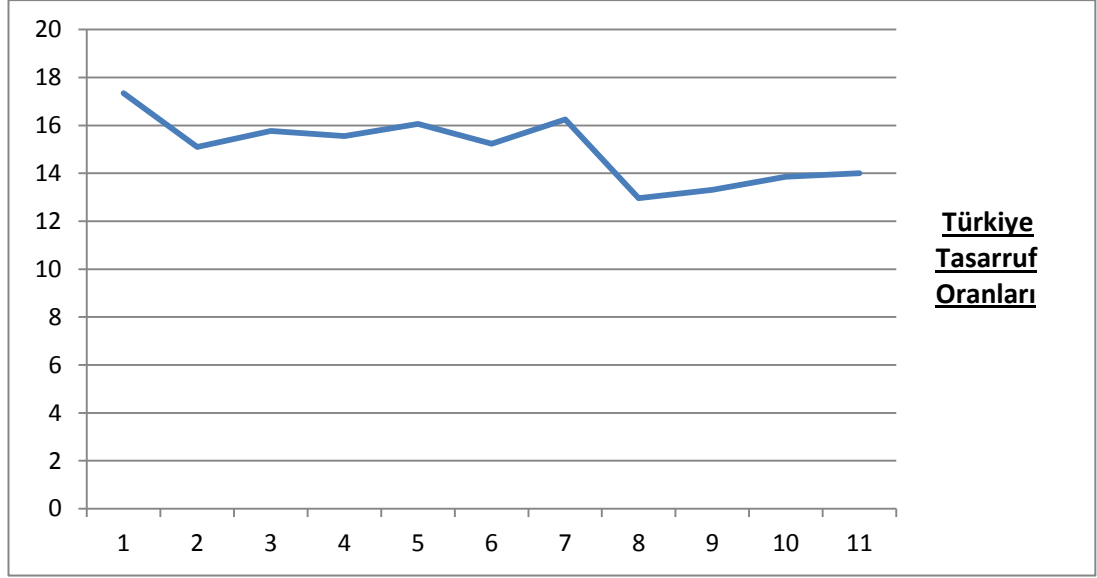
ABD finansal okuryazarlık düzeyi düşük, tablo 3.5.'te yer alan insani gelişme değerleri ortalamasına göre insani gelişme düzeyi çok yüksek bir ülkedir. Şekil 3.1. incelendiğinde, bu ülkenin finansal okuryazarlık düzeyi ile yıllara göre tasarruf oranlarının eğiliminin paralel olduğu (aşağı yönde) görülmektedir. Finansal okuryazarlık düzeyi düşük olan bu ülkenin tasarruf konusunda bilinç düzeyinin de düşük olduğu görülmektedir.

Finansal okuryazarlık düzeyinin düşük olmasının ve tasarruf oranlarında görülen düşme eğiliminin; güçlü devlet yapısının verdiği güven hissiyle bireylerin finansal konularda gelecek endişesi taşımamasından ve insani gelişme düzeyinin çok yüksek olmasından kaynaklandığı ileri sürülebilir. Yaşam kalitesi ve uzunluğunu dikkate alarak bir sonuç ortaya koyan insani gelişme endeksi ile kişileri tasarruf yapmaya iten nedenlerin (yetersiz gelir, sosyal güvence yetersizliği, gelecek kaygısı...) birbiriyle ters yönlü bir ilişki içerisinde olduğu varsayılabilir.

3.5.3. Türkiye'nin Finansal Okuryazarlık Ve İnsani Gelişme Düzeyi İle Tasarruf Oranları Durumunun İncelenmesi

Türkiye'nin tasarruf oranlarının 2002-2012 yılları arasındaki durumu Şekil 3.3.'de sunulmaktadır.

Şekil 3.3. Türkiye'nin Tasarruf Oranlarının 2002-2012 Yılları Arasındaki Durumu

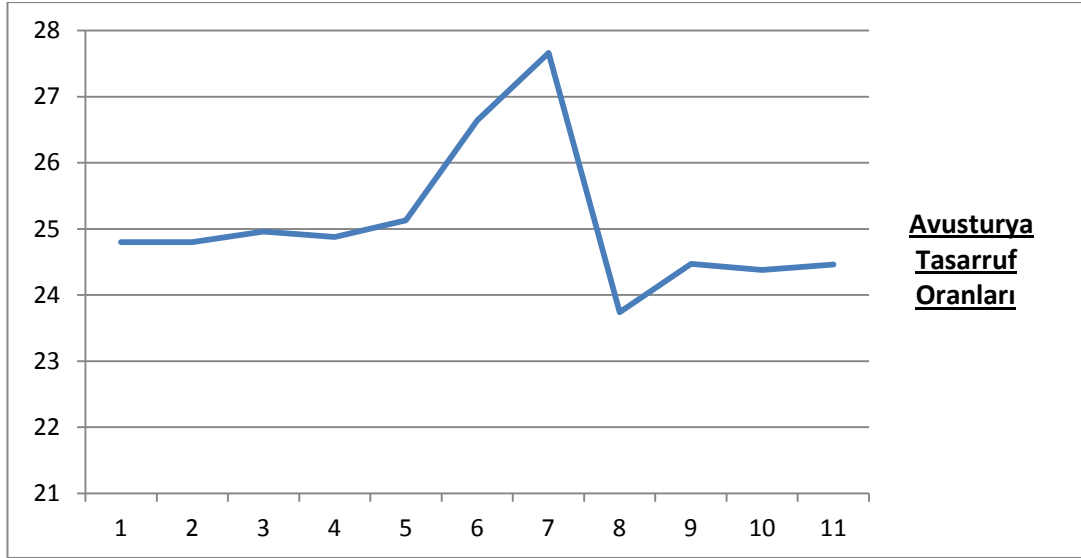
Türkiye finansal okuryazarlık düzeyi çok düşük olan bir ülkedir. Ayrıca Türkiye tablo 3.5.'te yer alan insani gelişme değerleri ortalaması dikkate alındığında orta düzeyde insani gelişme değerine, değerlendirilen on altı ülke içerisinde ise en düşük insani gelişme değerine sahip bir ülkedir.

Şekil 3.3. incelendiğinde, Türkiye'nin tasarruf oranlarının aşağı yönlü bir seyir izlediği görülmekte ve bu durum insani gelişme ve finansal okuryazarlık düzeylerindeki yetersiz değerler ile birlikte değerlendirildiğinde tasarruf konusunda bilinç düzeyinin düşük olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır.

3.5.4. Avusturya'nın Finansal Okuryazarlık Ve İnsani Gelişme Düzeyi İle Tasarruf Oranları Durumunun İncelenmesi

Avusturya'nın tasarruf oranlarının 2002-2012 yılları arasındaki durumu Şekil 3.4.'de sunulmaktadır.

Şekil 3.4. Avusturya'nın Tasarruf Oranlarının 2002-2012 Yılları Arasındaki Durumu

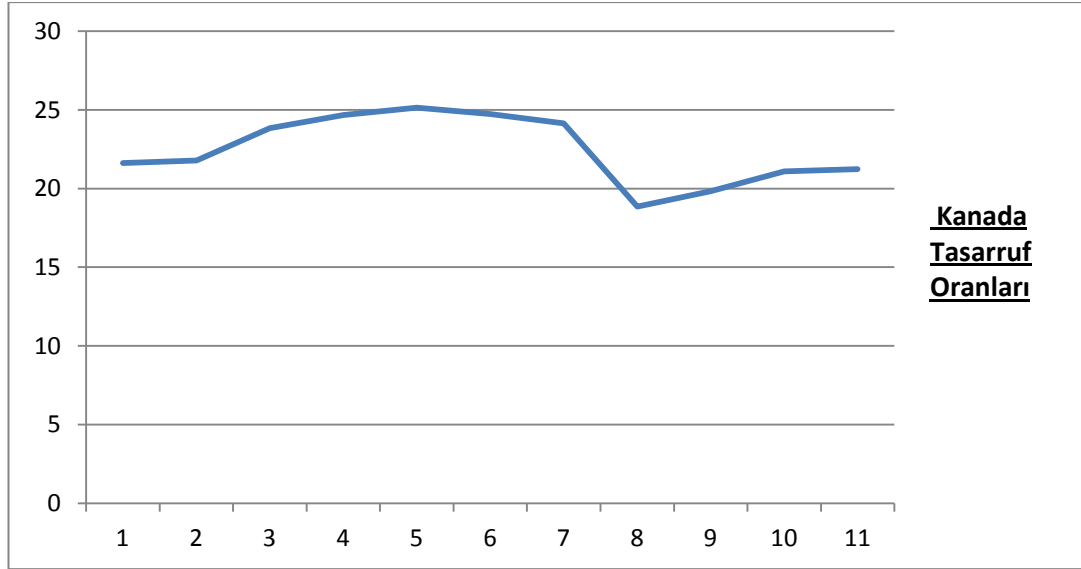
Avusturya finansal okuryazarlık düzeyi yüksek bir ülkedir. Ayrıca tablo 3.5.'te yer alan insani gelişme değerleri ortalamasına göre insani gelişme düzeyi de yüksek bir ülkedir. Şekil 3.4. incelendiğinde, bu ülkenin tasarruf oranlarında yatay bir eğilim görülmektedir.

Finansal okuryazarlık düzeyi ve insani gelişme düzeyi yüksek olan bu ülkede tasarruf eğiliminde artış görülmemesinin nedeni olarak, toplumun insani gelişme düzeyinin yüksek olması ve devlet güvencesi nedeniyle bireylerin gelecek kaygısı taşımaması savı ileri sürülebilir. Yaşam kalitesi ve uzunluğunu dikkate alarak bir değer ortaya koyan insani gelişme endeksi ile kişileri tasarruf yapmaya iten nedenlerin (yetersiz gelir, sosyal güvence yetersizliği, gelecek kaygısı...) birbiriyle ters yönlü bir ilişki içerisinde olduğu varsayılabılır.

3.5.5. Kanada'nın Finansal Okuryazarlık ve İnsani Gelişme Düzeyi İle Tasarruf Oranları Durumunun İncelenmesi

Kanada'nın tasarruf oranlarının 2002-2012 yılları arasındaki durumu Şekil 3.5.'de sunulmaktadır.

Şekil 3.5. Kanada'nın Tasarruf Oranlarının 2002-2012 Yılları Arasındaki Durumu

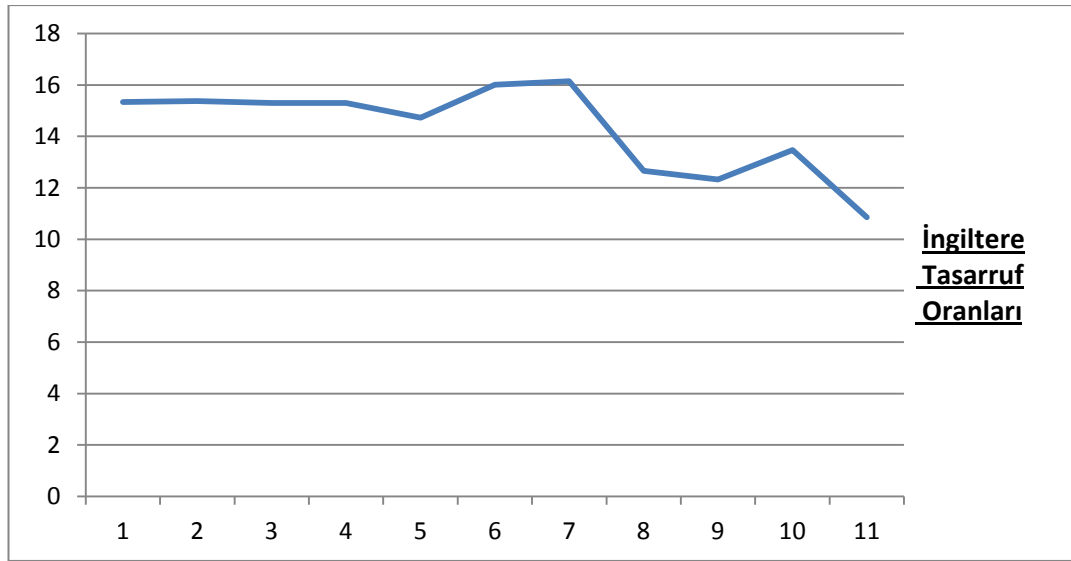
Kanada finansal okuryazarlık düzeyi yüksek olan bir ülkedir. Ayrıca tablo 3.5.'te yer alan insani gelişme değerleri ortalamasına göre insani gelişme değeri çok yüksek olan bir ülkedir. Şekil 3.5. incelendiğinde, bu ülkenin tasarruf oranlarının % 18 ile % 25 arasında dalgalı bir seyir izlediği tespit edilmiştir.

Bu ülkede tasarruf eğiliminin yatay bir seyir izlemesinin nedeni olarak toplumun insani gelişme düzeyinin çok yüksek olması ve devletin ülke vatandaşlarına sağladığı güvenceler nedeniyle bireylerin finansal konularda gelecek kaygısı taşımaması savı ileri sürülebilir. Yaşam kalitesi ve uzunluğunu dikkate alarak bir sonuç ortaya koyan insani gelişme endeksi ile kişileri tasarruf yapmaya iten nedenlerin (yetersiz gelir, sosyal güvence yetersizliği, gelecek kaygısı...) birbiriyle ters yönlü bir ilişki içerisinde olduğu varsayılabilir.

3.5.6. İngiltere'nin Finansal Okuryazarlık ve İnsani Gelişme Düzeyi İle Tasarruf Oranları Durumunun İncelenmesi

İngiltere'nin tasarruf oranlarının 2002-2012 yılları arasındaki durumu Şekil 3.6.'da sunulmaktadır.

Şekil 3.6. İngiltere'nin Tasarruf Oranlarının 2002-2012 Yılları Arasındaki Durumu

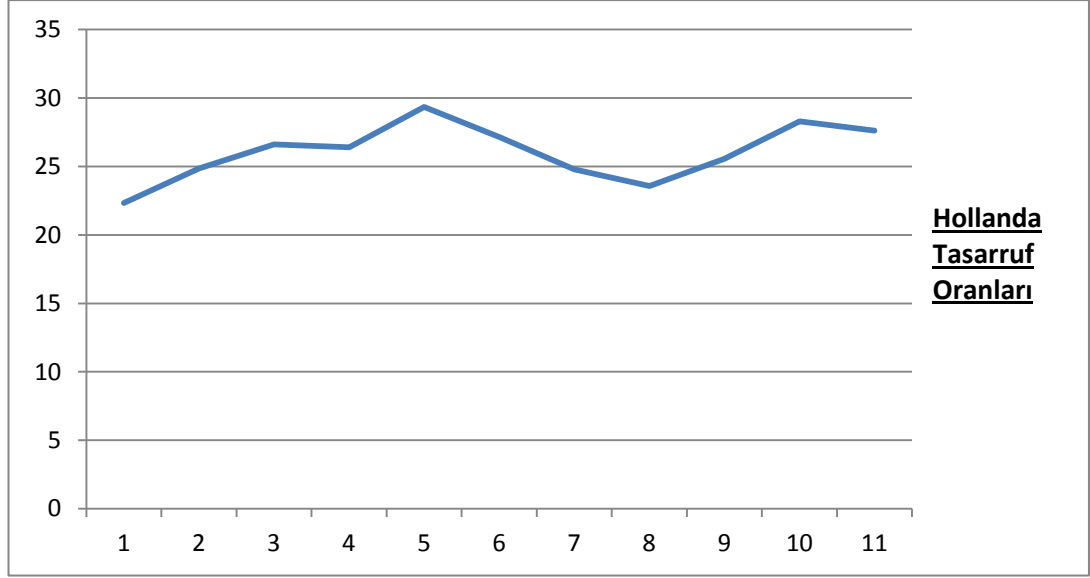
İngiltere finansal okuryazarlık düzeyi düşük, tablo 3.5.'te yer alan insani gelişme değerleri ortalamasına göre göre insani gelişme düzeyi çok yüksek bir ülkedir. Şekil 3.6. incelendiğinde, bu ülkenin finansal okuryazarlık düzeyinin düşüklüğünün, yıllara göre tasarruf oranları eğiliminin aşağı yönde seyriyle bütünlük gösteren bir durum ortaya koyduğu görülmektedir. Dolayısıyla bu ülkenin tasarruf konusunda bilinç düzeyinin de düşük olduğu görülmektedir.

Finansal okuryazarlık düzeyinin düşük olmasının ve tasarruf oranlarındaki düşme eğiliminin; insani gelişme düzeyinin çok yüksek olması ve devlet güvencesi nedeniyle bireylerin gelecek endişesi taşımamasından kaynaklandığı ileri sürülebilir. Aynı şekilde yaşam kalitesi ve uzunluğunu dikkate alarak bir değere ulaşan insani gelişme endeksi ile kişileri tasarruf yapmaya iten nedenlerin (yetersiz gelir, sosyal güvence yetersizliği, gelecek kaygısı...) birbiriyle ters yönlü bir ilişki içerisinde olduğu öne sürülebilir.

3.5.7. Hollanda'nın Finansal Okuryazarlık ve İnsani Gelişme Düzeyi İle Tasarruf Oranları Durumunun İncelenmesi

Hollanda'nın tasarruf oranlarının 2002-2012 yılları arasındaki durumu Şekil 3.7.'de sunulmaktadır.

Şekil 3.7. Hollanda'nın Tasarruf Oranlarının 2002-2012 Yılları Arasındaki Durumu

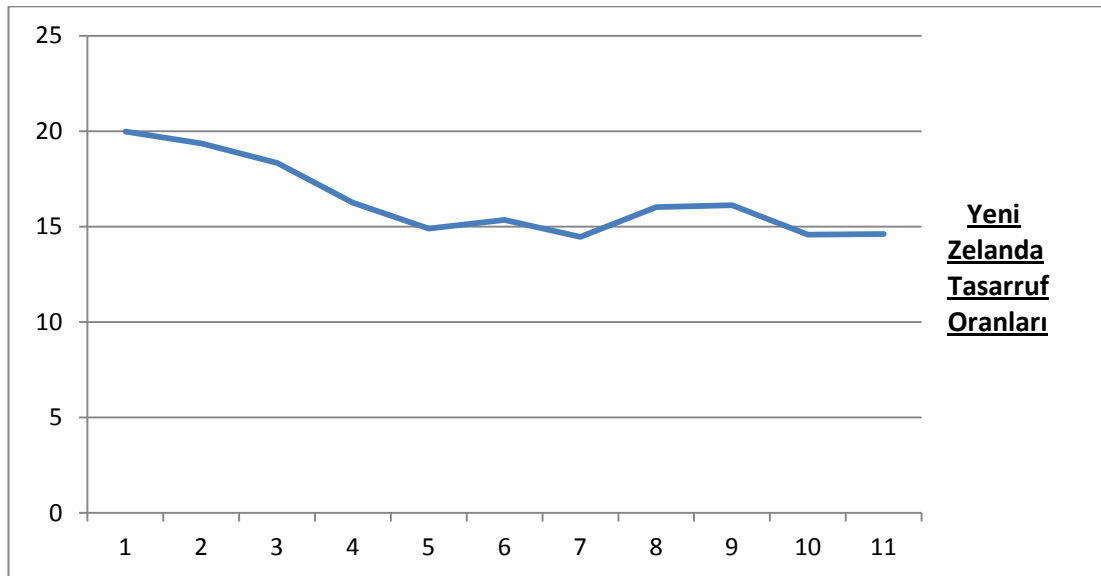
Hollanda finansal okuryazarlık düzeyi yüksek olan bir ülkedir. Ayrıca Hollanda tablo 3.5.'te yer alan insani gelişme değerleri ortalamasına göre çok yüksek insani gelişmişlik düzeyine sahiptir.

Şekil 3.7. incelendiğinde, bu yıllara göre tasarruf oranları eğiliminin yukarı yönde bir seyir görülmektedir. İnsani gelişmişlik ve finansal okuryazarlık düzeyi yüksek olan bu ülkenin tasarruflar konusunda da bilinçli olduğu ve bu eğilimi artırmak yönünde hareket ettiği göze çarpmaktadır. Burada insani gelişme düzeyinin yüksekliğinin tasarruf oranlarının artış eğilimine negatif bir etkide bulunmamış olduğu görülmektedir.

3.5.8. Yeni Zelanda'nın Finansal Okuryazarlık ve İnsani Gelişme Düzeyi İle Tasarruf Oranları Durumunun İncelenmesi

Yeni Zelanda'nın tasarruf oranlarının 2002-2012 yılları arasındaki durumu Şekil 3.8.'de sunulmaktadır.

Şekil 3.8. Yeni Zelanda'nın Tasarruf Oranlarının 2002-2012 Yılları Arasındaki Durumu

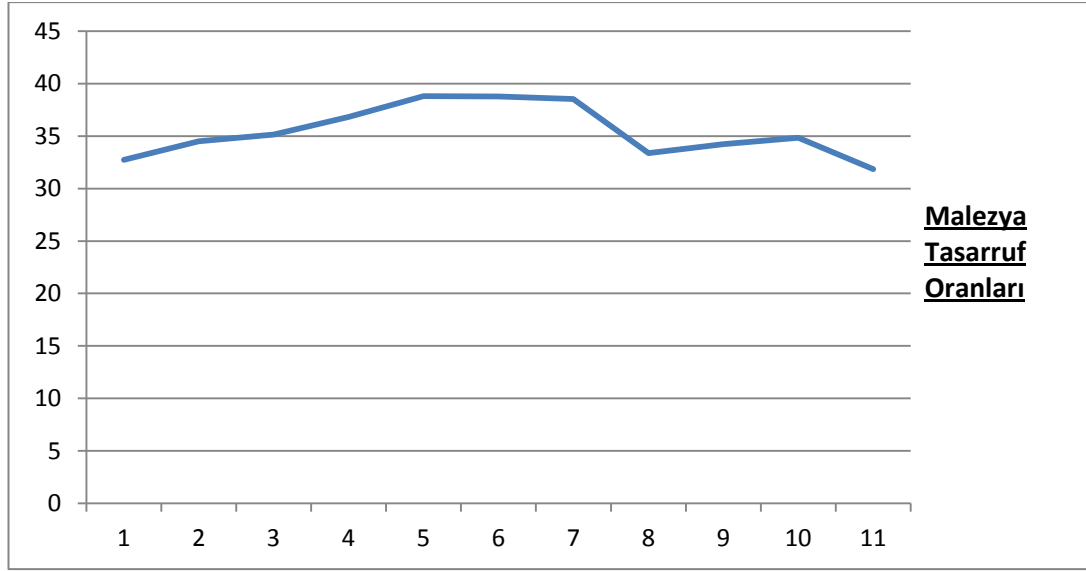
Yeni Zelanda finansal okuryazarlık düzeyi yüksek olan bir ülkedir. Ayrıca Yeni Zelanda tablo 3.5.'te yer alan insani gelişme değerleri ortalamasına göre insani gelişme düzeyi çok yüksek bir ülkedir. Şekil 3.8. incelendiğinde diğer ülkelere göre düşük sayılabilecek tasarruf oranı değerlerine sahip olan bu ülkenin söz konusu değerlerinde yıllara göre aşağı yönlü bir eğilim görülmektedir.

Finansal okuryazarlık düzeyinin yüksek olmasına rağmen tasarruf oranlarında görülen düşme eğiliminin; insani gelişme düzeyinin çok yüksek olması ve devlet güvencesi nedeniyle bireylerin finansal konulara ilgi duymaması ve gelecek kaygısı taşımamasından kaynaklandığı varsayımı öne sürülebilir. Yaşam kalitesi ve uzunluğunu dikkate alarak bir değere ulaşan insani gelişme endeksi ile kişileri tasarruf yapmaya iten nedenlerin (yetersiz gelir, sosyal güvence yetersizliği, gelecek kaygısı...) birbiriyle ters yönlü bir ilişki içerisinde olduğunu dile getirmek mümkündür.

3.5.9. Malezya'nın Finansal Okuryazarlık ve İnsani Gelişme Düzeyi İle Tasarruf Oranları Durumunun İncelenmesi

Malezya'nın tasarruf oranlarının 2002-2012 yılları arasındaki durumu Şekil 3.9.'da sunulmaktadır.

Şekil 3.9. Malezya'nın Tasarruf Oranlarının 2002-2012 Yılları Arasındaki Durumu

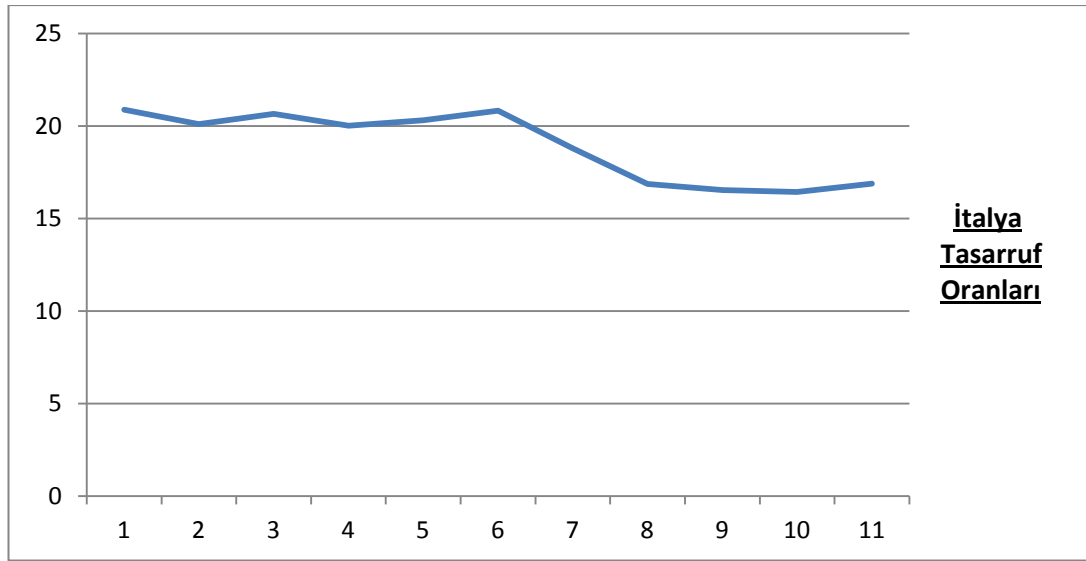
Malezya finansal okuryazarlık düzeyi yüksek olan bir ülkedir. Şekil 3.9. incelendiğinde Malezya'nın yıllara göre artış veya azalış eğilimi göstermeyen değerlere sahip olduğu söylenebilir ancak tasarruf oranları diğer ülkelere göre oldukça yüksek değerlerdir. Ayrıca, Malezya tablo 3.5.'te yer alan insani gelişme değerleri ortalamasına göre orta düzeyde insani gelişme değerlerine sahip bir ülkedir.

Milli geliri, insani gelişme düzeyi ve bireylere sağladığı güvence yetersiz, az gelişmiş bir ülke olan Malezya'nın yüksek tasarruf oranı değerlerine bakıldığında, halkın gelecek endişesi nedeniyle tasarruflar konusunda bilinç kazandığı, ancak yetersiz gelir artışı nedeniyle tasarruf oranlarının artan bir seyir izleyemediği savı ileri sürülebilir. Burada diğer ülkelere göre yüksek olan değerlere bakıldığında insani gelişme düzeyinin yüksekliğinin tasarruf oranlarına negatif bir etkide bulunmamış olduğu görülmektedir.

3.5.10. İtalya'nın Finansal Okuryazarlık ve İnsani Gelişme Düzeyi İle Tasarruf Oranları Durumunun İncelenmesi

İtalya'nın tasarruf oranlarının 2002-2012 yılları arasındaki durumu Şekil 3.10.'da sunulmaktadır.

Şekil 3.10. İtalya'nın Tasarruf Oranlarının 2002-2012 Yılları Arasındaki Durumu

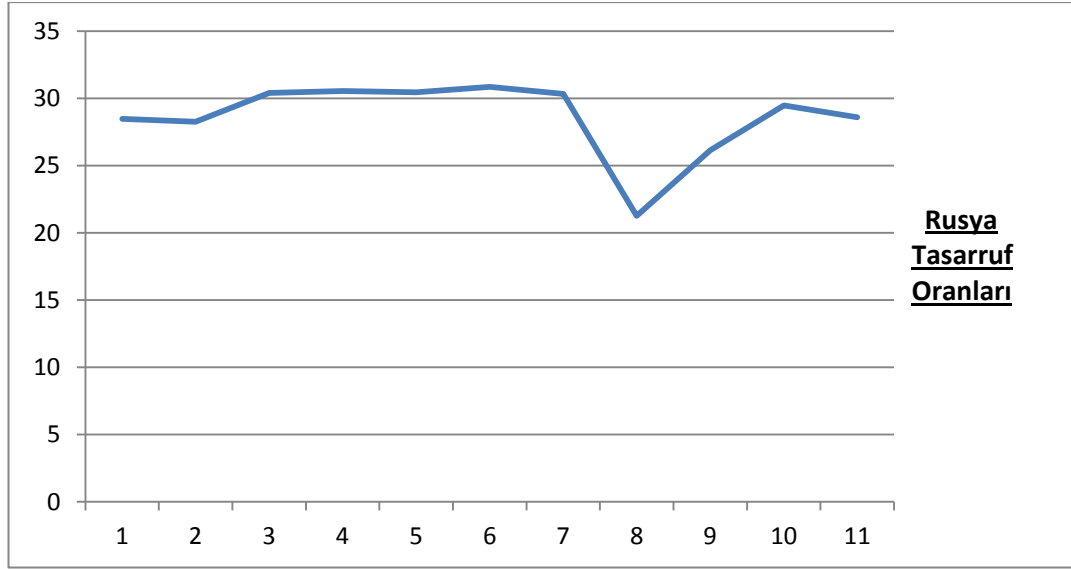
İtalya finansal okuryazarlık düzeyi düşük, tablo 3.5.'te yer alan insani gelişme değerleri ortalamasına göre insani gelişme düzeyi yüksek bir ülkedir. Şekil 3.10. incelendiğinde, bu ülkenin finansal okuryazarlık düzeyinin düşüklüğünün, yıllara göre tasarruf oranları eğiliminin aşağı yönde seyriyle paralelliği göze çarpmaktadır. Dolayısıyla bu ülkenin tasarruf konusunda bilinç düzeyinin de düşük olduğu varsayılabılır.

Finansal okuryazarlık düzeyinin düşüklüğünün ve tasarruf oranlarındaki düşme eğiliminin; insani gelişme düzeyinin yüksek olması ve devlet güvencesi nedeniyle bireylerin finansal konularda gelecek kaygısı taşımamasından kaynaklandığı söylenebilir. Aynı yorumun İtalya için de geçerli olduğu ileri sürülebilir. Yaşam kalitesi ve uzunluğunu dikkate alarak bir değere ulaşan insani gelişme endeksi ile kişileri tasarruf yapmaya iten nedenlerin (yetersiz gelir, sosyal güvence yetersizliği, gelecek kaygısı...) birbiriyle ters yönlü bir ilişki içerisinde olduğunu dile getirmek mümkündür.

3.5.11. Rusya'nın Finansal Okuryazarlık ve İnsani Gelişme Düzeyi İle Tasarruf Oranları Durumunun İncelenmesi

Rusya'nın tasarruf oranlarının 2002-2012 yılları arasındaki durumu Şekil 3.11.'de sunulmaktadır.

Şekil 3.11. Rusya'nın Tasarruf Oranlarının 2002-2012 Yılları Arasındaki Durumu

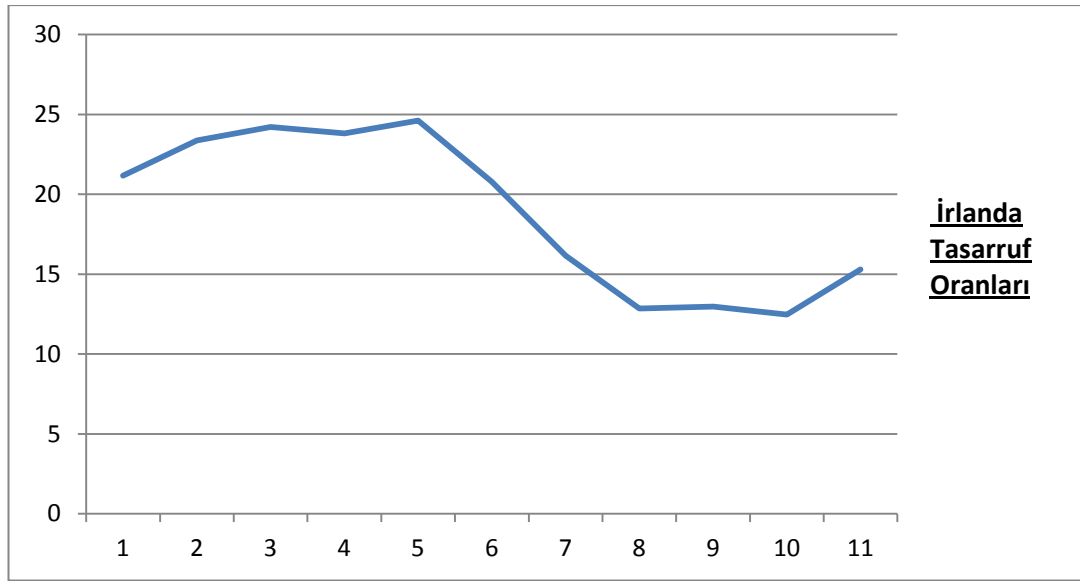
Rusya finansal okuryazarlık düzeyi düşük olan bir ülkedir. Ayrıca, Rusya tablo 3.5.'te yer alan insani gelişme değerleri ortalamasına göre orta düzeyde insani gelişme değerlerine sahip bir ülkedir. Şekil 3.11. incelendiğinde bu ülkenin söz konusu değerlerinde yıllara göre artış ve azalış göstermeyen bir eğilim görülmektedir.

Finansal okuryazarlık düzeyi düşük olan Rusya'da devlet güvencesinin zayıf olmasının bir sonucu olarak halkın gelecek kaygısı taşıması nedeniyle tasarruf oranları diğer bazı ülkelere göre yüksek değerler içermektedir. Orta düzeyde insani gelişme değerine sahip olan Rusya'da insani gelişme düzeyinin tasarruf oranlarına doğrudan etkisi görülmemektedir.

3.5.12. İrlanda'nın Finansal Okuryazarlık ve İnsani Gelişme Düzeyi İle Tasarruf Oranları Durumunun İncelenmesi

İrlanda'nın tasarruf oranlarının 2002-2012 yılları arasındaki durumu Şekil 3.12.'de sunulmaktadır.

Şekil 3.12. İrlanda'nın Tasarruf Oranlarının 2002-2012 Yılları Arasındaki Durumu

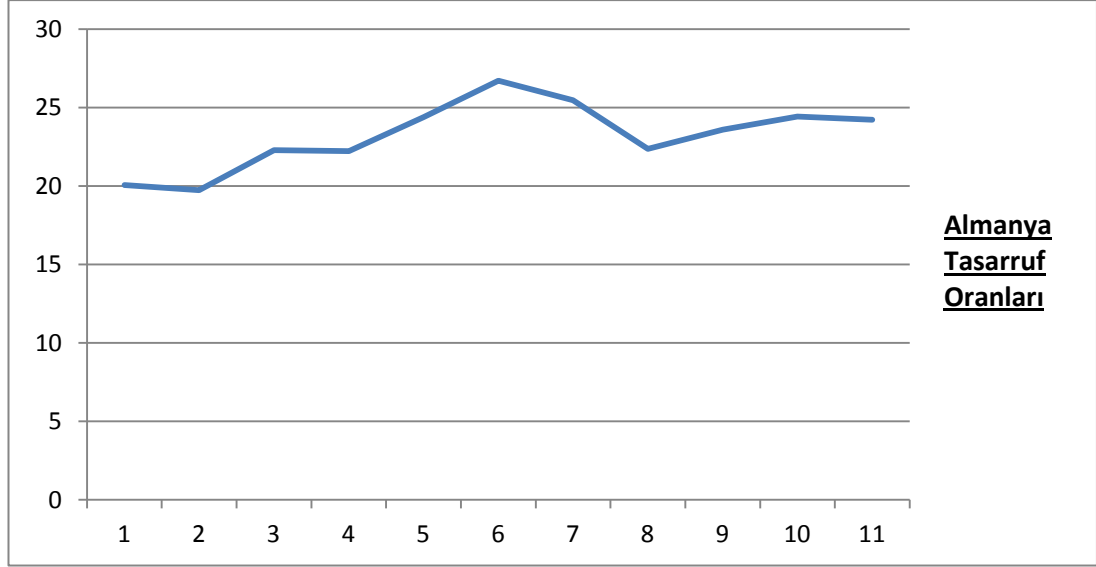
İrlanda finansal okuryazarlık düzeyi yüksek olan bir ülkedir. Ayrıca tablo 3.5.'te yer alan insani gelişme değerleri ortalamasına göre çok yüksek insani gelişmişlik düzeyine sahip bir ülkedir. Şekil 3.12. incelendiğinde bu ülkenin tasarruf oranı değerlerinde yıllara göre aşağı yönlü bir eğilim görülmektedir.

Finansal okuryazarlık düzeyinin yüksek olmasına rağmen tasarruf oranlarında görülen düşme eğiliminin; insani gelişme düzeyinin yüksek olması ve devlet güvencesi nedeniyle bireylerin gelecek kaygısı taşımamasından kaynaklandığı varsayımı öne sürülebilir. Yaşam kalitesi ve uzunluğunu dikkate alarak bir değer sunan insani gelişme endeksi ile kişileri tasarruf yapmaya iten nedenlerin (yetersiz gelir, sosyal güvence yetersizliği, gelecek kaygısı...) birbiriyle ters yönlü bir ilişki içerisinde olduğunu dile getirmek mümkündür.

3.5.13. Almanya'nın Finansal Okuryazarlık ve İnsani Gelişme Düzeyi İle Tasarruf Oranları Durumunun İncelenmesi

Almanya'nın tasarruf oranlarının 2002-2012 yılları arasındaki durumu Şekil 3.13.'de sunulmaktadır.

Şekil 3.13. Almanya'nın Tasarruf Oranlarının 2002-2012 Yılları Arasındaki Durumu

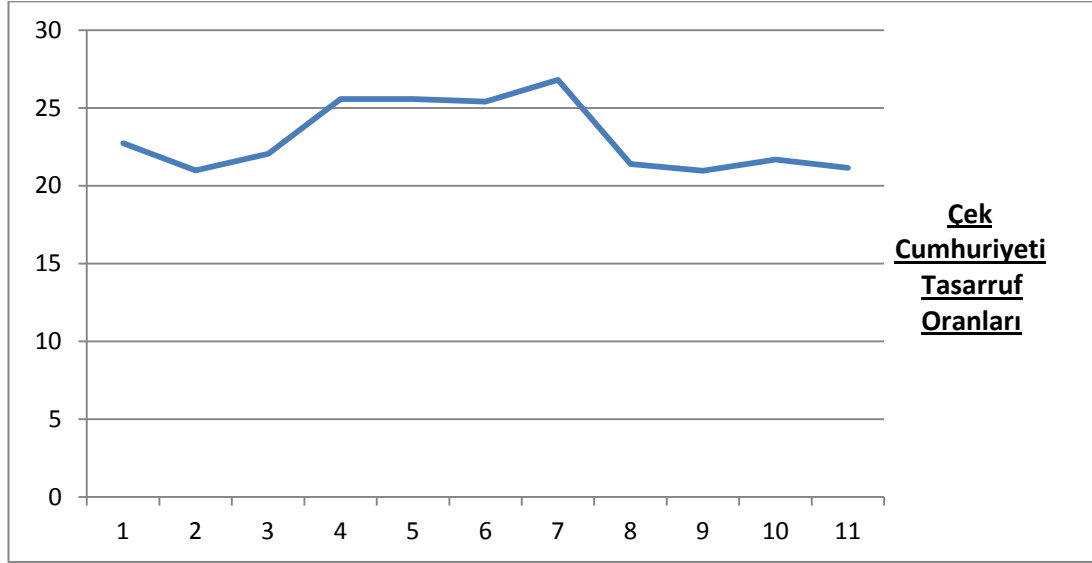
Almanya finansal okuryazarlık düzeyi yüksek olan bir ülkedir. Ayrıca Almanya tablo 3.5.'te yer alan insani gelişme değerleri ortalamasına göre çok yüksek insani gelişmişlik düzeyine sahiptir.

Şekil 3.13. incelendiğinde, bu ülkenin finansal okuryazarlık ve insani gelişme düzeyi ile yıllara göre tasarruf oranları eğiliminin yukarı yönlü bir seyir izlediği görülmektedir. İnsani gelişmişlik düzeyi çok yüksek ve finansal okuryazarlık düzeyi yüksek olan bu ülkenin tasarruf konusunda da bilinçli olduğu ve bu eğilimi artırmak yönünde hareket ettiği göze çarpmaktadır. Burada insani gelişme düzeyinin yüksekliğinin tasarruf oranlarının artış eğilimine negatif bir etkide bulunmamış olduğu görülmektedir.

3.5.14. Çek Cumhuriyeti'nin Finansal Okuryazarlık ve İnsani Gelişme Düzeyi İle Tasarruf Oranları Durumunun İncelenmesi

Çek Cumhuriyeti'nin tasarruf oranlarının 2002-2012 yılları arasındaki durumu Şekil 3.14.'de sunulmaktadır.

Şekil 3.14. Çek Cumhuriyeti'nin Tasarruf Oranlarının 2002-2012 Yılları Arasındaki Durumu

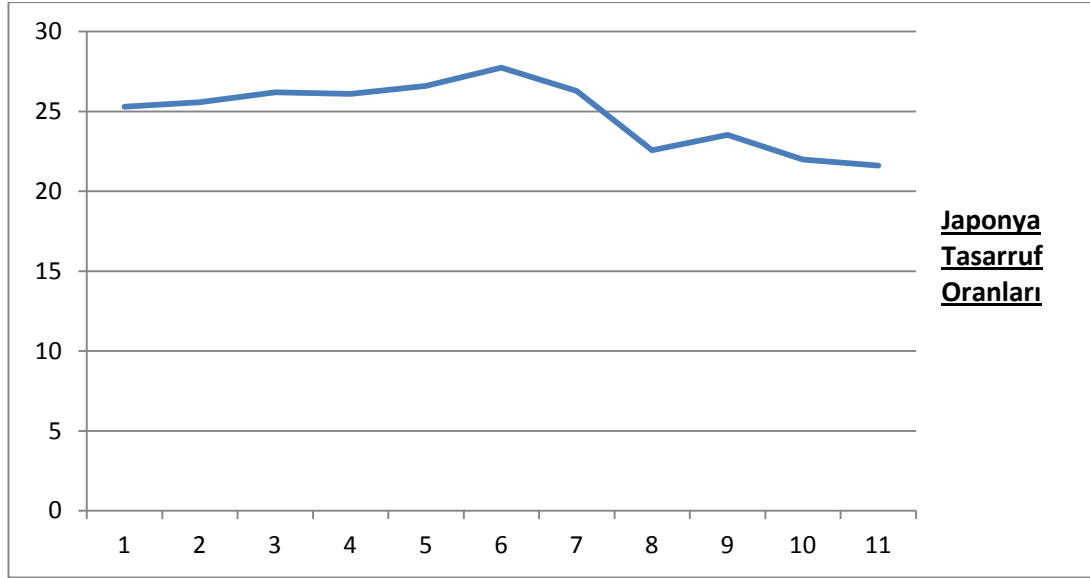
Çek Cumhuriyeti finansal okuryazarlık düzeyi düşük, tablo 3.5.'te yer alan insani gelişme değerleri ortalamasına göre insani gelişme düzeyi yüksek bir ülkedir. Şekil 3.14. incelendiğinde bu ülkenin tasarruf oranlarında yıllara göre sabit bir seyir görülmektedir.

Tasarruf oranlarının sabit bir seyir izlemesi, finansal okuryazarlık düzeyinin düşük olmasının bir sonucu olarak ifade edilebilir. Bu ülkede diğer bazı ülkelere göre yüksek olan tasarruf oranları bireylerin tasarruflar konusunda yeterli düzeyde olmasa da dikkate değer bir bilince sahip olduğunu göstermektedir. Burada insani gelişme düzeyinin tasarruf oranlarına negatif bir etkide bulunmamış olduğu öne sürülebilir.

3.5.15. Japonya'nın Finansal Okuryazarlık ve İnsani Gelişme Düzeyi İle Tasarruf Oranları Durumunun İncelenmesi

Japonya'nın tasarruf oranlarının 2002-2012 yılları arasındaki durumu Şekil 3.15.'de sunulmaktadır.

Şekil 3.15. Japonya'nın Tasarruf Oranlarının 2002-2012 Yılları Arasındaki Durumu

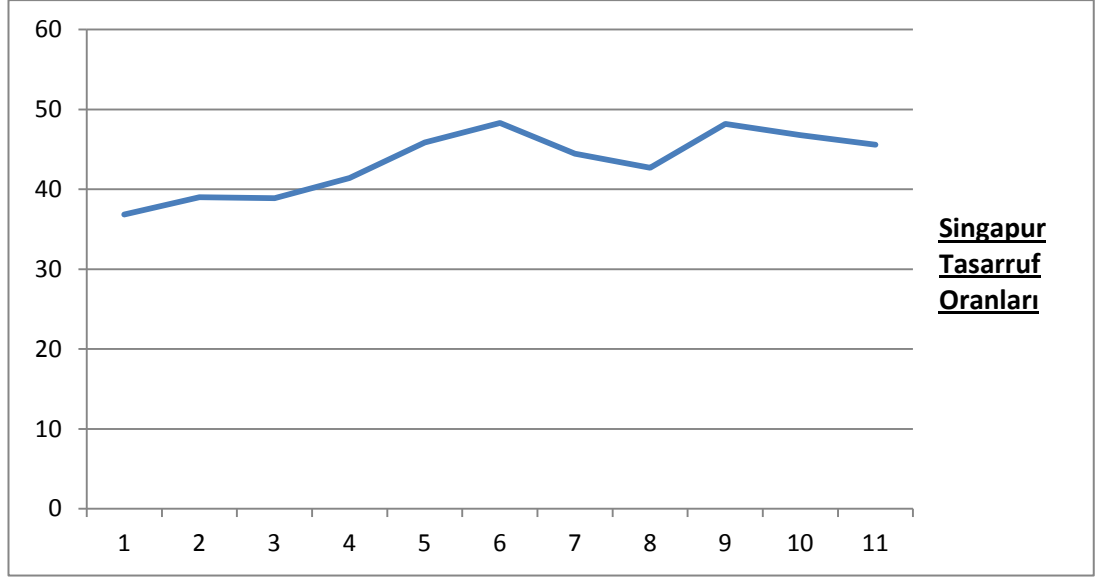
Japonya finansal okuryazarlık düzeyi düşük, tablo 3.5.'te yer alan insani gelişme değerleri ortalamasına göre insani gelişme düzeyi yüksek bir ülkedir. Şekil 3.15. incelendiğinde, bu ülkenin finansal okuryazarlık düzeyinin düşüklüğünün, yıllara göre tasarruf oranları eğiliminin aşağı yönde seyriyle paralel bir durum ortaya koyduğu görülmektedir. Dolayısıyla bu ülkenin tasarruf konusunda bilinç düzeyinin de düşük olduğu görülmektedir.

Finansal okuryazarlık düzeyinin düşük olmasının ve tasarruf oranlarındaki düşme eğiliminin; insani gelişme düzeyinin çok yüksek olması ve devlet güvencesi nedeniyle bireylerin gelecek kaygısı taşımamasından kaynaklandığı ileri sürülebilir. Yaşam kalitesi ve uzunluğunu dikkate alarak bir değer ortaya koyan insani gelişme endeksi ile kişileri tasarruf yapmaya iten nedenlerin (yetersiz gelir, sosyal güvence yetersizliği, gelecek kaygısı...) birbiriyle ters yönlü bir ilişki içerisinde olduğu söylenebilir.

3.5.16. Singapur'un Finansal Okuryazarlık ve İnsani Gelişme Düzeyi İle Tasarruf Oranları Durumunun İncelenmesi

Singapur'un tasarruf oranlarının 2002-2012 yılları arasındaki durumu Şekil 3.16.'da sunulmaktadır.

Şekil 3.16. Singapur'un Tasarruf Oranlarının 2002-2012 Yılları Arasındaki Durumu

Singapur finansal okuryazarlık düzeyi yüksek olan bir ülkedir. Ayrıca tablo 3.5.'te yer alan insani gelişme değerleri ortalamasına göre yüksek insani gelişmişlik düzeyine sahip bir ülkedir.

Şekil 3.16. incelendiğinde, bu ülkenin yıllara göre tasarruf oranlarının eğiliminin yukarı yönlü bir seyir izlediği görülmektedir. Bu artış eğilimine ve tasarruf oranı değerlerine bakıldığında; finansal okuryazarlık düzeyi yüksek olan bu ülkenin tasarruf konusunda bilinçli olduğu ve bu eğilimi yıldan yıla artırma çabası içerisinde olduğu ifade edilebilir. İnsani gelişme düzeyinin yüksek olmasının bireylerin tasarruf bilincini artırma da negatif bir etkiye sahip olmadığı öne sürülebilir.

Tüm Ülkeler ile ilgili genel bir sonuca varmak gerekirse finansal okuryazarlık ve insani gelişme düzeyinin; tasarruf oranlarının seyri üzerinde tek yönlü olmayan karmaşık bir etkileşime sahip olduğunu söylemek mümkündür.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Az gelişmiş ülkelerde bireysel birikimlerin, tasarrufların, ekonomiye kazandırılabilmesi, dolayısıyla sürdürülebilir büyümeye destek olabilmesi için bireylerin finansal okuryazarlık düzeyinin geliştirilmesi oldukça önemlidir. Finansal araçları kullanma birikimi ve cesareti edinen birey, yastık altı birikim diye tabir edilen; finansal gelgitlerden korumak amacıyla ekonomik sistem içerisinde değerlendirmekten kaçındığı birikimlerini, finansal piyasalarda değerlendirmeyi tercih edecektir.

Seçilmiş on altı ülke üzerinde yapılan değerlendirmelerde bu ülkelerin insani gelişme endeksi ve finansal okuryazarlık düzeylerinin, tasarruf oranları eğilimleriyle etkileşimi ortaya konmaya çalışılmıştır.

Bir etkileşim olduğu açıktır ancak kolay açıklanabilir, basit bir etkileşim olduğu söylenemez. Ülkelerin yapısal özelliklerine bağlı bazı anomaliler söz konusudur.

Bazı ülkelerde bireyleri tasarrufa yönlendiren etmenleri finansal okuryazarlık düzeyinin yüksekliği olarak ifade edebilmek mümkün iken, bazı ülkelerde ise bu etmenleri bireylerin finansal geleceklerinden duyduğu kaygıyla açıklamak mümkündür.

Bazı az gelişmiş ülkelerde finansal okuryazarlık düzeyinin yüksek olmasına ve tasarruf oranlarında görülen yüksek rakamsal değerlere rağmen bir artış eğilimi görülmemektedir. Bu durum o ülkelere özgü bir anomali olarak açıklanabilir.

İnsani gelişme düzeyinin çok yüksek olmasının bazı ülkelerde finansal okuryazarlık düzeyinin düşük olmasına ve tasarruf oranlarında azalış eğilimine; yaşam standardının yüksek olması nedeniyle bireylerin finansal faaliyetler yerine, sanatsal, kültürel faaliyetlere, eğlence ve dinlence faaliyetlerine odaklanmasına neden olduğu söylenebilir.

Bazı ülkelerde ise insani gelişme düzeyi çok yüksek olmasına rağmen hem finansal okuryazarlık düzeyinin yüksek olduğu hem de tasarruf oranlarında belirgin bir artış eğilimi göze çarpmaktadır. Bu durum insani gelişme düzeyinin o ülkedeki

bireylerin finansal konularda sahip olması gereken bilinç düzeyini olumsuz yönde etkilemediğini göstermektedir. Ayrıca bu durum için o ülkelerde bireylere sistemli bir şekilde finansal okuryazarlık eğitiminin verildiği, tasarruf bilinci konusunda etkin bir çalışma yürütüldüğü açıklaması yapılabilir.

Finansal okuryazarlık, insani gelişme düzeyi ve tasarruflar arasındaki bu karmaşık ilişki bizi net sonuçlar elde etmekten alıkoymamaktadır. Bu çalışmadan elde edilen bulgular göstermiştir ki finansal okuryazarlık düzeyinin artırılması tasarruf oranlarının ve insani gelişme düzeyinin yükselmesine katkıda bulunacaktır. Bu çalışma tasarruf oranları ile finansal okuryazarlık düzeyi ve insani gelişme düzeyi arasındaki ilişkiye değinmesi açısından bir ilk olma özelliği taşımaktadır.

Çalışmadan elde edilen bulgular Türkiye’de finansal bilgi ve finansal okuryazarlık seviyelerinin artırılması için çalışmalar yapılması gerektiğini ortaya koymaktadır. Böylece, finansal okuryazarlık düzeyi yükselen toplum, daha çok ve bilinçli tasarruf etmeye başlayacak, tasarrufların artmasıyla yatırımlar artacak ve bunun da büyüme üzerinde önemli bir etkisi olacaktır. Çünkü yapılan bu çalışmada, ülkelerin finansal okuryazarlık ve insani gelişme düzeyi ile tasarruf eğilimleri arasında yakın bir ilişki olduğu net bir biçimde görülebilmektedir.

Türkiye’de finansal okuryazarlık seviyesinin yükseltilmesi bu anlamda hayati önem taşımaktadır. Bunun gerçekleştirilebilmesi uzun soluklu bir süreçtir. Bu süreçte yapılması gereken başlıca adımlar şunlar olmalıdır:

- Lise düzeyinde eğitim kurumlarına temel finans bilgisi içeren derslerin konulması yoluyla altyapı hazırlanması,
- Üniversitelerde fakülte ve bölüm ayrımı yapılmaksızın birinci sınıf müfredatına finansal okuryazarlık adı altında zorunlu ders konulması,
- Bu dersleri verebilecek öğretim elemanı sayısını arttırmak amacıyla bu konuda tez ve bilimsel çalışma yapan öğretim üyelerine teşvik ve destekler sağlanması ve öğretim üyelerine bu konuda tezler yazdırılmasının özendirilmesi,
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile üniversitelerin işbirliği yaparak bu konuda ortak projeler yürütmesi,
- TÜBİTAK’ın bu tür projelere yönelik özel programlar açması,

- Yazılı ve görsel basında bu konunun sürekli gündemde tutulması.

Bu çalışmaların yapılması halinde, orta vadede Türkiye’de hem finansal okuryazarlık düzeyi yükselmeye başlayacak hem de daha sağlıklı bir tasarruf bilinci gelişmeye başlayacaktır. Daha uzun vadede bunun Türkiye ekonomisi üzerinde birçok olumlu etkisi görülecektir.

KAYNAKÇA

- Altıntaş, K. M. (2009) “Belirlenmiş Katkı Esaslı Emeklilik Planlarında Finansal Eğitimin Önemi: Katılımcıların Finansal Okuryazarlığı Çerçevesinde Alternatif Bir Yatırım Eğitimi Modeli”, *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 5, Sayı 9, ss. 151–176.
- Anbar, A. ve Eker, M. (2009) “Bireysel Yatırımcıların Finansal Risk Algılamalarını Etkileyen Demografik ve Sosyoekonomik Faktörler”, *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 5, Sayı 9, ss. 129–150.
- Bakır, N. (2014) *2013'te Yabancıların Borsa Portföyü %13 Eridi, 122.2 Milyar TL'ye Düştü*, <http://www.dunya.com/2013te-yabancinin-borsa-portfoyu-13-eridi-122-2-milyar-tlye-dustu-214550h.htm>
- Bakır, N. (2014) *Kişi Başına Düşen Gerçek Milli Gelir Bu Yıl 6 Bin 187 Dolar Olacak*, <http://www.dunya.com/kisi-basina-dusen-gercek-milli-gelir-bu-yil-6-bin-187-dolar-olacak-207910h.htm>
- Bay, C., Catusus, B. ve Johed, G. (2012) “Situating financial literacy”, *Critical Perspectives on Accounting*, YCPAC-1754, pp. 10.
- Berber, M. ve Artan, S. (2004) *Enflasyon ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Türkiye Örneği*, Working Paper, http://www.econstor.eu/bitstream/10419/83280/1/dp_200421.pdf
- Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) *HDI Trends 1980-2013*, <http://hdr.undp.org/en/content/table-2-human-development-index-trends-1980-2013> (22.09.2014)
- Bloomberght (2014) Türkiye Kredi Kartı Sayısında Avrupa'nın Zirvesine Oynuyor, <http://www.bloomberght.com/haberler/haber/1554349-turkiye-kredi-karti-sayisinda-avrupanin-zirvesine-oyunuyor>
- Bodie, Z. (2006), “A Note On Economic Principles And Financial Literacy”, *Networks Financial Institute At Indiana State University Policy Brief: USA*.

- Bönte, W. ve Filipiak, U. (2012) “Financial Literacy, Information Flows, and Caste Affiliation: Empirical Evidence From India”, *Journal of Banking & Finance* v. 36, i.12, pp. 3399-3414.
- Capuano, A., Ramsay, I. (2011) “What Causes Suboptimal Financial Behaviour? An Exploration of Financial Literacy, Social Influences and Behavioural Economics, Financial Literacy Project” *Research Report*, The University of Melbourne: Australia.
- Chlouba, T., Simkova, M. ve Nemcova, Z. (2011) “Application for Education of Financial Literacy” *Procedia - Social and Behavioral Sciences* v.28, pp.370-373.
- Clark, R., L., D’Ambrosio, M., B., McDermed, A. A. ve Sawant, K. (2006) “Retirement Plans and Saving Decisions: The Role of Information and Education”, *Cambridge University Press of Journal of Pension Economics and Finance*, v., i.01, pp 45-67.
- Courchane, M., J., ve Zorn, P., M., (2005) “Consumer Literacy and Credit Worthiness”, *Paper presented at the Allied Social Sciences Association*.
- Çelik, Z. (2009) *Adana İlinde Hane halkı Gelir ve Tasarruf Eğilimlerinin İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Adana.
- Dayal-Ghulati, A. ve Thimann, C. (1997),”Saving in Southeast Asia and Latin America Compared: Searching for Policy Lessons”, *IMF Working Paper* WP/97/110.
- EGM (2014) *Bireysel Emeklilik Sistemi 2013 Yılı Gelişim Raporu*, Emeklilik Gözetim Merkezi Yayını: Ankara.
- Eğitimsen (2014) *2013–2014 Eğitim-Öğretim Yılı Eğitimin Durumu Raporu*, Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası.

- Ergenekon, S. (1996). *Tasarruf Eğilimini Etkileyen Sosyolojik Faktörler*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: İstanbul.
- Erkiletlioğlu, H., Gül, E., Şat, A. G., ve Çevik, B. (2011) “Türkiye’de Tasarruf Eğilimi”, *Türkiye İş Bankası A. Ş. İktisadi Araştırmalar Bölümü*.
- Evans, O. (1983) “Social Security and Household Saving in the United States: A Re-Examination”, *Staff Papers, International Monetary Fund*, 30, 601-18.
- Furman, J. ve Stiglitz, E. J. (2014), *Economic Consequences of Income Inequality*, <http://www.kc.frb.org/publicat/sympos/1998/S98stiglitz.pdf>
- Gaberli, Ü. (2013) *Tasarrufun Belirleyicileri: Mısır-Meksika, Endonezya, Güney Kore ve Türkiye Analizi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: İzmir.
- Ghali, K. H. (1999) “Financial Development and Economic Growth: The Tunisian Experience”, *Review of Development Economics*, Volume 3, Issue 3, s. 310–322.
- Gökmen, H. (2012) *Finansal Okuryazarlık*, Hiperlink Yayınları, İstanbul.
- Grable, John E. ve Ruth H. Lytton (1998), “Investor Risk Tolerance: Testing the Efficacy of Demographics as Differentiating and Classifying Factors”, *Financial Counseling and Planning*, Vol. 9, Issue 1, pp. 61-73.
- Habschick, M., Seidi, B. ve Evers, J. (2007) *Survey of Financial Literacy Schemes in the EU27*, http://ec.europa.eu/internal_market/finservices-retail/docs/capability/report_survey_en.pdf
- Hallahan, Terrence A., Robert W. Faff ve Michael D. McKenzie (2004), “An Empirical Investigation of Personal Financial Risk Tolerance”, *Financial Services Review*, Vol. 13, pp. 57–78.
- Han, E. ve Kaya, A. A. (2008), *Kalkınma Ekonomisi Teori ve Politika*, Ekin Kitabevi: Ankara.

- Hathaway, I. ve Khatiwada, S. (2008) *Do Financial Education Programs Work?*, <http://www.clevelandfed.org/research/workpaper/2008/wp0803.pdf>
- Hayta, A.B. (2011) *Aile Finans Sistemi İlişkileri*, Gazi Kitabevi: Ankara.
- Hilgert, M. ve Hogart, J. (2002), “Financial Knowledge, Experience and Learning Preferences: Preliminary Results from a New Survey on Financial Literacy”. *Consumer Interests Annual*: 48: 1-7.
- Karakaş, E. (1990) *Neo-klasik Teoride Vergileme-Tasarruf İlişkisi ve Türkiye Örneği (1963-1984)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: İstanbul.
- Kieschnick, D.A. (2006) *Financial Knowledge Levels and Saving Behaviours of Bermudian High School Seniors at VedarBridge Academy*, Yüksek Lisans Tezi, Iowa State University: USA.
- Klapper, L., Lusardi, A., Panos, G. A. (2013) “Financial Literacy and Its Consequences: Evidence From Russia During The Financial Crisis” *Journal of Banking & Finance*, v.37, i.10, 37 pp. 3904–3923.
- Koç, İ., Eryurt, M.A., Adalı, T. ve Seçkiner, P. (2010) *Türkiye'nin Demografik Dönüşümü Doğurganlık, Aile Planlaması, Anne-Çocuk Sağlığı ve Beş Yaş Altı Ölümlerdeki Değişimler:1968-2008*, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü: Ankara
- Loayza, N., Schmidt-Hebbel, K. ve Serven, L., (2000), “Saving in Developing Countries: An Overview”, *The World Bank Economic Review*, Vol.14, No.1, s.393-414.
- Lusardi, A (2005) “Financial Education and the Saving Behavior of African American and Hispanic Households”, *Report for the US Department of Labor*, http://www.dartmouth.edu/~alusardi/Papers/Lusardi_pdf
- Lusardi, A. (2006) “Financial Literacy and Financial Education: Review and Policy Implications”, *Networks Financial Institute at Indiana State University Policy Brief*: Indiana, USA.

- Lusardi, A. ve Mitchell, O., S. (2007), “Financial Literacy and Retirement Preparedness: Evidence and Implications for Financial Education” *Business Economics*, v.41, i.01, pp. 35-44.
- Lusardi, A. (2008) *Household Saving Behavior: The Role of Financial Literacy, Information, and Financial Education Programs*, <http://www.nber.org/papers/w13824>
- Madura, J. (2004) *Personal Finance, Second Edition*, Pearson-Addison Wesley: Boston: USA.
- Mason, Carolynne L. J. ve Wilson, Richard M. S. (2000) “Conceptualising Financial Literacy”, Loughborough University Business School: UK.
- Meier, S. ve Sprenger, C. D.(2013) “Discounting Financial Literacy: Time Preferences and Participation in Financial Education Programs”, *Journal of Economic Behavior & Organization* v.95, pp. 159– 174.
- Modigliani, F. (1970), “The Life Cycle Hypothesis of Saving and Inter Country Differences in the saving Ratio”, *Induction, Growth and Trade, der. W. Eltis, M Scott and J. Wolfe*, London: Oxford University Press.
- Notoku. com *Finansal Araçların Özellikleri*, <http://notoku.com/finansal-araclar/#ixzz3HOZQzTHn> (30.09.2014)
- OECD (2009) “Financial Literacy and Consumer Protection: Overlooked Aspects of the Crisis”, *OECD Publishing*.
- OECD (2005) “Improving Financial Literacy: Analysis of Issues and Policies”, *OECD Publishing*.
- Öztürk, N. (2002). IMF'nin Değişen Rolü ve Gelişmekte Olan Ülke Ekonomilerine Etkileri. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Cilt:57 Sayı:4*.
- Özcan, K. M. ve Günay, A. (2012), *Türkiye’de Özel Tasarrufları Belirleyen Unsurlar, Tartışma metni 2012/109*, [http ://www.tek.org.tr](http://www.tek.org.tr)

- Özçam, M. (2006), *Yatırımcı Eğitimi: Dünya Uygulamaları ve Türkiye İçin Öneriler*, SPK Araştırma Raporu: Ankara.
- PACFL (President's Advisory Council on Financial Literacy) (2008) *Annual Report to the President: USA*.
- Parasız, İ. (2005) *Kalkınma Ekonomisi*, Ezgi Kitabevi: Bursa.
- Remund, David L. (2010) "Financial Literacy Explicated: The Case for a Clearer Definition in an Increasingly Complex Economy", *The Journal of Consumer Affairs*, Vol. 44, No. 2, S. 279.
- Reyes, R. (2006) *The Psychological Meanings Of Money*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Alliant International University: USA.
- Rijckeghem, Caroline V. ve Üçer M. (2008) "Türkiye'de Özel Tasarruf Oranının Gelişimi ve Belirleyicileri: Ekonomi Politikaları Açısından Bir Değerlendirme", *Ekonomik Araştırma Forumu*, Arastırma Notu 08-02.
- Rist, C., (2010) *Tasarruf Teorisi*, (Çev. Bedri Gürsoy), http://www.politics.ankara.edu.tr/dergi/pdf/2/1/14_Charles_Rist.pdf
- Sancak, E. ve Demirci, N. (2012) Ulusal Tasarruflar ve Türkiye'de Sürdürülebilir Büyüme İçin Tasarrufların Önemi. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt:8, Yıl:8, Sayı:2, 8:159-198.
- Schmidt-Hebbel, K. ve Serven, L. (1996) "Income Inequality and Aggregate Saving: Cross-Country Evidence", *The World Bank Policy Research Working Paper*, No. 1561.
- Sohn, S. H., Joo, S. H., Grable, J. E., Lee, S. ve Kim, M. (2012) "Adolescents Financial Literacy: The Role of Financial Socialization Agents, Financial Experiences and Money Attitudes in Shaping Financial Literacy Among South Korean Youth", *Journal of Adolescence* v.35, n.4, pp. 969–980.
- T.C. Kalkınma Bakanlığı (2013), *Uluslararası Göstergeler*. <http://www.kalkinma.gov.tr/Pages/UluslararasıEkonomikGostergeler.aspx>

- Tansel, A. (2012) *2050'ye Doğru Nüfusbilim ve Yönetim: İşgücü Piyasasına Bakış*, TÜSİAD: İstanbul.
- Tapşın, G. (2011) *İç Tasarruflar, Büyüme ve İstihdam İlişkisi*, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: İstanbul.
- Temizel, F. (2010) *Mavi Yakalılarda Finansal Okuryazarlık*, Beta Yayınları: İstanbul.
- Temizel, F. ve Bayram, F. (2011) “Finansal Okuryazarlık: Anadolu Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi (İİBF) Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma” *C.Ü.İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, c.12, s.1, ss.73-86.
- The Economist (2008) *Financial Literacy: Getting it Right on the Money*, <http://www.economist.com/node/10958702>
- Tomaskova, H., Mohelska, H. ve Nemcova, Z. (2011) “Issues of Financial Literacy Education”, *Procedia - Social and Behavioral Sciences* v.28, pp. 365-369.
- Turgut, H. (2006) *Parasal Zeka*, Varlık Yayınları: İstanbul.
- TÜİK (2014) *Hanehalkı İşgücü İstatistikleri 2013*, Türkiye İstatistik Kurumu Raporu, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=16015>
- TÜİK (2014) *İstatistiklerle Gençlik 2013*, Türkiye İstatistik Kurumu Raporu, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=16055>
- Türk Dil Kurumu (2013) *05.09.2013 Tarih ve 622.03-3323 Sayılı Resmi Yazı*.
- Türkoğlu, H. (2013) *Türkiye'de Yurtiçi Tasarruf Oranları Neden Düşük? Nasıl Artırılabilir?*, İzmir Siyasal ve Ekonomik Araştırmalar Merkezi: İzmir.
- Uzay, N. (1997) *Tasarruf Davranışını Belirleyen Faktörler: Teori ve Türkiye Uygulaması*, Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Kayseri.

- Vitt, L. A., Anderson, C., Kent, J., Lyter, D. M., Siegenthaler, J. K., & Ward, J. (2000) *Personal Finance and The Rush to Competence: Financial Literacy Education in the U. S.*, <http://www.isfs.org/documents-pdfs/rep-finliteracy.pdf>
- World Bank (1999) *Saving in the World the Stylized Facts, World Bank Policy Bulletin*
<http://siteresources.worldbank.org/INTMACRO/Resources/styletxt.pdf>.
- World Bank (2009) *The Case for Financial Literacy in Developing Countries: Promoting Access to Finance by Empowering Consumers*, www.worldbank.org
- Yavuzarslan, N. (2011) *Finansal İstikrar ve Zorunlu Karşılıklar*, Uzmanlık Tezi, TCMB: Ankara
- Yay, T. *Ricardocu Denklik Teoremi*, <http://turanyay.org/files/other/ricardo.pdf>
(07.08.2014)
- Yay, T. *Zorunlu Tasarruf*, <http://72.29.74.39/~turanyay/files/other/ztasarruf.pdf>
(03.07.2014)
- Yıldırım, A. (2014) *2013 Sonunda 2.8 Milyon Kişi Borç Batağına Saplanmış*, <http://www.haberturk.com/yazarlar/abdurrahman-yildirim-1018/920776-2013-sonunda-28-milyon-kisi-borc-batagina-saplanmis>
- Yıldırım, K., Karaman, D., Taşdemir, M. (2008) *Makroekonomi*, Seçkin Kitabevi: Eskişehir.
- Yılmaz, H. (2012) *Gizemli bir kavram: Finans okuryazarlığı*, www.dunya.com

ÖZGEÇMİŞ**Kişisel Bilgiler**

Adı Soyadı : Yasin ESKİCİ
Doğum Yeri ve Tarihi : Koçarlı – 22.10.1977

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : ADÜ Nazilli İ.İ.B.F.
Yüksek Lisans Öğrenimi : ADÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü
Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

İş Deneyimi

Çalıştığı Kurumlar : Adnan Menderes Üniversitesi

İletişim

e-posta Adresi : yeskici77@hotmail.com

Tarih : 02.10.2014